

Ivan Jurić **OSNOVNA ŠKOLA STJEPANA RADIĆA U METKOVIĆU 1845. - 2007.**

Metković, 2007.

Nakladnik:
Osnovna škola Stjepana Radića u Metkoviću

Za nakladnika:
Božena Nikoletić, prof.

Urednica:
Božena Nikoletić, prof.

Recenzenti:
doc. dr. sc. Igor Radeka
dr. sc. Zdravko Dizdar

Lektura i korektura:
Lidija Puljan, prof.

Naslovnica:
Zrinka Radunić, dipl. inž. arh.

Grafički urednik:
Blagotvor Grgurinović, graf. inž.

Tisak:
Tiskara PLEĆAŠ Metković

Naklada:
1000 primjeraka

CIP –Katalogizacija u publikaciji
Znanstvena knjižnica Dubrovnik

UDK xxx(xxx.x Metković)

JURIĆ, Ivan, povjesničar
Osnovna škola Stjepana Radića u Metkoviću 1845. - 2007.
/ Ivan Jurić ; <fotografi Ivo Veraja ... <et al.>. - Metković : Osnovna
škola Stjepana Radića Metković, 2007 (Metković : Tiskara Plećaš).
- 208 str. : ilustr. ; 29 cm
Kazalo.

ISBN 978-953-95814-0-2

460526097

ISBN 978-953-95814-0-2

dr. sc. Ivan Jurić

**OSNOVNA ŠKOLA STJEPANA RADIĆA
U METKOVIĆU
1845. - 2007.**

Metković, 2007.

RIJEČ IZDAVAČA

Dragi čitatelji,

*Idućih pedeset godina neće biti važno
Koji auto vozite,
U kakvoj kući živite,
koliko novca imate u banci
ili kakvu odjeću nosite.
No, svijet može biti bar malo bolji
Jer ste odigrali važnu ulogu
U životu djeteta.*

Autor nepoznat

U ovoj, 2006/07. školskoj godini svečano obilježavamo 162. obljetnicu rada osnovne škole u Metkoviću, škole koja je u svom dugom postojanju bila različito nazivana, a danas nosi ime jednoga od najvećih hrvatskih sinova Stjepana Radića, čovjeka koji je probudio politički uspravane i obespravljene slojeve hrvatskog puka, uveo ih na velika vrata u nacionalni politički život učeći ih politički i državotvorno djelovati.

Svjesni veličine i značenja napora i postignuća velikog broja ljudi koji su tijekom više od jednoga i pol stoljeća gradili povijest lokalnoga školstva, odlučili smo ovu obljetnicu obilježiti i izdavanjem monografije „Osnovna škola Stjepana Radića u Metkoviću 1845. - 2007“. Tako će, nadamo se, ovaj iznimno važan dio našega društvenoga života postati bolje poznat, mnoge će se nepoznate stvari saznati i rasvijetliti,

Ravnateljica Božena Nikoletić, prof.

mnogih ćemo se uspjeha i postignuća na koja smo bili ponosni prisjetiti.

Pisanje knjige povjerili smo dr. sc. Ivanu Juriću, vrsnu povjesničaru koji u stručnim krugovima uživa ugled jednoga od ponajboljih

pisaca lokalne povijesti. K tome, dr. Jurić je i najbolji poznavatelj povijesti školstva na našim prostorima, autor niza zapaženih knjiga o ovoj temi.

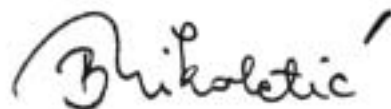
Knjiga koja je pred vama nije samo pregled razvoja školstva u navedenom vremenu, opis oblika i komentar njihovih mijena, ona je na izvjestan način MJESTO SUSRETA naraštaja učitelja – svih prosvjetnih djelatnika koji su poučavali i učenika koji su pohađali Osnovnu školu, te njihovih zajedničkih postignuća tijekom godina – sve do danas! Ona, zapravo, predstavlja komprimirano vrijeme i poništeno njegovo razorno djelovanje.

Mnoge učitelje čija su imena bila odavno zaboravljena, ali čije poduke ostaju zapamćene u postignućima njihovih učenika koji žele nastaviti njihovim putem, ponovno susrećemo na stranicama ove knjige te na taj način i ovdje imamo prošlost zaustavljenu i bogatu sjećanjima.

S velikim ponosom i zadovoljstvom ističemo činjenicu kako, nakon duge borbe za slobodnu domovinu, ovu obljetnicu obilježavamo u samostalnoj, suverenoj i demokratskoj Republici Hrvatskoj.

Osobito smo ponosni na mnoge naše bivše učenike koji su sudjelovali u Domovinskom ratu a s najvećom zahvalnošću i pijetetom mislimo na one koji su za ovaj sveti cilj dali svoje živote. Dajući javnosti na čitanje i prosudbu ovu, nama dragu i dragocjenu knjigu, ističemo našu nakanu da ona postane dio zajedničkoga sjećanja i spomenar u kojemu sentimentalnost ima bitno mjesto.

Zahvaljujemo svima koji su na bilo koji način pripomogli nastanku ove monografije.

PREGOVOR

Ovo je moja četvrta knjiga o školstvu u donjem Poneretavlju. Nakon što sam napisao knjigu o Osnovnoj školi u Opuzenu, o Srednjoj školi u Metkoviću i o Građanskoj školi, odlučio sam, u dogovoru s ravnateljicom Osnovne škole Stjepana Radića u Metkoviću Boženom Nikoletić, napisati i ovu knjigu.

Čini se da mi je školstvo postalo preokupacija, možda ponajvećma zbog toga što sam kao prosvjetni radnik čitav svoj radni vijek proveo u školi kao predavač. Zbog toga mi je dobro poznato koju ulogu imaju prosvjetni radnici u odgoju i obrazovanju mladih naraštaja u svakome društvenom sustavu. Međutim, gotovo da ni jedan društveni sustav nije adekvatno vrjednovao prosvjetne radnike, bez obzira na kojem stupnju školstva radili.

Ovom knjigom, između ostaloga, na neki način želim odati priznanje svima onima koji su obrazovali i odgajali mlade naraštaje u Osnovnoj školi Stjepana Radića i onima koji su obavljali druge poslove u školi i svim prosvjetnim radnicima *ma gdje oni radili*.

Kada sam počeo raditi na prikupljanju građe za knjigu, bilo mi je jasno koji me golem posao čeka do predaje knjige u tisak. Više od stoljeća i pol rada jedne škole veliko je razdoblje. Tijekom toga razdoblja škola je djelovala pod austrijskom, odnosno austrougarskom upravom, u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, u Kraljevini Jugoslaviji, u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, u komunističkoj

Jugoslaviji i, konačno, u suverenoj i neovisnoj Republici Hrvatskoj.

U svim državama, osim u suverenoj i neovisnoj Republici Hrvatskoj, škola je bila podređena tuđinskim interesima koji su proizlazili iz ciljeva i zadataka odgoja i obrazovanja kojima su učenici odnarođivani na različite načine, ponajviše zbog toga što nisu imali nacionalni jezik i nacionalnu povijest. Ako se jednome narodu oduzme nacionalni jezik i povijest, taj narod nije slobodan – osuđen je na odnarođivanje i nestanak.

Sama činjenica da više od jednoga stoljeća škola nije imala svoju zgradu, na najbolji mogući način svjedoči kako su se tuđinske vlasti odnosile prema hrvatskom školstvu. Često je preseljavanje škole iz zgrade u zgradu, u kojima nije bilo ni elementarnih uvjeta za rad, imalo za posljedicu propadanje arhivske građe bez koje je nemoguće pisati povijest jedne škole. Građa je uništavana jer u školama nije bilo mjesta gdje bi se mogla sačuvati. S tim problemom susreo sam se pripremajući ovu knjigu za tisak. Uništavani su ili nestajali razredni imenici učenika, dopisi, školske spomenice, matične knjige, godišnji planovi i programi rada i drugi vrijedni dokumenti.

Treba znati i to da je Škola doživjela tri rata: Prvi svjetski rat (1914. - 1918.), Drugi svjetski rat (1941. - 1945.) i Domovinski rat (1991. - 1995.)! U svakome od tih ratova školsku zgradu

zaposjedale su vojske; ili za smještaj vojske ili za prihvate izbjeglih i prognanih, kao što je to bio slučaj u Domovinskome ratu. Tom prigodom stradavale su školske arhivalije, uništavan namještaj i učila.

U nedostatku povijesne građe u Školi, prelistavao sam najvažniju periodiku koja je izlazila u Dalmaciji s namjerom da u njoj pronađem neki novinski napis o radu Škole. Međutim, i tu sam se razočarao jer školstvo nije bilo zanimljivo novinarima; kako nekada, tako i danas.

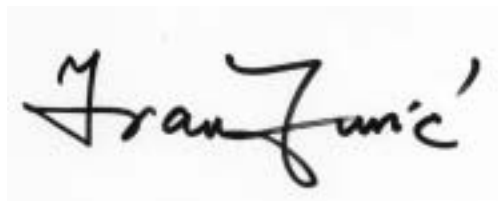
Budući da nedostaje relevantna povijesna građa za pojedine školske godine, one nisu mogle biti ni adekvatno obrađene. Tako, primjerice, nema svih statističkih podataka o učenicima, nastavnici i drugim djelatnicima Škole, o važnijim događanjima u Školi tijekom pojedinih školskih godina, o natjecanjima učenika i drugim djelatnostima. Osim toga, najvažniji dokument o radu Škole – Školska spomenica, za pojedine godine nije uredno vođena ili uopće nije vođena. Sve je ovisilo o odnosu ravnatelja Škole prema tom veoma značajnu dokumentu trajne vrijednosti. Također, nedostaju godišnji planovi i programi rada za sve školske godine. Možda se u knjizi neće naći imena svih djelatnika, upravo zbog navedenih nedostataka. Ako se sve to uzme u obzir, onda postaje sasvim jasno zašto se u knjizi nalaze neke praznine, nedorečenosti i drugo. Ukoliko se to dogodilo, ispričavam se svima koji su na bilo koji način izostavljeni iz knjige. Bez obzira na sve navedene probleme, osobno sam zadovoljan knjigom u koju sam uložio golem trud i ljubav prema prosvjeti.

Građu za knjigu prikupljao sam u državnim arhivima Dubrovnika, Splita, Zadra, Zagreba, Hrvatskome školskom muzeju u Zagrebu, Arhivskoj zbirici u Metkoviću, u Arhivu Škole i na drugi način.

Knjigu su recenzirali doc. dr. sc. Igor Radeka sa Sveučilišta iz Zadra i dr. sc. Zdravko Dizdar iz Hrvatskoga povijesnoga instituta u Zagrebu. Lekturu i korekturu izvršila je Lidija Puljan, profesorica u Gimnaziji u Metkoviću. Korice je dizajnirala Zrinka Radunić, dipl. inž. arhitekture iz Splita. Grafički urednik knjige je Blagotvor Grgurinović. Svima se najljepše zahvaljujem na tome što su svojim stručnim savjetima i sugestijama pridonijeli da ova knjiga bude što bolja. Zahvaljujem se, također, prevoditeljima sažetaka knjige na strane jezike, Janku Andrijaševiću na engleski jezik, Dajani Antunović na njemački jezik i Ani Tott na talijanski jezik. Ivo Veraja i Ivica Puljan, te brojni učitelji, svojim fotografijama učinili su knjigu još zanimljivijom. Na tome im se mnogo zahvaljujem.

Posebno se zahvaljujem ravnateljici Škole Boženi Nikoletić, profesorici koja je imala veliko povjerenje u mene pri realizaciji ovoga zahtjevna projekta te članovima Školskog odbora koji su prihvatili projekt knjige. Na kraju zahvaljujem se svima ostalima koji su na bilo koji način pridonijeli da ova knjiga ugleda svjetlo.

Metković, travnja 2007.

Uvod

Kratak pregled prošlosti Metkovića

Metković se smjestio na rijeci Neretvi u južnoj Hrvatskoj, uz granicu s Bosnom i Hercegovinom. Udaljen je od Jadranskoga mora oko dvadeset kilometara.

Naselje se počelo razvijati u srednjem vijeku na padini brda Predolac ispod kojega se prostire plodna aluvijalna nizina i rijeka Neretva. Na mjestu nastanka naselja ne nalaze se nikakvi ostaci utvrda, osim ilirskih kamenih gomila. Iz toga bi se dalo zaključiti kako nije imalo neko strateško značenje te da su ga utemeljili ratari i stočari.

Najstariji do sada poznat dokument u kojemu se spominje Metković potječe iz godine 1422.¹

Naselje se do XIX. stoljeća razvijalo vrlo sporo. Njegovi su stanovnici promatrali trgovačke lađe koje su ispod njihova naselja plovile prema današnjoj Gabeli i u luku Unku u blizini Metkovića.

Dolaskom Dalmacije pod francusku upravu početkom XIX. stoljeća (1806. - 1813.) Metković postupno počinje dobivati na svom značenju. Godine 1811. postao je općinsko središte i značajno raskrižje kopnenih i vodenih putova.

Svoj brži razvoj Metković doživljava za vrijeme druge austrijske, odnosno austrougarske uprave od godine 1814. do 1918. U tom je razdoblju postao značajno gospodarsko, političko, kulturno, prometno i drugo središte donjega Poneretavlja, zahvaljujući ponajviše luci preko koje se odvijala živa trgovina od mora prema unutrašnjosti i obratno. Može se reći kako je zahvaljujući trgovini nastala luka i grad Metković.

Bržem razvoju trgovine pridonijela je izgradnja prometnica dolinom Neretve prema unutrašnjosti. Tako je godine 1868. metkovska luka povezana sa Sarajevom makadamskom cestom. Godine 1885. puštena je u promet novoizgrađena željeznička pruga uskoga kolosijeka između Metkovića i Mostara, a 1891. između Mostara i Sarajeva. Puštanjem u promet spomenutih prometnica višestruko se povećao promet roba preko metkovske luke.

Godine 1845. u Metkoviću je otvorena Pučka škola. Privatna trgovačka škola otvorena je godine 1920., Državna mješovita građanska škola 1924., Niža realna gimnazija 1944., Škola učenika u privredi 1948., Dječji vrtić 1952.,

¹ Državni arhiv u Dubrovniku (dalje DAD), Lamenta de foris. IV. Fol 389 od 17. siječnja 1422.

Gimnazija 1954. i Ekonomska škola 1960. Danas u Metkoviću rade dvije osnovne škole, i to Osnovna škola Stjepana Radića i Osnovna škola don Mihovila Pavlinovića, Gimnazija i Srednja škola.

Metković ima bogatu crkvenu povijest. Župno je središte postao 1719. Nova katolička župna crkva sv. Ilije, danas zaštitnika grada Metkovića, sagrađena je na mjestu starije crkve 1871. Radi se o crkvi građenoj u neoromaničkom slogu s elementima neogotike. U mjestu je 1938. sagrađena crkva sv. Nikole koja je stradala u Drugome svjetskom ratu. Crkva sv. Franje sagrađena je 1982. Sve te crkve nalaze se na lijevoj obali rijeke Neretve i pripadaju župi sv. Ilije. Na desnoj obali Neretve osnovana je nova katolička župa sv. Nikole u kojoj je u završnoj

fazi izgradnja crkve sv. Nikole Biskupa – Pastoralni centar o. Ante Gabrića.

U Metkoviću se, također, nalazi pravoslavna crkva sv. Đorđa koja je sagrađena godine 1852. Dvije godine kasnije crkva je postala parohijska, kada je središte parohije premješteno iz Trnova kod Opuzena u Metković.

Od značajnijih ustanova u Metkoviću se nalazio Lučki ured, Pošta, Kotarski sud, Veterinarska stanica, Zdravstvena stanica i druge ustanove.

Najstarija društvena organizacija utemeljena u Metkoviću bila je Hrvatska neretvanska čitaonica (1873.), zatim Gradska glazba (1886.)², Hrvatsko kulturno društvo Napredak – Podružnica u Metkoviću (1928.) i druga društva.

Zemljovid donjega Poneretavlja

² Ivan Jurić, Gradska glazba Metković 1886. - 1986., Metković, 1986.

Sva važnija previranja u južnoj Hrvatskoj imala su odjeka i u Metkoviću. Tako su metkovski narodnjaci, u doba hrvatskoga narodnoga preporoda u Dalmaciji, među prvima uveli u službenu uporabu 1871. umjesto talijanskoga hrvatski jezik, koji od tada postaje službeni jezik u javnom životu. Između dvaju svjetskih ratova Metkovci su bili uza Stjepana Radića i njegovu Hrvatsku seljačku stranku (HSS) za koju su glasovali na svim izborima. Tijekom Drugoga svjetskoga rata dio građana opredijelio se za Nezavisnu Državu Hrvatsku (NDH), a dio za antifašističku borbu. Za njih, kao uostalom i za ostale Hrvate, nije bila bitna ideologija koliko samostalna i suverena država. U Drugome svjetskom ratu poginulo je 160 metkovskih Hrvata, 82 vojnika i 34 civila. U oružanim snagama Nezavisne Države Hrvatske poginula su 63 vojnika.³

Nakon Drugoga svjetskoga rata Metković je bio jedan od križnih putova na kojemu su stradavali Hrvati. Tako su komunisti na gradskom groblju sv. Ivana 1944. strijeljali, bez sudske presude, nekoliko desetina nedužnih Hrvata.

Godine 1970., u doba hrvatskoga proljeća, u Metkoviću je utemeljen snažan Ogranak Matice hrvatske s preko petsto članova.⁴ Ponovno su Metkovci među prvima na braniku domovine. Godine 1989. utemeljili su Ogranak Hrvatske demokratske zajednice. U Domovinskom ratu, s puškom u ruci i na druge načine, Metkovci su iskazali svoje domoljublje. Grad Metković u Domovinskom ratu na oltar Domovine položio je živote osamnaestorice branitelja koji su žrtvovali sebe kako bismo mi živjeli u miru i slobodi.⁵

Metkovsko gospodarstvo temelji se ponajviše na trgovini, obrtu, poljodjelstvu i drugim djelatnostima.

Kulturni život grada ponajviše se odvija u Gradskome kulturnom središtu. Tu se nalazi lijepa kazališna dvorana, dvorana za izložbe i druge kulturne manifestacije i nadaleko poznata Ornitološka zbirka.

Prema popisu stanovnika iz godine 2001. u Metkoviću je živjelo 13 853 stanovnika. Oko 97 % stanovništva hrvatske je narodnosti. Metković je, inače, drugi grad po veličini u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Kretanje stanovništva Metkovića od 1857. do 2001.

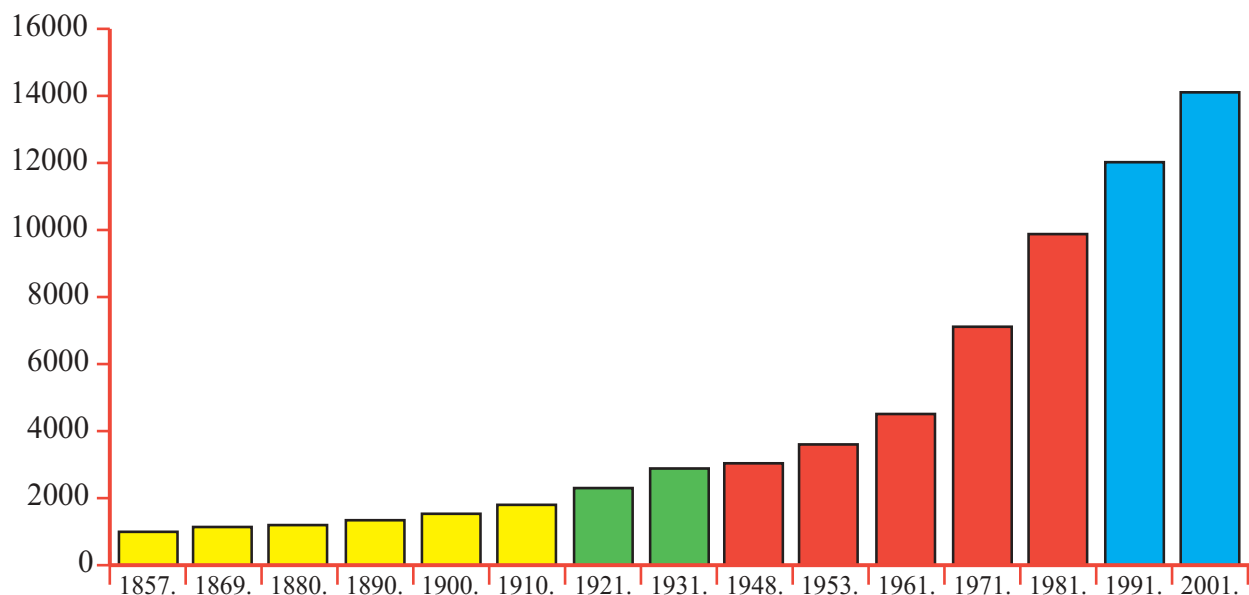
Godina popisa	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.
Broj stanov.	999	1143	1200	1354	1537	1804	2304	2888	3043	3606	4514	7117	9881	12.026	14.110

Tablični prikaz kretanja stanovnika u Metkoviću od 1857. do 2001.

³ Ivan Jurić, Borbe i stradanja Hrvata kotara Metkovića 1918. - 1945., Metković, 1997., str. 287-288.

⁴ Ivan Jurić, Djelovanje Ogranka Matice hrvatske u Metkoviću 1970.-71., Metković, 1992.

⁵ Ivan Jurić, Spomen-knjiga poginulim Neretvanima u Domovinskom ratu, Metković, 2001. i Kulturom protiv rata, Metković, 2001.

Grafički prikaz kretanja stanovnika Metkovića od 1857. do 2001., dijagram

Iz tabličnoga prikaza i dijagrama o kretanju stanovništva Metkovića od godine 1857., kada je Austrija obavila prvi popis stanovništva u Dalmaciji pa do godine 2001. kada je obavljen prvi popis stanovništva u Republici Hrvatskoj, doznaje se broj stanovnika u Metkoviću za godine u kojima je popis obavljen.

Godine 1857. živjelo je u Metkoviću 999 stanovnika. Prema popisu iz 2001. živjelo ih je 13 853. Od prvoga popisa 1857. pa do popisa 2001. prošle su 144 godine. Za to vrijeme broj

stanovnika u Metkoviću se povećao oko četrnaest puta.

Porast stanovništva Metkovića od 1857. do 1910. bio je veoma spor. U tome se razdoblju stanovništvo Metkovića povećalo s 999 na 1804 stanovnika, ili za 905 stanovnika. Radi se o vremenskom rasponu od pedeset tri godine. Prosječno, godišnje povećanje iznosilo je oko 17 stanovnika.

Povećanje ili smanjivanje stanovništva bilo je djelomično povezano s povećanjem ili smanjivanjem broja učenika u školama.

Kratak pregled školskih prilika u Dalmaciji do otvaranja Javne pučke škole u Metkoviću

Hrvatske zemlje, a među njima i Dalmacija, bile su mnogo godina pod upravom raznih gospodara koji nisu mnogo brinuli o tome da otvaraju škole. Tako je Dalmacija od godine 1420. pa do godine 1797. bila pod mletačkom upravom. Kroz to vrijeme u dalmatinskim gradovima otvoreno je svega nekoliko škola, ponajviše pod utjecajem talijanskih gradova. Mlečani su se držali krilatice: *Ako hoćete da vam Dalmatinci budu vjerni, držite ih u neznanju.*⁶

Nakon propasti Mletačke Republike godine 1797. Austrija je preuzela vlast u Dalmaciji do godine 1805. To je bilo prvo razdoblje austrijske uprave u Dalmaciji. U tom razdoblju je, naredbom dalmatinskoga kneza Rajmonda Thurna, došlo do otvaranja javnih pučkih škola u gradovima, manjim mjestima i na većim otocima. Tada je otvorena škola u Opuzenu.⁷ Metković se nije našao na popisu mjesta u kojima je trebalo otvoriti školu.

⁶ Mate Zaninović, Nadzor nad školama u Dalmaciji do propasti Austro-Ugarske godine 1918., Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio društvene znanosti, 7, 1976/77., Zadar, 1977., str. 32.

⁷ Ivan Jurić, Dvjestota obljetnica Osnovne škole u Opuzenu, Opuzen, 1998.

Nakon što je Napoleon porazio Austriju godine 1805., novi gospodar Dalmacije postala je Francuska, i to od 1805. do 1812. Godine 1810. francuska je uprava u Dalmaciji donijela plan razvoja školstva poznat pod imenom *Organska osnova za javnu nastavu za sve Ilirske pokrajine*. Tim se planom predvidjelo u Dalmaciji otvoriti 120 muških i 27 ženskih osnovnih škola.⁸

Na žalost, taj plan nije realiziran jer je poraz Napoleona u Rusiji godine 1812. označio početak kraja francuske uprave u Dalmaciji, koja je godine 1813. ponovno došla pod tzv. drugu upravu Austrije, odnosno Austro-Ugarske i ostala do godine 1918.

U svojim dugoročnim planovima prema Dalmaciji, Austrija je, uz ostalo, morala voditi računa o školstvu. Tako je školske godine 1817/18. najprije otvorila pet trirazrednih osnovnih škola u okružnim središtima: Zadru, Splitu, Makarskoj, Dubrovniku i Kotoru.

Godine 1818. za školskoga je nadzornika imenovan svećenik Juraj Plančić. On je, uz pomoć svojih suradnika, radio na *Pravilniku za organizaciju osnovnih škola na talijanskom jeziku*.⁹ Taj je Pravilnik dalmatinska Vlada poslala bečkoj Vladi na odobrenje. Pravilnikom je predviđeno otvaranje triju vrsta početnih škola: *niže početne škole, više početne škole s trima ili četirima razredima i početne tehničke škole*. Svaka je župa trebala imati jednu *nižu početnu školu*. Iz ovoga se može zaključiti da je već tada trebala biti otvorena škola u župi sv. Ilije u Metkoviću.

Međutim, takav pravilnik bečka Vlada nije prihvatila pa je godine 1821. Juraj Plančić sastavio novi *Pravilnik* koji je Vlada, uz izmjene, prihvatila godine 1823. pod imenom *Pravilnik i upute za djelovanje osnovnih škola u Dalmaciji na talijanskom jeziku*. *Pravilnik* je bio temelj na kojemu se izgrađivalo školstvo u Dalmaciji do godine 1869.

U 11. poglavlju *Pravilnika*, pod točkom 77, sadržana su temeljna načela o pučkim školama. Prema tim načelima osnovne škole dijele se na *niže i više*, a obvezno će ih pohađati djeca obaju spolova, s time da se nastava organizira posebno za dječake, a posebno za djevojčice. Niže osnovne škole su jednorazredne, dvorazredne, više tro-razredne i četverorazredne koje su predviđene za djecu koja namjeravaju nastaviti školovanje.

Niže osnovne škole otvarale su se u prvo vrijeme u župnim središtima u kojima ima najmanje pedeset školskih obveznika, više trirazredne škole u biskupskim, a četverorazredne u okružnim središtima.

U uvjetima u kojima se ne može otvoriti pučka škola zbog nedostatka broja djece, župnici su se obvezivali brinuti za osnovnu naobrazbu djece. Ukoliko i to ne bude moguće, *Pravilnik* predviđa da tzv. *lutajući* učitelji poučavaju djecu osnovnim znanjima. Nastava se treba održavati na hrvatskome i talijanskome jeziku.

Godine 1827. osnovano je pri dalmatinskoj Vladi u Zadru *Povjerenstvo za upravu poslova pučkih škola u Dalmaciji*¹⁰ koje se odmah zauzelo za otvaranje škola. Pučke škole financirale su se iz lokalnoga i zemaljskoga fonda, a za trivijalne škole¹¹ trebale su brinuti općine.

Otvaranje Niže osnovne škole u župi sv. Ilije u Metkoviću

Temeljem naputaka iz Plančićeva *Pravilnika*, fra Paško Žderić, župnik župe sv. Ilije u Metkoviću, otvorio je godine 1836. Nižu mušku pučku školu koju su pohađala djeca katoličke vjere. Ta škola bila je začetak organiziranoga osnovnoga školstva

u Metkoviću. Otvaranje takvih škola ovisilo je o slobodnoj volji župnika i o spremnosti roditelja i djece da pohađaju tu školu. Radilo se o manjoj skupini dječaka koju je bez ikakve novčane naknade poučavao fra Paško.

⁸ Isto., str. 9.

⁹ Dragutin Franković, *Povijest školstva i pedagogije*, Pedagoško književni zbor (PKZ), Zagreb, 1958., str. 82.

¹⁰ Antun Ströhl, *Pučko školstvo u Dalmaciji*, Zadar, 1910., str. 30.

¹¹ Radilo se o najnižem stupnju škole u kojima je djecu poučavao jedan učitelj, a imale su dva razreda.

Djelovanje fra Paškino na polju školstva nije prošlo nezapaženo. Uočili su to i općinski dužnosnici u Metkoviću koji su godine 1840. zamolili preturu¹² sa sjedištem u Opuzenu da nagradi fra Paška za njegov rad na području obrazovanja. U pohvali preture upućene fra Paški, među ostalim, piše i ovo: *Vlč. župnik od svog dolaska ne samo da se je istakao kao neumoran dušobrižnik, nego se je žrtvovao oko pouke dječaka ovoga varoša i to vrlo velikim uspjehom.*¹³ To je prvo priznanje koje je dobio jedan učitelj u Metkoviću. Priznanje je potaknulo općinsku vlast da se više angažira oko priprema za otvaranje Javne pučke škole, bez obzira na novčane teškoće općine. Godine 1843. školu fra Paška Žderića pohađalo je šesnaest dječaka. Škola je radila do 1846. kada je župu napustio fra Paško Žderić.

Bez obzira na činjenicu da država nije priznavala tu školu, budući da se nije radilo o

javnoj pučkoj školi, bila je veoma značajna u opismenjavanju dijela metkovskih dječaka. Njezinom pojavom počeo je proces opismenjavanja u Metkoviću.

U prvoj polovini XIX. stoljeća, do otvaranja škole, u Metkoviću je bilo malo pismenih ljudi. Budući da se nisu vodile državne statistike o stanovništvu, nemoguće je doznati broj pismenih, odnosno nepismenih stanovnika. Pismeni su ljudi bili uglavnom svećenici, državni službenici i poneki trgovac. Njih je bilo malo.

Pod utjecajem ilirskoga pokreta došlo je i u Dalmaciji do otvaranja javnih pučkih škola u većim središtima i župama. Tako je 1845. otvoreno više škola u dalmatinskim selima. Da je to tako, treba, između ostaloga, zahvaliti *Zori dalmatinskoj*, književnom časopisu koji je na svojim stranicama upozoravao vlasti, bilo da se radi o državnim ili općinskim vlastima, o lošu stanju prosvjete, posebice u selima.¹⁴

Pregled nižih i viših pučkih škola u Dalmaciji godine 1845.¹⁵

Okružje	Muških škola	Ženskih škola	Pripreme za otvaranje
Zadar	38	7	26
Split	29	3	2
Dubrovnik	22	1	-
Kotor	18	4	-
Ukupno:	102	15	28

Godine 1845. u Dalmaciji su u pet okružja radile 102 muške i 15 ženskih nižih i viših pučkih škola. Najviše ih je radilo u zadarskom okružju, upravo zbog toga što je Zadar bio upravno središte

Dalmacije. U pripremi za otvaranje nalazilo se još 28 škola. Broj ženskih škola, u odnosu na muške, bio je veoma malen.

¹² Pretura, sudska vlast, uprava.

¹³ Don Mile Vidović, Don Radovan Jerković, život i djelo, Metković 2000., str. 279.

¹⁴ Stijepo Obad, Dalmatinsko selo, Split, 1990., str. 109.

¹⁵ Isto.

Prvo poglavlje

Prekretnica u radu pučkih škola u Dalmaciji

Prva faza razvoja školstva u Dalmaciji počela je u doba francuske uprave u Dalmaciji i potrajala do uspostave ustavnoga života u Monarhiji godine 1861. Od tada razvoj školstva prelazi u svoju drugu fazu, zahvaljujući ponajviše hrvatskome narodnom preporodu u Dalmaciji. Razvoju školstva pridonijelo je otvaranje Učiteljske škole u Arbanasima kod Zadra godine 1866.

Prema tadašnjim statistikama, školske godine 1863/64. radile su u Dalmaciji 192 pučke škole. Dvije godine kasnije bilo ih je već 215, i to 29 s talijanskim, 81 s hrvatskim i 99 dvojezičnih.¹⁶

Do značajnih promjena u školstvu Dalmacije došlo je godine 1868. Prekretnica je nastala 9. veljače 1868. kada je Dalmatinski sabor prihvatio akt sa sedamnaest točaka, koji se odnosio na poboljšanje *javnog početnog poučavanja*.¹⁷ Na saborskoj se sjednici raspravljalo o školskome programu, učiteljima, udžbenicima, boljim uvjetima rada u školi i drugim pitanjima. Akt je poslan bečkoj Vladi na raspravu.

Pučko školstvo u Dalmaciji znatno je

napredovalo kada je nadzor nad pučkim školama povjeren dr. sc. Mihi Klaiću, jednom od prvaka hrvatskoga narodnoga preporoda u Dalmaciji.¹⁸ Velik je napredak postignut u pohrvaćenju škola jer se u praksi nije mogla provesti odluka o dvojezičnosti u školama, posebice u selima u kojima gotovo nitko nije govorio talijanskim jezikom. U Metkoviću je, također, bilo malo ljudi koji su govorili talijanskim jezikom pa su učitelji u školama djecu morali poučavati na hrvatskome jeziku.

Zahvaljujući dr. Mihi Klaiću, nadzorniku školstva u Dalmaciji, godine 1868. došlo je, uz ostalo, do pohrvaćenja škola. U Metkoviću je, gradiću s oko 1200 žitelja, malo njegovih građana govorilo talijanski jezik. Zbog takva stanja bilo je sasvim normalno da se u školu uvede hrvatski jezik kao službeni. Tako se Metković našao među 126 škola u Dalmaciji u kojima se nastava trebala izvoditi na hrvatskome jeziku. Međutim, to se nije sviđjelo općinskom tajniku Dunkiću, autonomašu koji je pokušao ucjenama i pritiscima

¹⁶ Antun Ströhl, nav. dj., str. 40.-41.

¹⁷ Ivo Perić, Školske prilike u Dalmaciji u drugoj polovici 19. stoljeća, Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zagreb, 1972., str. 48.

¹⁸ Ivo Perić, nav. dj., str. 49.

na učitelja Vicka Markovinčića zabraniti hrvatski jezik u školi.

Evo što je o tome napisao dopisnik Narodnoga lista (Il Nazionale) iz Opuzena:

Škola u Metkoviću, koja je do sada bila vrlo slabo posjećivana, sada je pohađa od preko četrdesetak dječaka, radi brige i gorljivosti vrijednog novog učitelja Markovinčića. On je kako je prirodno u jednom isključivo slavenskom (hrvatskom, op. I. J.) uveo slavenski (hrvatski) kao nastavni jezik. To se nije sviđalo općinskom tajniku, nezaboravno gosp. Dunkiću koji u tom nije ništa drugo vidio nego «krimen lase» (povredu dostojanstva) i pripremao se da se zato osveti. Učitelj je, ne samo da se posluži vlastitim pravom, nego da i učini razumljivom nastavu načelniku Veraji, koji s teškom mukom zna prožvakati koju italijansku riječ, predavao ju je na slavenskom jeziku... Trebalo je tu toliko dobra i lijepa da se dobije plaća, ali novaca nije bilo... Vrijedni učitelj ne mareći ništa za nalog administracije da drži pouku na italijanskom jeziku držao ju je na slavenskom. Kada ju je predstavio na naplatu Dunkić odbi da isplati. 'Presvijetli' naš načelnik u 'dimijama' podupirao je Dunkića protiv prisjednika Gabrića koji se je uzalud trudio uvjeriti načelnika i tajnika da se učitelj služio samo svojim pravom. Sve je bilo uzaludno. Nastava nije bila odobrena ni priznata jer je bila na slavenskom. Prisjednik Gabrić isplati plaću učitelju izjavljujući da će uredovati protiv tako despotskog postupka načelnikova i tajnikova.

U napetijem razgovoru ovako se je izražavao Dunkić: 'Govorim vam da ovakav učitelj nije za Metković. A zašto? Zar nije jasan razlog: učitelj se ne pokaza prepokornim... tajniku države i ne htjede se povinuti uputama koje je primio pri svome dolasku, a koje su bile kako me se uvjerava slijedećeg sadržaja: Nemojte se toliko brinuti

*jer je ovdje škola posljednja stvar. Oni su koze (trpe ga za tajnika) a ja radim s njima sve što hoću... sve je dobro. Zadrži dječake jedan sat ujutro i tako poslije ručka, zatim ih kasnije pusti kući... nitko o tome neće voditi računa jer je za ovo stanovništvo škola indiferentna stvar.'*¹⁹

Godine 1868. radilo je u Dalmaciji 218 pučkih škola. U 126 škola nastava se izvodila na hrvatskome jeziku; u 65 škola dvojezično (hrvatski i talijanski), u 26 škola nastava se održavala na talijanskom jeziku i u jednoj školi na njemačkom jeziku.²⁰ Iz tih je podataka vidljivo da hrvatski narodni preporod uzima sve više maha u sveukupnome životu Dalmacije, posebice u školstvu.

Vrlo je važan događaj u povijesti pučkoga školstva u Dalmaciji donošenje državnih zakona 25. svibnja 1868. kojima se osnovno školstvo postavlja na čvrste temelje. Zakonima su određeni položaj i mjesto pučke škole u školskom sustavu. Također, određeno je da se utemelje mjesna, kotarska i pokrajinska školska vijeća. Mjesna školska vijeća sačinjavali su predstavnici Crkve, škole i općine. Crkvu predstavlja vjeroučitelj, školu upravitelj škole, a općinu od dva do pet članova.

Mjesna vijeća brinula su se o ispunjavanju odredaba viših školskih vlasti, o materijalnom stanju učitelja, upravljala su školskom blagajnom, starala se o održavanju školskih zgrada, brinula o nabavi školskoga pokućstva, školskih knjiga, određivala vrijeme početka nastave i brinula o drugim problemima škole. Vijeća su se sastajala jednom mjesečno na redovitoj sjednici.²¹

Propisi za ta vijeća doneseni su 8. veljače 1869., te dopunjeni 23. studenoga 1871. Crkvi se oduzima pravo nad školom, a škole se daju u ruke stručno obrazovanim učiteljima i nadzornicima.²² S tim promjenama Crkva se nije

¹⁹ Il Nazionale (N. 1.), br. 5/68. od 15. siječnja 1868. Prijevod s talijanskoga na hrvatski uradila je Zrinka Sabalić, profesorica iz Zadra.

²⁰ Ilija Dizdar, Kratak pregled pučke nastave u Dalmaciji (od početka austrijske uprave do velikog svjetskog rata), II., Program muškog preparandija u Arbanasima za školsku godinu 1918./19., Zadar, 1919., str. 12.

²¹ Mate Zaninović, Nadzor škola u Dalmaciji do propasti Autro-Ugarske 1918., Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio društvene znanosti, 7, 1976./77, Zadar, 1977., str. 37.

²² Mate Zaninović, Razvitak osnovnih škola u Dalmaciji od 1814. do 1914. godine, Školske novine, Zagreb, br. 7, VII./1956.

mogla pomiriti pa je u više navrata pokušala osnovno školstvo vratiti pod svoj nadzor. Na školskim zakonima iz godine 1868. i 1869. gradit će se pokrajinski školski zakoni i pravilnici u Austro-Ugarskoj Monarhiji do njezine propasti godine 1918.²³

Zakonom su određeni školski predmeti, uvjeti za zapošljavanje učitelja i drugo. Na temelju čl. 66. *Zakona* donesena 1868. i 1869., troškovi za rad škola određuju se pokrajinskim školskim zakonodavstvom, a padaju na teret općine, pokrajine i države. Prema tom zakonu počelo se raditi od 1. siječnja 1870.²⁴

Dana 29. prosinca 1871. donesen je Pokrajinski školski zakon u Dalmaciji kojim je, što se tiče pohađanja škole, propisano da su sva djeca od navršene šeste do dvanaeste godine obvezna pohađati pučku školu i nedjeljno-svetačnu tijekom dviju godina, tzv. *ponavljaonicu*.²⁵

Zakon o školstvu ostao je na snazi do 1883. kada su donesene tzv. *Školske novice*. Njima je izmijenjen *Zakon* iz 1869. Godine 1905. donesen je *Definitivni školski i nastavni rad za opću pučku i građansku školu kao naredba za zakon od 14. svibnja 1869.*²⁶ Pokušaj Crkve da vrati nadzor nad školama konačno je propao ministarskom Naredbom iz godine 1905.²⁷

Djelovanje osnovne škole od 1845. do 1918.

Pripreme za otvaranje Javne pučke škole u Metkoviću

Pripreme za otvaranje Javne pučke škole u Metkoviću počele su godine 1838. Tada je Pokrajinska vlada u Zadru sugerirala Općinskoj upravi u Metkoviću da otvori Javnu pučku školu temeljem odluke Bečke dvorske komisije za nauk iz godine 1821.²⁸ Odlukom Bečke dvorske komisije u općinskim središtima i ostalim većim mjestima u općinama mogu se otvarati trivijalne škole.

Općinska uprava nije reagirala na Vladine sugestije. Zbog toga je školski nadzornik Stjepan Crninčić iz Makarske 1841. zatražio od metkovskoga župnika fra Paška Žderića popis djece – školskih obveznika katoličke, pravoslavne, protestantske i židovske vjere od šeste do navršene dvanaeste godine života.²⁹

Tijekom godine 1843. pretura je u dvama navratima požurivala Općinsku upravu da sačini popis školskih obveznika i što prije otvori školu. U jednome od preturinih dopisa upućenih Općinskoj upravi piše: *Budući je širenje pučke pouke preko redovitih manjih škola predmet od najveće važnosti, ne može pretura učiniti manje, da u posluhu okružnog dekreta od 26. XI. ponovno preporučiti tomu Sindikatu, da ... upregne sve sile za postignuće zadovoljavajućih rezultata u predmetu, dajući što prije konkretne prijedloge.*³⁰

Ovoga je puta Općinska uprava uputila dopis preturi u kojemu je izvješćuje da je siromašna i nema novčanih sredstava za otvaranje škole, te predlaže da Vlada preuzme na sebe osiguranje novčanih sredstava za rad škole.

²³ Mate Zaninović, Pokrajinski školski zakoni i pravilnici u Dalmaciji do 1918. godine, Pedagoški rad, br. 1-2, Zagreb, 1961., str. 38.

²⁴ Ivo Perić, nav. dj., str. 49.

²⁵ Luigi Maschek, *Del' regno di Dalmazia, per l' ano 1869./70.*, Zadar, 1871., str. 101.

²⁶ Ivo Perić, *Šestogodišnje škole ...*, str. 70.

²⁷ Ilija Dizdar, nav. dj., str. 43.

²⁸ Javne pučke škole su one škole koje nisu privatne, već su državne ili društvene ustanove kojima je zakonom priznato pravo javnosti. Takve su škole otvorene svima i nisu staleški ili nečiji drugi privilegij.

²⁹ Dekanatski arhiv Metković, Župni ured sv. Ilije, Omot 67., pismo Stjepana Crninčića, br. 206 od 23. rujna 1841.

³⁰ Isto, str. 280.

Da se, ipak, primicao dan otvaranja škole dokaz je i raspisani natječaj za učitelja u metkovskoj školi, objavljen u *La gazzetta di Zara*, službenim novinama u Zadru krajem godine 1844.³¹ Kako se nitko nije javio na raspisani natječaj, Općinska uprava je, po Naredbi preture, raspisala novi natječaj 7. lipnja 1845. u kojemu piše: *Ponovno se otvara natječaj na mjesto učitelja niže pučke škole u Metkovićima, uz koji je vezana plaća od forinti 130, koju daju općinari, i badava stan, koji je uz spomenutu školu... Natjecatelji će kroz 6 tjedana poslati ovom uredu svoje molbe*

*sa dokumentima, koji će pokazati dob, vjeru, nauke, potpuno poznavanje jezika hrvatskog (illirico-dalmata) i talijanskog.*³² Ovoga je puta natječaj bio uspješan. Školsko nadzorstvo u Makarskoj obavijestilo je Općinsku upravu 30. listopada 1845. da je za učitelja imenovan Nikola Vuletić. Učitelje je imenovao Biskupski ordinarijat u Splitu jer je nadzor nad školom imala Crkva. Tako je u Metkoviću, u Javnoj pučkoj školi, počeo raditi prvi učitelj. Od tada pa do danas u toj školi je radio velik broj učiteljica i učitelja koji su opismenili golem broj metkovskih građana.

Početak rada Škole i prekid njezina rada godine 1850.

Niža pučka škola u Metkoviću otvorena je 17. studenoga 1845. Službeni jezik u školama bio je talijanski. Na taj način Austrija je nastavila provoditi politiku odnarođivanja Hrvata u Dalmaciji. Nasreću, nije u tome imala velika uspjeha, što potvrđuju popisi stanovništva u drugoj polovini XIX. stoljeća u kojima je od desetljeća do desetljeća bilo sve manje onih koji su se izjašnjavali kao Talijani.

Osim djece iz Metkovića, Školu su pohađala djeca iz obližnjega sela Dobranja, općine Metković, s tim što su se općinari toga sela obvezali novčano pomagati rad Škole i učitelja. Učitelj Nikola Vuletić radio je dvije školske godine. Prvi upravitelj bio je fra Ivan Grubković Puljan, župnik.³³ Naime, upravitelji su neretvanskih škola bili mjesni župnici budući da je pučka prosvjeta u to doba bila pod ingerencijom crkvenih vlasti.

Nakon odlaska Nikole Vuletića u Školu je došao učitelj Petar Diana koji je radio školsku

godinu 1847/48. Naslijedio ga je Nikola Paško (Pasco) koji je godine 1850. napustio Metković i otišao u Makarsku. Upravitelj škole bio je fra Ante Jelavić.³⁴ U studenome 1849. Ivan Gabrić otkazao je općini prostor za tu školu i učitelja. Međutim, Nikola Paško je ipak pronašao školski prostor i stan za učitelja i odradio školsku godinu 1849/50. u jednoj sobi u kojoj je stanovao i održavao nastavu koju je pohađalo 50 učenika.³⁵ Vjerojatno se radilo o sobi u kući Josipa Jeramaza, načelnika općine Metković od godine 1848. do 1850.

Razlozi odlaska Nikole Paška godine 1850. bili su, navodno, zdravstveni problemi. Nakon njegova odlaska došlo je do prekida rada Škole koji je potrajao pet godina. Izgleda da je do prekida ipak došlo zbog toga što općina nije plaćala najamninu Ivanu Gabriću u čijoj je kući radila Škola i bio učiteljski stan te je Gabrić otkazao iznajmljivanje kuće općini.

Ponovno otvaranje Škole godine 1855.

Zatvaranje Škole 1850. bio je velik udarac obrazovanju u Metkoviću. To se upravo dogodilo kada se Metković, od do tada neznatna naselja, pretvarao u poznato trgovište, zahvaljujući

ukidanju strogih carinskih i karantenskih mjera između Austrije i turske Bosne i Hercegovine. Od tada luka Metković postaje jedna od najpoznatijih dalmatinskih luka za trgovinu s

³¹ Isto.

³² Isto.

³³ Isto, spis od 30. lipnja 1845., omot 69.

³⁴ Isto, spis br. 1867/672 od 4. prosinca 1848. i spis br. 426 od 6. prosinca 1848., omot 71.

³⁵ Isto, omot 74, Quietanza od 30. travnja 1850.

Bosnom i Hercegovinom. Razvoj trgovine, a u vezi s time i razvoj obrta, ugostiteljstva i drugih djelatnosti, tražio je domaće pismene ljude sposobne voditi te djelatnosti.

U takvim prilikama, na nagovor školskoga savjetnika i nadzornika Pavišića, u Metkoviću je 25. travnja 1854. održan sastanak Općinskoga upraviteljstva i uglednijih građana Metkovića. Svrha sastanka bila je ukloniti sve zapreke koje su godine 1850. bile uzrok prestanku rada škole.

Na sastanku je zaključeno:

- nazočni se slažu o potrebi otvaranja škole koju će pohađati sva djeca od šeste do dvanaeste godine života bez obzira kojoj vjeri pripadaju
- škola će se otvoriti do studenoga godine 1855., s tim da se prethodno osigura prostor za rad škole i stan za učitelja
- osigurati godišnju plaću učitelja u iznosu od 300 fiorina na teret općine
- Crkva će uzeti na sebe brigu da do 1. studenoga 1855. osigura besplatan prostor za rad škole i stan za učitelja s potrebnim pokućstvom.³⁶

Zapisnik sa sastanka dostavljen je Namjesništvu u Zadru koji ga je odobrio 31. listopada 1854.

Natječaj za učitelja objavljen je u zadarskom listu *Osservatore Dalmata*. Na natječaj se javio učitelj Ivan Rafael Marinković, dotadašnji učitelj u Bolu na otoku Braču. Biskupski ordinarijat u Splitu imenovao ga je metkovskim učiteljem, o čemu je 1. listopada 1855. obavijestio Okružno

poglavarstvo u Splitu koje je o tome obavijestilo Općinsko upraviteljstvo u Metkoviću.

Škola je počela raditi u studenome 1855. Učitelj Marinković radio je u Metkoviću do početka 1858. Upravitelj škole bio je fra Vice Janović od 1855. do 1863.

Godine 1855., u odnosu na razdoblje 1845. - 1850., broj učenika je u porastu. Tako je za školu bilo spremno 84 učenika (63 muške i 21 – žensko).³⁷ Prema socijalnome statusu, izgledalo je ovako:

djece težaka	52 (m. - 39, ž. - 13)
siromašne djece	21 (m. - 20, ž. - 1)
djece trgovaca	5 (m. - 2, ž. - 3)
djece posjednika	4 (m. - 1, ž. - 3)
djece činovnika	2 (m. - 1, ž. - 1).

Godine 1857. za školu je bio sposoban 101 učenik (53 – m. i 48 – ž.).³⁸

Godine 1855. potpisan je Konkordat³⁹ između Austrije i katoličke Crkve. U članku VIII., između ostaloga piše da (...)svi učitelji pučkih učionica, određeni za katolike bit će podvrženi crkvenom nadzoru. Nadzornike učionicah u biskupiji imenovat će Njegovo veličanstvo između muževah koje biskup bude predložio. Vjera i čudorednost onoga koi će se uzeti za učitelja, treba da je neporočan, koi s pravoga puta zađe uklonit će se s miesta.⁴⁰

Konkordat je imao odjeka i na školske prilike u Metkoviću. Naime, Škola je godine 1855. otvorena u crkvenoj kući, s tim da je Crkva osigurala besplatan prostor za tu školu i učitelja s potrebnim pokućstvom.

³⁶ Ivo Smoljan, Neretva, Zagreb, Klek, 1988., str. 364.

³⁷ Dekanatski arhiv u Metkoviću, Župni ured sv. Ilije, omot 74, popis Uprave škole iz godine 1855.

³⁸ Isto, omot 74, popis fra Vice Janovića od 20. lipnja 1857.

³⁹ Konkordat, sporazum između Vatikana i Austrije o odnosima i pravima katoličke Crkve u toj državi.

⁴⁰ Glasnik dalmatinski (dalje G. d.), Zadar, 14. prosinca 1855. (Dodatak br. 101), str. 198.

Prikaz stanja pučkih škola u općinama Metković i Opuzen od 1856. do 1863.⁴¹

Školska godina	Broj škola	Br. obveznika		Br. polaznika		Br. učitelja	
		m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.
1856/57.	2	555	517	99	-	2	-
1857/58.	2	573	447	66	-	2	-
1858/59.	2	589	477	85	-	2	-
1859/60.	2	600	504	76	-	2	-
1860/61.	2	487	339	92	-	2	-
1861/62.	2	581	439	91	-	2	-
1862/63.	2	464	353	87	-	2	-

U tablici se donose podatci o broju škola, školskih obveznika, polaznika i broju učitelja u općinama Metković i Opuzen od školske godine 1856/57. do 1862/63. Upada u oči značajan broj polaznika u odnosu na školske obveznike. To je rezultat nerazvijena školstva u Dalmaciji i nebrige Monarhije o potrebama njezinih žitelja. U donjem Poneretavlju otvorene su do tada samo dvije pučke škole u kojima su radila dva učitelja. To nije ni izdaleka moglo zadovoljiti školske potrebe.

Može se postaviti pitanje, je li se Austrija, odnosno Austro-Ugarska, držala mletačke krilatice: *Ako hoćete da vam Dalmatinci budu vjerni držite ih u neznanju.*⁴²

Takvo stanje u školstvu odražavalo se nepovoljno na svim poljima svakodnevnoga života, posebice u kulturi, gospodarstvu i drugim djelatnostima. Posljedica takva stanja bio je velik broj nepismenih, zaostalost, primitivizam i praznovjerje.

Djevojčice u Metkoviću nisu pohađale školu sve do godine 1874. Može se samo zamisliti kako su time bile ponižene i svrstane u skupinu manje vrijednih ljudskih bića. Postavlja se pitanje, kako su, kao nepismene, mogle odgajati djecu

i zadovoljiti druge, primjerice bračne i društvene obveze.

Godine 1858. Metković je napustio učitelj Ivan Rafael Marinović. Naslijedio ga je učitelj Ulderiko Donadini koji je ubrzo napustio Metković. Nakon njega, Općinsko vijeće je za učitelja u školskoj godini 1859/60. imenovalo Antu Gluščevića iz Metkovića. Bio je to prvi domaći učitelj u mjestu. Međutim, njegovo imenovanje nije odobrio Biskupski ordinarijat, budući da nije bio školovan za učitelja. Raspisan je natječaj za novoga učitelja. U međuvremenu je Gluščević u Dubrovniku položio ispite za učitelja te se javio na raspisani natječaj. Na natječaj su pristigle četiri molbe. Općinsko vijeće ponovno je prihvatilo molbu Ante Gluščevića i imenovalo ga učiteljem, te je ostao raditi od školske godine 1859/60. do školske godine 1866/67.

Događaji u Monarhiji, koji su uslijedili poslije Bitke kod Solferina, prisilili su cara i kralja Franju Josipa I. da sazove u Beču 5. ožujka 1860. prošireno Državno vijeće na koje je, osim carevih savjetnika, pozvano tridesetak uglednika iz svih zemalja Monarhije. Među njima, iz Hrvatske i Dalmacije bio je biskup Strossmayer,

⁴¹ Kosta Vojnović, Ceni statistico-economici sul Circolo di Spalato con speciale riguardo al quadriennio 1857. – 1860., tavola VIII., Split, 1864. Isti, Le condizioni economiche del Circolo di Spalato negli anni 1861.-1863., Split, 1865.

⁴² Mate Zaninović, Nadzor nad školama u Dalmaciji do propasti Austro-Ugarske godine 1918., Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio društvene znanosti, 7, 1976/77., Zadar, 1977., str. 32.

conte Frano Borelli i drugi. Državno vijeće prihvatilo je da se država organizira kao neka vrsta federacije. Predstavnici iz Hrvatske uspjeli su privoljeti cara da se, uz ostalo, u škole uvede hrvatski jezik.

Carskim dekretom od 26. veljače 1861. uveden je u Dalmaciji ustavni život. U Zadru je utemeljen Zemaljski odbor koji je odobrio uvođenje hrvatskoga jezika u javni život Dalmacije. Do tada je službeni jezik bio talijanski. Međutim, pohrvaćenje škole i drugih ustanova išlo je sporo jer su na vlasti u Metkoviću bili autonomaši koji su se suprotstavili ujedinjenju Dalmacije s ostalom Hrvatskom, nasuprot narodnjacima koji su se za to zalagali.

Dana 18. listopada 1866. Namjesništvo u Zadru izdalo je Okružnicu u kojoj traži da se u sve škole u Dalmaciji uvede hrvatski jezik. Tako je u metkovskoj školi hrvatski jezik postao službeni, možda čak i prije te godine, umjesto dotadašnjega talijanskoga jezika. Ako je točna konstatacija da je jezik duša naroda, onda su učenici u školama, bez svojega jezika, gubili svoju hrvatsku dušu.

Da je opasnost hrvatskome narodu da izgubi svoj jezik prijetila kroz brojna stoljeća dokaz su, uz ostalo, i stihovi Petra Preradovića o hrvatskom jeziku koji glase:

*(...) Svaka zvijezda svojim svjetlom sieva,
Svaka ptica svojim glasom spieva,
Ti jezikom svojim zbori!
Slatkim glasom materinim,
Odlikuj se među inim!*⁴³

Kretanja broja učenika za školske godine 1869/70. - 1873/74.

Kako se ne raspolaže ni s kakvim drugim dokumentima iz kojih bi se moglo doznati o radu

O značenju jezika u životu jednoga naroda pisao je krajem XIX. stoljeća Ivan Nepomuk Jemeršić, župnik u Grubišnomu Polju. On, među ostalim, piše i ovo: *(...) Svaki i samo donekle naobražen narod štuje i ljubi svoj jezik, a tko se odriče svoga materinjega jezika, kao što na žalost vidimo dosta primjera u našoj hrvatskoj domovini, - taj pomaže rušiti svoj narodni značaj s najpogibelnije strane (...).*⁴⁴

Ponovno se postavilo pitanje učiteljavanja Ante Gluščevića. Umjesto njega, prema ocjeni Biskupskoga ordinarijata, za učitelja je imenovan Vicko Markovinčić jer Gluščević nije imao potpune školske kvalifikacije. Učitelj Markovinčić ostao je u Metkoviću samo školsku godinu 1867/68. U Školu se ponovno vratio Ante Gluščević kao pomoćni učitelj, ali samo nakratko. Kotarsko školsko vijeće, koje je osnovano na temelju Zakona o pučkim školama od 4. svibnja 1869., raspisalo je novi natječaj za učitelja i imenovalo Petra Andrijaševića privremenim učiteljem. S tim se imenovanjem nije složilo općinsko vijeće koje je raspisalo novi natječaj i na kraju ponovno primilo Andrijaševića za učitelja.

Pitanje učitelja isticalo se često kao velik problem zbog toga što su potrebe za učiteljima bile velike, a malo ih se školovalo. Postojeće učiteljske škole u Dalmaciji nisu mogle školovati onoliko učitelja koliko su ih škole tražile.

Škole, donosi se tablični pregled kretanja broja učenika za četiri školske godine.

⁴³ Ivan Nepomuk Jemeršić, *Majka u radu za Boga i Hrvatsku ili dar hrvatskim ženama*, Zagreb, 1896., str. 176.

⁴⁴ Isto.

**Pregled broja učenika i učitelja u Muškoj pučkoj školi u Metkoviću
od školske godine 1869/70. do 1873/74.**

Školska godina	Obveznika			Polaznika			Učitelj (-ica)
	m.	ž.	svega	m.	ž.	svega	
1869/70. ⁴⁵	237	230	467	44	-	32	Petar Andrijašević
1870/71. ⁴⁶	237	230	467	32	-	32	Josip Gabrić
1871/72. ⁴⁷	-	-	-	44	-	44	Josip Gabrić
1872/73. ⁴⁸	-	-	-	95	42	137	Josip Gabrić
1873/74. ⁴⁹	-	-	-	94	63	157	Josip Gabrić Artemija Perić

Iz tablice je vidljivo da Školu nije pohađao velik broj djece. Prema temeljnome Zakonu o obveznu pohađanju pučke škole, donesenu 14. svibnja 1869., sva djeca od navršene šeste do navršene četrnaeste godine morala su pohađati pučku školu.⁵⁰ Na to ih je obvezao i pokrajinski Zakon o osnivanju, uzdržavanju i pohađanju javnih pučkih škola, donesen 29. prosinca 1871. Prema njemu, djeca od navršene šeste do navršene dvanaeste godine bila su obvezna pohađati školu.⁵¹ Međutim, roditelji se nisu držali spomenutih zakona; njima je bilo važnije da im djeca pomažu obavljati sitne kućne poslove i poslove u poljodjelstvu i stočarstvu, nego „da gube vrijeme u školi”. To, ipak, nije bio jedini uzrok što se djeca nisu školovala. Tomu treba dodati udaljenost djece od škole ili župnoga stana, roditeljsko siromaštvo i druge razloge.

Školska godina 1872/73. bila je svojevrsna prekretnica u razvoju školstva u donjem Poneretavlju. Otvaraju se nove škole, i to u Slivnu Ravnomu, u općini metkovskoj, u Kominu, u općini opuzenskoj, te ženski odjel u Metkoviću.

Do tada su u donjemu Poneretavlju bile otvorene samo dvije muške škole, u Opuzenu i Metkoviću. Sve to događalo se nakon pobjede narodnjaka na izborima nad autonomašima.

Važan događaj za pučko školstvo u Dalmaciji bilo je donošenje nastavne osnove, tj. nastavnoga programa za pučke škole godine 1879., ponajviše zaslugom školskoga nadzornika Antuna Dragutina Bakotića.⁵² Dogodilo se, napokon, i to da je 1880. jedini nastavni jezik u školama u Dalmaciji bio hrvatski, osim u trima školama gdje je bio talijanski jezik (dvjema u Splitu i jednoj u Zadru) i njemački jezik u jednoj školi u Zadru. Bila je to velika pobjeda narodnjaka u pohrvaćenju pučkih škola.⁵³

Od godine 1873. pa do godine 1894. u donjem Poneretavlju nije otvorena nijedna nova škola. Gospodarski polet, zahvaljujući uvoznio-izvoznioj trgovini preko luke Metković, izgradnja prometnica, razvoj obrta i ugostiteljstva, nije se povoljno odrazio na otvaranje škola i kulturnu preobrazbu. Izgleda da su za roditelje materijalna bogatstva bila primarnija od kulturnih bogatstava.

⁴⁵ Luigi Maschek, *Del' regno di Dalmazia, per l' ano 1869./70.*, Zadar, 1871., str. 101.

⁴⁶ Isto, 1872., str. 281.

⁴⁷ Isto, 1873., str. 274. i 286-287.

⁴⁸ Isto, 1874., str. 252-253.

⁴⁹ Isto, 1875., str. 246-247.

⁵⁰ Zakon se odnosi i na svetačno-nedjeljnu školu.

⁵¹ Petar Bezina, nav. dj., str. 71.

⁵² Ivo Perić, *Školske prilike u Dalmaciji...*, str. 50.

⁵³ Dragutin Franković, nav. dj., str. 211.

Osim nebrige tuđinskih vlasti za otvaranje škola krivo je i domaće općinstvo te dijelom i roditelji koji su nerado slali djecu u školu, na izučavanje zanata i slično. To se posebno odnosi na školovanje ženske mladeži kojoj se nije pridavalo gotovo nikakvo značenje.

Četiri otvorene škole, u Metkoviću, Opuzenu, Kominu i Slivnu Ravnomu, nisu imale dobre uvjete za rad. Tako se manjak učitelja nepovoljno odražavao na rad škola koje su zbog toga povremeno prekidale svoj rad. Školske godine 1885/86. svaka je škola imala knjižnicu s malim brojem knjiga. Također, u začetku je bila i kotarska učionička knjižnica. Učionički je vrt imala jedino škola u Opuzenu. Tijekom školske godine slabo su radila mjesna školska

vijeća, a nije radilo ni Kotarsko školsko vijeće zbog bolesti kotarskoga nadzornika.⁵⁴ Od godine 1894. počele su se otvarati škole u većim mjestima donjega Poneretavlja. Tako su te godine otvorene škole u Novim Selima, Rogotinu i Vidu.

Muška pučka škola u Metkoviću, kao i ostale škole u donjem Poneretavlju, najprije su se zvale jednorazrednim školama zbog toga što je u školi radio samo jedan učitelj, premda je bilo više razreda. Takav je naziv škola nosila od osnivanja 1845. pa do školske godine 1885/86. Od školske godine 1886/87. u školi rade dva učitelja pa se naziva Muška dvorazredna pučka škola, premda je u školi bilo više razreda. Naime, broj se učitelja u školi poistovjećivao s brojem razreda, što je bilo pogrešno.

Učionica, fotografiju ustupio Hrvatski školski muzej iz Zagreba

⁵⁴ Državni arhiv u Zadru, Pokrajinsko školsko vijeće, c.k. Kotarsko učioničko vijeće Metković, Izvješće za godinu 1885/86., 30. studenoga 1886.

Otvaranje Narodne čitaonice neretvanske u Metkoviću

Osim škole, koja je žarište kulturnoga života nekoga mjesta, čitaonice su također igrale veliku ulogu u kulturno-prosvjetnom životu. U borbi za nacionalni i kulturni preporod u drugoj polovini XIX. stoljeća Metković nije zaostajao za mjestima ostale južne Hrvatske. Uvijek se našao ruku pod ruku s ostalom hrvatskom braćom dijeleći na taj način zajedničku sudbinu.

Kako je inače preporodno gibanje šezdesetih i sedamdesetih godina pokrenulo osnivanje narodnih čitaonica, metkovski su narodnjaci učinili to isto svjesni značenja čitaonica u borbi protiv autonomaša.

Narodna čitaonica neretvanska utemeljena je 30. travnja 1873., u slavu i čast hrvatskih velikana Zrinskih i Frankopana. Svečano otvaranje obavljeno je 30. rujna 1873. Čitaonicu je otvorio don Mihovil Pavlinović, zastupnik metkovske općine u Dalmatinskom saboru u Zadru. Otvaranje je upriličeno u povodu njegova imendana, koji je svečano obilježen u Metkoviću

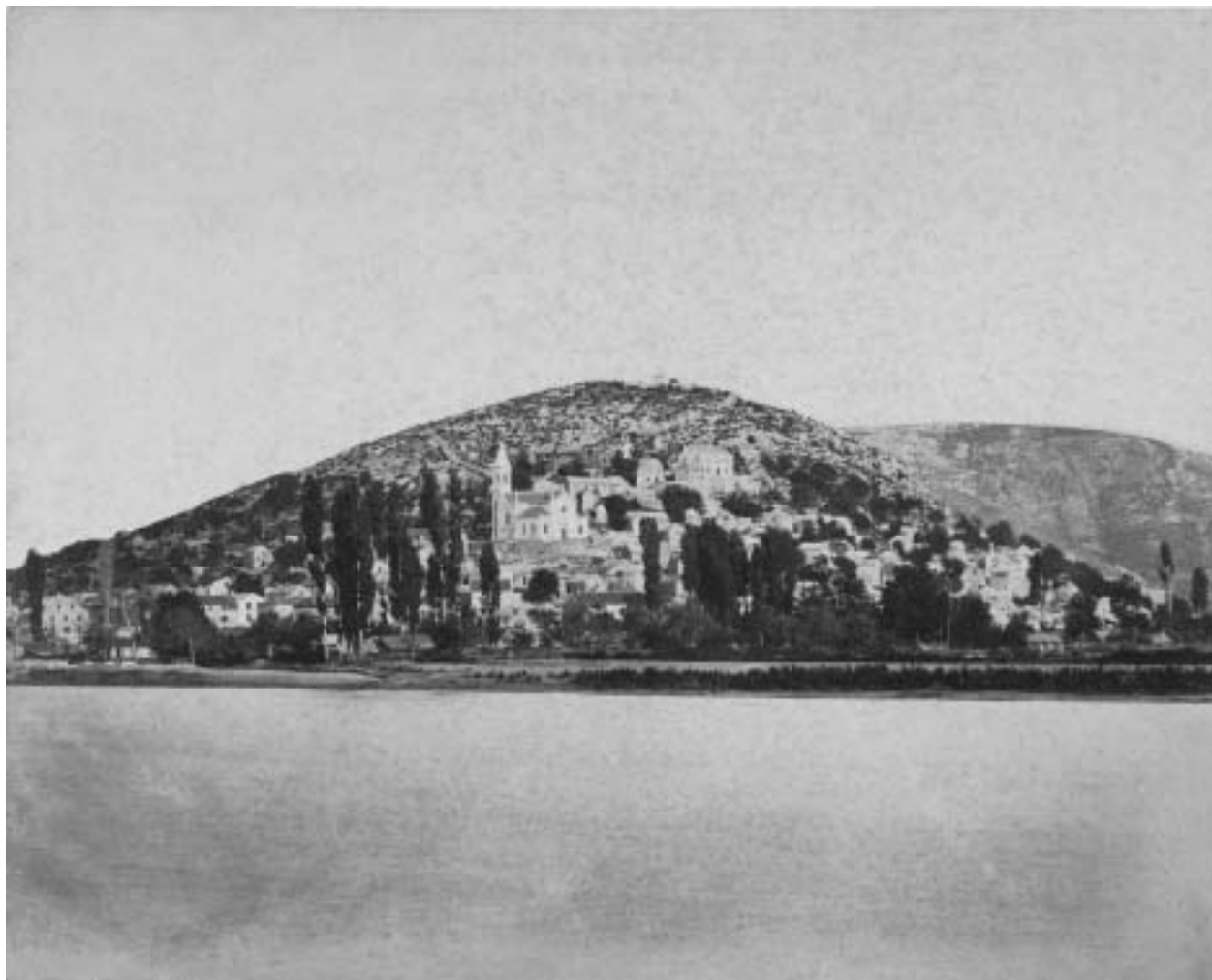
29. rujna, na Sv. Mihovila. Time su se Neretvani, posebice stanovnici Metkovića, bar donekle odužili svome zastupniku za sve ono što je za njih učinio u proteklom razdoblju u svezi s kulturnim i gospodarskim napretkom.

Don Mihovil Pavlinović, otvarajući Čitaonicu, održao je svoju poznatu besjedu u hrvatskome duhu. To je ujedno bila Pavlinovićeva treća po redu besjeda u tom duhu, nakon besjeda u Jelsi (1868.) i Imotskome (1870.). Njegove su besjede bile zapravo Program Narodne stranke. Obraćajući se okupljenim Neretvanima Pavlinović je rekao i ovo: (...) *Rodoljublje vaše sinulo je nadaleko (...) Vi ste trobojnicu u vis digli (...). Učionice vašoj djeci otvarajte (...). Svadba neretvanska se primiče, ali nek se u taj pir ne uzda tko ne bude imao svieće goreće u ruci i svatovske kabanice na plećima (...). U ruke svieću Neretvani: gojte prosvjetu, kao što su počeli Metkovići, kao što želi Opuzen i Komin (...).*⁵⁹

Zastava Čitaonice Metković

⁵⁹ N. I., br. 82, 83 i 84, Zadar, 1873.

Franz Thiard de Laforest: fotografija Metkovića iz godine 1873. (iz zbirke razglednica i fotografija Marija Talajića)

Izborna pobjeda narodnjaka u Metkoviću godine 1870. i uvođenje hrvatskoga jezika u javni život

Početak šezdesetih godina XIX. stoljeća u Dalmaciji se osnivaju prve političke stranke. Među njima su se isticala Narodna stranka i Autonomnaška stranka. Narodna stranka zalagala se za sjedinjenje Dalmacije s ostalom Hrvatskom, a Autonomnaška za autonomiju Dalmacije u okviru Austrije.

Na izborima u Metkoviću 25. listopada 1870. Narodna stranka je nakon osam godina isticanja svoje liste na izborima pobijedila autonomaše. Konstituirajuća sjednica ponarodne Općinske skupštine održana je 29. siječnja 1871. Toga se dana, koliko je poznato, prvi put na općinskoj zgradi zavijorila hrvatska trobojnica, a zapisnik u Općinskoj skupštini vođen je na

hrvatskome jeziku. Od tada je službeni jezik na području općine Metković bio hrvatski. Talijanski jezik, do tada službeni jezik ove općine, postupno iščezava.

O pobjedi narodnjaka u Metkoviću *Narodni list* iz Zadra zapisao je i ovo: (...) *Znam da je svako rodoljubno srce sa žalošću gledalo kako se bio ovaj komad hrvatske zemlje otuđio svojoj majci. Narod ostao što je, a može biti onaj pritisak narodnom čuvstvu i požesti ga. Čekao je do prigode i prvom se prigodom otresao jarma i očistio kalja što su mu poturice bili nanili (...)*⁵⁵

Narodnjaci su se posvetili poboljšanju gospodarskoga i kulturnoga života općine. Otvarali su škole, osnivali hrvatska kulturna

⁵⁵ Narodni list (dalje N. l.), br. 11, Zadar, 1871.

društva, brinuli se za uvođenje hrvatskoga jezika u javnu uporabu i za druge potrebe građana. Bili su jamstvo da će hrvatski jezik potisnuti dotadašnji talijanski jezik koji je služio za odnarođivanje Hrvata. Narodnjaci su 2. lipnja 1871. zatražili od Zemaljskoga školskoga vijeća u Zadru da se podigne metkovska škola s trećega na četvrti razred. U dopisu upućenu Zemaljskomu školskom vijeću piše i ovo: (...) *Uzimajući u obzir veliki zadatak pučke učionice (...) opraviljstvo uvjereno, da je sada najhasnovitije narodu našem starati se za napredak i prosvjetu njegovu, jer u tom žalibože od inih naroda mnogo zaostasmo (...) Odkad pučke škole počеше se umnožavati po svih pokrajinskih kotarih, dosta ih umnoža se, samo Neretva ostade na cidilu. Cielo neretvansko pučanstvo neima nego dvie škole i to nižje. Metković, varošica od 1.300 duša, ima samo trirazrednu školu s jednim učiteljem (...) Jer doista sa 60, a do malo 80 djece za moć točno po propisu zakona poučavati, sasvim je nemoguće.*⁵⁶ Molbi narodnjačke općine nije udovoljeno.

Narodnjaci su, osim političkoga utjecaja na cjelokupan život općine, težili da na važnije funkcije, primjerice u školi, postave ljude narodnjačke orijentacije kako bi promicali hrvatske nacionalne interese. Kako nisu bili zadovoljni radom učitelja Andrijaševića, Općinsko vijeće je u kolovozu 1871. raspisalo natječaj za učitelja u *Objavitelju dalmatinskom*. O tome je Općinsku upravu obavijestilo Visoko zemaljsko učiteljsko vijeće u Zadru. Pri tome su mislili na don Josipa Gabrića, jednoga od glavnih boraca Narodne stranke. Don Josip jedini se javio na natječaj i bio imenovan učiteljem metkovske škole. S imenovanjem se nije suglasilo Pokrajinsko školsko vijeće koje je za privremenu učitelja ponovno imenovalo Petra Andrijaševića koji je, zbog nastalih prilika, sam napustio Metković.

Don Josip Gabrić u međuvremenu je položio učiteljski ispit u Arbanasima. Čak je i biskup bio protiv toga da Gabrić bude učitelj u školi. Međutim, biskup je ipak pristao na višekratne molbe Općinske uprave pa je don Jozo Gabrić privremeno otvorio školu 17. lipnja 1872.⁵⁸ u kući Šunjića dok se ne uredi crkvena kuća. Tada je škola podignuta na školu I. reda s četirima razredima, kao i škole u Makarskoj i Vrgorcu. Don Josip Gabrić ostao je učiteljem i ravnateljem škole sve do godine 1886. U međuvremenu je bio imenovan kotarskim školskim nadzornikom od godine 1881. Tijekom toga razdoblja dolazilo je do kraćih prekida rada, i to godine 1878. kada je Austro-Ugarska okupirala Bosnu i Hercegovinu i godine 1886. za vrijeme epidemije kolere u donjem Poneretavljju.

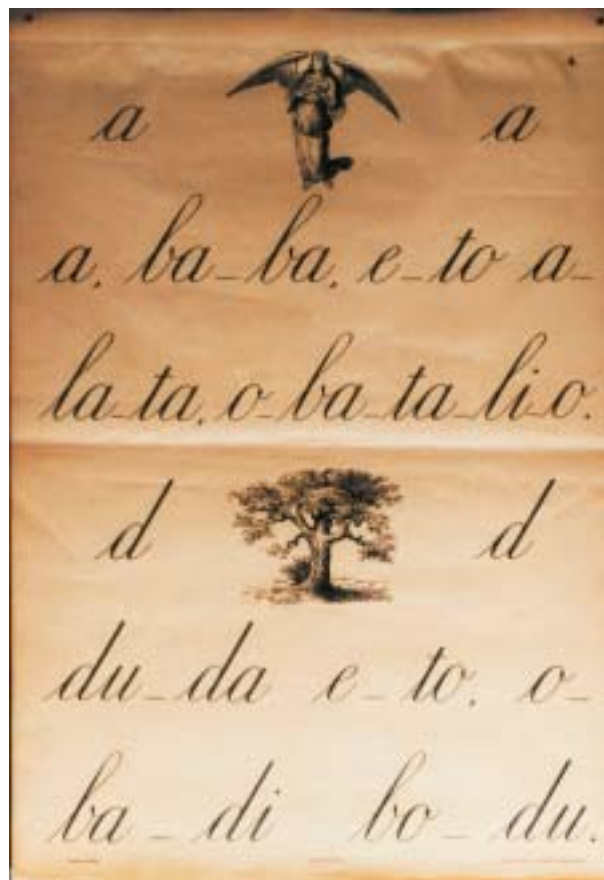

Tabla 1, fotografiju ustupio Hrvatski školski muzej iz Zagreba

⁵⁶ Mile Vidović, nav. dj., str. 282.

⁵⁷ Državni arhiv u Zadru, Pokrajinsko školsko vijeće, svezak 17, br. 426, 1879.

⁵⁸ Mile Vidović, nav. dj., str. 283.

Čitaonica je postala mjesto zbora i dogovora, mjesto okupljanja narodnjaka, održavanja književnih i glazbenih priredaba, predavanja, čitanja knjiga i novina, riječju - središte kulturnoga života Metkovića.

Pobjeda narodnjaka na izborima godine 1870. i otvaranje Čitaonice, golemi je politički i kulturni događaj u prošlosti Metkovića. Ti su događaji imali velik utjecaj na razvoj pučkoga školstva u Metkoviću i donjem Poneretavlju.

Kretanje broja učenika Muške pučke škole od školske godine 1874/75. do 1893/94.

U Državnom arhivu u Dubrovniku, Sabirnome arhivskome centru Metković-Ploče-Opuzen, nalaze se učioničke knjige o pohađanju i napretku Muške, Ženske i Mješovite pučke škole od školske godine 1872. pa do 1909/10. To jedina sačuvana arhivska građa za to razdoblje.

Učioničke knjige relativno su dobro sačuvane. Uvezane su prema školskim godinama, i to: svezak 1. od školske godine 1872/73. do školske godine 1880/81.; svezak 2. od školske godine 1881/82. do 1889/90.; svezak 3. od 1891/92. do 1898/99.; svezak 4. od 1900/01. do 1903/1904. i svezak 5. od 1904/05. do 1909/10.

Od godine 1910/11. pa do godine 1991/92. imenici su preuzeti godine 2004. iz Osnovne škole Stjepana Radića.

U imenicima se nalaze popisi učenika i učenica te podatci o pohađanju i uspjehu. Ono što se može doznati iz imenika su statistički podatci iz kojih se doznaje kretanje broja učenika po školskim godinama, o učiteljima koji su im predavali, ravnateljima škola te drugi podatci. U nedostatku druge arhivske građe, iz koje bi se opširnije moglo doznati o radu te škole, učioničke knjige, odnosno imenici, daju dragocjene podatke istraživačima prošlosti školstva u Metkoviću za spomenuto razdoblje.

Plokata oko godine 1890.

Nepotpuni pregled broja učenika Muške pučke škole od školske godine 1874/75. do 1993/94.

Školska godina	učionička godina						Svega
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
1874/75. ⁶⁰	60	8	7	9	-	-	84
1875/76. ⁶¹	52	28					
1876/77. ⁶²	47	33					
1877/78. ⁶³	55	28					
1878/79. ⁶⁴	36	28					
1879/80. ⁶⁵	52	30					
1880/81. ⁶⁶	43	27					
1881/82. ⁶⁷	57	28					
1882/83. ⁶⁸	37	32					
1883/84. ⁶⁹	60	28					
1884/85. ⁷⁰							
1885/86. ⁷¹	52	36					
1886/87. ⁷²	46	28	12	16			
1887/88. ⁷³	48		23	11	5		
1888/89. ⁷⁴	56	34	2				
1889/90. ⁷⁵	50	31	10	16	7		
1890/91. ⁷⁶	34	29		20	10		
1891/92. ⁷⁷	64	39					
1892/93. ⁷⁸	46	11	1	18	4		
1893/94. ⁷⁹	40	3	10	11	6		

⁶⁰ DAD, SACMPO, svezak 1. Učionička knjiga o pohađanju učenika muške pučke učionice II. razreda, tečajne učioničke godine 1874/75.

⁶¹ Isto, Učionička knjiga o napretku učenika muške pučke učionice Metković, I. razred tečajne školske godine 1875/76.

⁶² Isto, školska godina 1876/77.

⁶³ Isto, školska godina 1877/78.

⁶⁴ Isto, školska godina 1878/79.

⁶⁵ Isto, školska godina 1879/80.

⁶⁶ Isto, školska godina 1880/81.

⁶⁷ Isto, školska godina 1881/82.

⁶⁸ Isto, školska godina 1882/83.

⁶⁹ Isto, školska godina 1883/84.

⁷⁰ Isto, školska godina 1884/85.

⁷¹ Isto, školska godina 1885/86.

⁷² Isto, školska godina 1886/87.

⁷³ Isto, školska godina 1887/88.

⁷⁴ Isto, školska godina 1888/89.

⁷⁵ Isto, školska godina 1889/90.

⁷⁶ Isto, školska godina 1890/91.

⁷⁷ Isto, školska godina 1891/92.

⁷⁸ Isto, školska godina 1892/93.

⁷⁹ Isto, školska godina 1893/94.

Tablica je formirana na temelju podataka iz sačuvanih razrednih imenika Muške pučke škole od školske godine 1874/75. do 1893/94. Do školske godine 1885/86. donose se podatci za I. i II. razred jer je do tada škola bila trivijalna jednorazredna u kojoj je radio samo jedan učitelj. Od te godine do

školske godine 1893/94. Škola je bila dvorazredna jer su u njoj radila dva učitelja u kombiniranim odjelima koji su radili u šest učioničkih godina. Budući da nisu sačuvani svi razredni imenici ili katalozi, nisu se mogli donijeti kompletni podatci za svaku školsku godinu.

Redni br. i Ime Matiče	Prezime i ime otaca, ina vrijednosjed i starina stari	Godina i dan rođenja	Godina i dan kad bi pri- mljen u skolu u razred	Tek u kom listu postavljen godine — Kad i u koj drugi SK bi promijenjen	Mjesezi i Godine	Čudrednost	Marijnost	Vjersnost	Jefti razredni
1	Glušević Vid rimskokatolič Matthovici Falk	10/2 1872		I 5/11 1879 " II	Radni Prostaci Biskupi Vojvode Ostari Travari Sikari Lipari Sopari Kukurari Gala Godine	12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.	12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.
2	Mari Mate rimskokatolič Matthovici Falk	1/9 1871		isto		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.	12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.
3	Jabari Ivan rimskokatolič Matthovici Falk	1/6 1871		isto		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.	12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.
4	Bogun 123 rimskokatolič Matthovici Falk	29/5 1871		isto		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.	12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.		12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

Pehadjanje: Vrlo marljivo, Marljivo, Malo marljivo, Nemarljivo
 Čudrednost: Veoma pismena, Pismena, Nepismena
 Učje u pojedinih saob: Veoma dobar, Dobar, Srednji, Nedovoljan

Preslik iz imenika Muške pučke škole školske godine 1879/80.

Otvaranje Ženske pučke škole u Metkoviću

Školske su vlasti već od godine 1844. planirale otvoriti u Metkoviću Žensku pučku školu. Radi toga su činile pritisak na Općinsku upravu tražeći popise učenica obveznih pohađati školu. Za otvaranje Škole zauzeo se Biskupski ordinarijat. Sve to bilo je uzaludno, s obzirom da je kulturna razina roditeljske svijesti bila na niskome stupnju te nisu mogli shvatiti što znači pismenost u sveukupnu životu naroda.

Godine 1866. školske su vlasti tiskale okružnicu u kojoj se roditeljima i općinskim vlastima pokušava dokazati potreba otvaranja Ženske pučke škole. Nakon toga je Kotarsko školsko vijeće godine 1872. zatražilo od narodnjačke Općine da dostavi zahtjev za raspisivanje natječaja za učiteljicu Škole. Ni tada se Općinska uprava nije odazvala molbi školskih vlasti.

Konačno, nakon mnogih pritisaka na općinsku vlast i roditelje, školske godine 1873/74. otvorena je u Metkoviću Ženska pučka škola u kući Nikice Carevića. Otvaranje škole roditelji nisu zdušno prihvatili, iako se prvi put dogodilo u povijesti Metkovića da ženska populacija ima prilike steći temeljno obrazovanje. U narodu se bilo uvriježilo mišljenje da žene ne trebaju biti pismene jer ne idu u vojsku, ne putuju u daleke zemlje, ne zapošljavaju se u gospodarskim djelatnostima i drugo.

Prva učiteljica bila je Artemija Perić.⁸⁰ Školu je trebalo pohađati devedeset pet djevojčica od navršene šeste do dvanaeste godine života. Međutim, školskoj se obvezi odazvalo samo jedanaest učenica. Radilo se uglavnom o djevojčicama iz građanskih i činovničkih obitelji. Led je, ipak, probijen. Djevojčicama su se otvorila školska vrata i put u društvo pismenih građana iz višestoljetnoga patrijarhalnoga mraka.

Školske godine 1874/75. u I. razred upisalo se dvadeset, a u II. razred šest učenica. Iz oskudnih se podataka doznaje da se broj polaznica iz godine u godinu povećavao. Prva učiteljica Artemija Perić, nakon trinaest godina učiteljavanja, napustila je Metković godine 1886. Poslije njezina odlaska spominju se učiteljice Ženske pučke škole: Darinka Mrkajić, Marica Iveta i Marija Tocilj.⁸¹ Do godine 1886. Škola je radila bez većih prekida. Do prekida je došlo godine 1878., u doba kada je Austro-Ugarska okupirala Bosnu i Hercegovinu, zatim godine 1882. kada je u toj školi bila smještena bolnica austrougarske vojske i godine 1886. kad se tu smjestila bolnica oboljelih od kolere.⁸² Od svoga osnutka školske godine 1873/74. pa do otvaranja Mje-šovite trirazredne pučke škole, Ženska pučka škola bila je jednorazredna.

Prve učenice Ženske pučke škole u Metkoviću⁸³

Iz knjige pohađanja Ženske pučke učionice za godinu 1874/75. doznaje se kako se u prvi razred upisalo dvadeset učenica i u II. razred šest učenica. Učenice II. razreda su prethodne školske godine, kada je otvorena Ženska pučka škola, završile I. razred. Budući da se radi o prvim učenicama koje su upisane u tu školu, donose se njihova imena.

1. Cattina Doimi (10 godina), otac Stjepan, carinik
2. Cecilija Gluščević (10 godina), otac Ante, posjednik
3. Kata Ilić (7 godina), otac Nikola, težak
4. Elma Manger (11 godina), Petar, carinik

5. Eleonora Slamnji, otac Josip, financijski službenik

6. Mara Volarević (12 godina), otac Grgo, poštanski službenik.

Na popisu se nalaze učenice različite životne dobi koje su pohađale isti razred. To je bilo zbog toga što je Škola tek otvorena, a obvezno su je trebale pohađati curice od navršene šeste do navršene dvanaeste godine života. Ove su učenice udarile temelj školovanju ženske populacije u Metkoviću. Od tada do danas vrata metkovske pučke škole i ostalih škola koje će se otvarati u Metkoviću otvorene su za djecu obaju spolova.

⁸⁰ Mile Vidović, nav. dj., str. 284.

⁸¹ Isto.

⁸² Isto.

⁸³ DAD, SACMPO, Knjiga o pohađanju ženske učionice u Metkoviću za učionsku godinu 1873/74.

Hrvatska
POČETNICA

za

pučke učione.

Stoji mekano vezana 30 novč.

U Beču.

U c. k. nakladi školskih knjigah.

1875.

Nepotpuni pregled broja učenica Ženske pučke škole od školske godine 1873/74. - 1893/94.

Školska godina	učionička godina						Svega
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
1873/74. ⁸⁴	55						
1874/75. ⁸⁵	18	6					
1875/76. ⁸⁶	24						
1876/77. ⁸⁷							
1877/78. ⁸⁸	37						
1878/79. ⁸⁹	30	6					
1879/80. ⁹⁰	28	6					
1880/81. ⁹¹	39	5					
1881/82. ⁹²	44	8					
1882/83. ⁹³	65	27					
1883/84. ⁹⁴	55						
1884/85. ⁹⁵	48						
1885/86. ⁹⁶	82						
1886/87. ⁹⁷	33	6	10				49
1887/88. ⁹⁸	49	8	4				
1888/89. ⁹⁹	47	17	6				
1889/90. ¹⁰⁰	46	14	9				69
1890/91. ¹⁰¹	44	13	6	7			70
1891/92. ¹⁰²	45	15	10	7	4		81
1892/93. ¹⁰³	36	16	9	2	4	1	
1893/94. ¹⁰⁴	32	16	6	8	5	-	

⁸⁴ Isto, školska godina 1873/74.

⁸⁵ Isto, školska godina 1874/75.

⁸⁶ Isto, školska godina 1875/76.

⁸⁷ Isto, školska godina 1876/77.

⁸⁸ Isto, školska godina 1877/78.

⁸⁹ Isto, školska godina 1878/79.

⁹⁰ Isto, školska godina 1879/80.

⁹¹ Isto, školska godina, 1880/81.

⁹² Isto, školska godina 1881/82.

⁹³ Isto, školska godina 1882/83.

⁹⁴ Isto, školska godina 1883/84.

⁹⁵ Isto, školska godina 1884/85.

⁹⁶ Isto, školska godina 1885/86.

⁹⁷ Isto, školska godina 1886/87.

⁹⁸ Isto, školska godina 1887/88.

⁹⁹ Isto, školska godina 1888/89.

¹⁰⁰ Isto, školska godina 1889/90.

¹⁰¹ Isto, školska godina 1890/91.

¹⁰² Isto, školska godina 1891/92.

¹⁰³ Isto, školska godina 1892/93.

¹⁰⁴ Isto, školska godina 1893/94.

I ova je tablica o kretanju broja učenica Ženske pučke škole od školske godine 1873/74. kada je škola počela raditi pa do školske godine 1893/94., kada je otvorena Mješovita pučka škola, nekompletna kao i kod Muške pučke škole, i to zbog istih razloga.

Drugi izvori iz kojih bi se nešto više moglo doznati o radu Škole tijekom toga razdoblja, ne postoje. Te je izvore gotovo nemoguće pronaći jer je arhivska građa Škole stradavala na različite načine i u različitim vremenima. Treba spomenuti činjenicu da Škola nije imala vlastitu zgradu i odgovarajući prostor gdje bi se arhivska građa mogla čuvati.

„	Ana	Bor	Cer	Čosa
	Čas	Dèlo	Ema	Fara
	Gora	Huka	Inje	Jela
	Kola	Ladja	Ljubin	Malo
	Nos	Njiva	Orao	Pero
	Rade	Sam	Ševa	Tarana
	Uho	Vol	Zelje	Žaba

Tabla 2, fotografiju ustupio Hrvatski školski muzej iz Zagreba

Most carice Jelisave (Elizabete) u Metkoviću oko godine 1900.

Izvod iz imenika Ženske pučke škole

N I K
od Br. *11* Razreda u *Mulhovićim*

Redni št. br.	Prezime, ime, doka i rjevnost-povjed učesnika	Otaština	Ime i status otčev	Kad je bio primljen		Mjesec	Čudorednost	Pohadjanje	Vjersnost	Jezik matkorni	Jezik obovni	Računstvo	Pisanje	Glasovito pjevanje	Pisano	Prirodopis	Prirodosloje	Povijest	Tjelesna	Umjetnost	Ukupna bilješka	PRIMJETBE						
				u učionici	u razred.																							
1	<i>Jeljačević sa Pavina & Kukulica</i>	<i>Mulhović</i>	<i>Bi Anđelija Tujak</i>	<i>5. Veljuga 1877</i>	<i>4. Veljuga 1879</i>	1																						
						2																						
						3																						
						4																						
						5																						
						6																						
						7																						
						8																						
						9																						
						10																						
2	<i>Pikolac Anica Pavina & Kukulica</i>	<i>Mulhović</i>	<i>Jane Tjovac</i>	<i>5. Veljuga 1877</i>	<i>4. Veljuga 1879</i>	1																						
						2																						
						3																						
						4																						
						5																						
						6																						
						7																						
						8																						
						9																						
						10																						
3	<i>Viričević Kata Pavina & Kukulica</i>	<i>Mulhović</i>	<i>Pav. Pajević</i>	<i>7. Veljuga 1876</i>	<i>4. Veljuga 1879</i>	1																						
						2																						
						3																						
						4																						
						5																						
						6																						
						7																						
						8																						
						9																						
						10																						

Pohadjanje: Vrlo marljivo, Marljivo, Slabe marljivo, Nemarljivo

Čudorednost: Veoma primjerna, Primjerna, Neprijmerna

Uspjeh u pojedinim razicima: Veoma dobar, Dobar, Srednji, Nedovoljan

Obrasci VII (p. 33. Učion. Pratil)

Donosi se preslik jedne stranice imenika Ženske pučke škole iz godine 1880/81. Na stranici se nalaze imena triju učenica, imena i zanimanja roditelja, godina upisa u školu, razred i ocjene iz pojedinih predmeta.

Otvaranje Mješovite pučke škole u Metkoviću

Namjesništvo u Zadru svojom odlukom br. 2228 od 10. lipnja 1894. naredilo je spajanje Muške i Ženske pučke škole u Metkoviću u jedinstvenu školu koja će se zvati Mješovita pučka škola.¹⁰⁵

S odlukom Namjesništva nije se suglasilo Općinsko vijeće koje je na svojoj sjednici održanoj 4. srpnja 1894. donijelo zaključak da se protestira kod Ministarstva nastave protiv odluke Namjesništva.

Na odluku Namjesništva bili su ogorčeni i roditelji učenica. Najbolji je primjer za to izjava dr. med. Franje Scwarza, općinskoga liječnika, od 1. srpnja 1894. da on ni u jednom slučaju neće slati svoje kćeri u takvu školu (...) jer bi to bilo, u prilikama koje vladaju, osuda istih na moralnu smrt (...).¹⁰⁶

Bez obzira na otpore Općinskoga vijeća i roditelja, Namjesništvo je provelo svoju odluku. Tako je školske godine 1894/95. u Metkoviću osnovana Mješovita pučka škola. Te su godine u Školi radili: Marko Bodulić, nadučitelj i ravnatelj škole, Petar Pendelj, učitelj i Marija Tocilj, učiteljica, dotadašnja ravnateljica Ženske pučke škole.¹⁰⁷

Tabla 3, fotografiju ustupio Hrvatski školski muzej iz Zagreba

Agencija Ante Golijana oko godine 1905.

¹⁰⁵ Mile Vidović, nav. dj., str. 284.

¹⁰⁶ Isto.

¹⁰⁷ Isto.

**Pregled broja učenika Mješovite pučke škole u Metkoviću
od školske godine 1894/95. do 1904/05.**

Školska godina	Učionička godina						Svega
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
1894/95. ¹⁰⁸	78	52	24	16	10	9	189
1895/96. ¹⁰⁹	63	42	27	6	4	3	145
1896/97. ¹¹⁰	60	40	27	34	13	14	188
1897/98. ¹¹¹	68	32	33	22	27	11	193
1898/99. ¹¹²	73	24	27	34	16	22	196
1899/00. ¹¹³	80	45	24	32	18	13	212
1900/01. ¹¹⁴	83	56	60	42	25	11	277
1901/02. ¹¹⁵	84	45	32	35	9	8	213
1902/03. ¹¹⁶	82	41	40	28	27	3	221
1903/04. ¹¹⁷	-	-	-	-	-	-	-
1904/05. ¹¹⁸	93	81	41	50	-	-	265
1905/06. ¹¹⁹	92	82	44	53	-	-	271
1908/09. ¹²⁰	71	48	27	43	21	17	227
1909/10. ¹²¹	70	50	32	36	31	21	240

U tablici se donose podatci o kretanju broja učenika Mješovite opće pučke škole od školske godine 1893/94. do 1909/10. Ni ova tablica, kao ni prethodne, nije kompletna. Iz tablice se može doznati da se kroz to vrijeme broj učenika u Školi kretao od 145, školske godine 1895/96. kada ih je bilo najmanje, do

277 učenika školske godine 1900/01., kada ih je bilo najviše. Takva je razlika u broju učenika za pojedine školske godine nemoguća. Problem leži u tome što nisu sačuvani svi imenici iz kojih bi se moglo doznati pravo stanje kretanja broja učenika po pojedinim školskim godinama.

¹⁰⁸ DAD, SACMPO, Knjiga o pohađanju i napretku učenika Pučke trirazredne mješovite učionice u Metkoviću za učioničku godinu 1894/95.

¹⁰⁹ Isto, školska godina 1895/96.

¹¹⁰ Isto, školska godina 1896/97.

¹¹¹ Isto, školska godina 1897/98.

¹¹² Isto, školska godina 1898/99.

¹¹³ Isto, školska godina 1899/00.

¹¹⁴ Isto, školska godina 1900/01.

¹¹⁵ Isto, školska godina 1901/02.

¹¹⁶ Isto, školska godina 1902/03.

¹¹⁷ Isto, školska godina 1903/04.

¹¹⁸ Isto, školska godina 1904/05.

¹¹⁹ Isto, školska godina 1905/06.

¹²⁰ Isto, školska godina 1908/99.

¹²¹ Isto, školska godina 1909/10.

Osnivanje Pripomoćnoga društva za ubožnu djecu

Pripomoćno društvo za ubožnu djecu u Mješovitoj školi u Metkoviću osnovano je 8. prosinca 1898.¹²² To se dogodilo prigodom obilježavanja 50. obljetnice vladavine cara i kralja Franje Josipa I. u Mješovitoj pučkoj školi u Metkoviću. U Odbor je izabran općinski načelnik Ante Gluščević, Marko Bodulić, upravitelj Škole, jedan član iz Mjesnoga vijeća te četiri člana iz Pripomoćnoga društva.

U pravilima Društva zapisano je, među ostalim, da je Promicateljski odbor odlučio: (...)

*da svaki dan školska djeca imaju izrijekom izmoliti jednu Zdravu Mariju za dobročinitelje društva (...).*¹²³

Do osnivanja Pripomoćnoga društva došlo je zbog toga što je znatan broj školskih obveznika bio siromašan i nije mogao osigurati potreban pribor i školske knjige. Osim toga, među polaznicima je bilo i invalidne djece. Planirano je da se iz fonda Pripomoćnoga društva pomaže takvoj djeci.

Prvi naraštaj metkovske glazbe iz godine 1890.

¹²² Smotra dalmatinska (dalje S. d.), br. 102 od 21. prosinca 1898.

¹²³ Isto.

Pregled broja učenika po razredima u Mješovitoj svetačno-nedjeljnoj školi školske godine 1898/99.¹²⁴

Učenici	I. razred		II. razred		III. razred		Svega
	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	
Obvezni	45	41	17	54	66	-	223
Upisani	38	34	16	46	61	-	195
Pohađaju	36	10	16	44	57	-	183
Opravdano	7	6	-	8	5	-	26
Neopravdano	2	5	1	2	4	-	14

U tablici se donose podatci o učenicima Mješovite škole za I., II. i III. razred, posebno za muške i posebno za ženske. Zamjećuje se da u III. razredu nije bilo ženske djece. Također, donose se podatci o obveznicima, upisanima, onima koji su pohađali školu, opravdanim i neopravdanim od pohađanja. Opravdani su oni

učenici koji zbog fizičkih ili mentalnih smetnja nisu bili sposobni školovati se. Ove je školske godine takvih učenika bilo dvadeset šest. U skupinu neopravdanih spadaju ona djeca koja zbog nemarnosti roditelja nisu pohađala školu. Roditelji takve djece bili su kažnjavani novčano ili zatvorskom kaznom.

Pregled broja učenica i učenika u svetačno-nedjeljnoj školi koji su bili obvezni pohađati školu

Učenici	Muški	Ženski	Svega
Obvezni	15	12	27
Upisani	11	12	23
Pohađaju	11	4	15
Opravdano	4	8	12
Neopravdano	-	-	-

Pločica, fotografiju ustupio Hrvatski školski muzej iz Zagreba

Svetačno-nedjeljna škola djelovala je gotovo svake školske godine. Međutim, rijetko su iz koje godine sačuvani njihovi imenici. Donose se podatci o učenicima te škole za školsku godinu 1898/99. koji su vidljivi u tablici.

¹²⁴ DAD, SACMPO, Fond Osnovne škole Stjepana Radića u Metkoviću, razredni imenici za školsku godinu 1898/99.

Stanje razrednih imenika od godine 1910. do 1918.¹²⁵

U Sabirnom arhivskom centru u Metkoviću nalaze se razredni imenici od školske godine 1910/11. do 1918/19. koji su preuzeti iz Osnovne škole Stjepana Radića u Metkoviću. Radi se o šesnaest imenika, što je mnogo manje od broja imenika koji su postojali u školi.

Ustanovljeno je da nisu sačuvani svi imenici pa je nemoguće donijeti statističke podatke o kretanju učenika po školskim godinama za spomenuto razdoblje. Naime, nastavu su izvodila tri učitelja. Svaki od njih je imao svoj imenik u kojemu se nalazio popis učenika dviju pohađajućih godina. Radilo se o kombiniranim odjelima.

Učenici i učitelji Mješovite pučke škole u Metkoviću, fotografija iz godine 1910.

¹²⁵ Isto, razredni imenici od 1910. do 1918.

Metković oko godine 1910.

Gradski park u Metkoviću oko godine 1910.

Školska godina 1911/12.¹²⁶

Broj po red.	Dan	Mjesec*)	Događaj
			1
<u>God. 1912.</u>			
1.	1. listopada		Danas je započela nova školska godina sa službom božjom, pjevanjem, Pisci, Pisci, Pisci, cesarevskom, te ranomim uzbekom tj. sp. beličanstvu cesaru i kralju Franji Josipu I.
2.	4. listopada		Danas je najsvetije proslavljena dan njegov beličanstva cesara i kralja Franje Josipa I.
3.	11. listopada		Danas je službenim načinom pohodio ovu školu i. b. kotarski tjeci ul. gosp. J. Ljubić.
4.	13. novembra		Danas je i. b. kotarski školski nadzor nit gosp. H. Palić službenim načinom obavio svo tri napada.
5.	19. novembra		Danas je ova škola proslavila imendan blagopokojne cesarice i kraljice Felisave dostojnim načinom. Upravitelj imenicu veliko gurnutljivih riječi o razini smrti Blagopokojnice; sa tim progovorom još je ovolikama, koje su je sa života x mil. ističući najviše njeno pokojni i plenuit sve. Sa kome uiteljke osobje i djeca navapi, se i tjena još stara."
<u>God. 1913.</u>			

Preslik iz Školske kronike za godinu 1912.

¹²⁶ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1911/12.

Pregled broja učenika za školsku godinu 1911/12. po godinama pohađanja

	Godina						Ukupno
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Broj učenika	62	62	19	22	18	6	189

Školska godina 1913/14.¹²⁷

U Školu su primljene dvije učiteljice, i to Ivka Chiettini-Čugelj i Ivka Gluščević, pomoćna učiteljica.

Nastavu u školi izvodili su: I. razred – učiteljica Ivka Chiettini-Čugelj, II. razred – Tereza Alessandri, III. razred – Ivka Gluščević, IV. razred – Vlaho Dragović, nadučitelj, rimo-

katolički vjeronauk fra Ivan Ivandić, a grkoistočni paroh Mirko Stojsavljević.

Rad u toj školi bio je prekinut od 29. prosinca 1913. do 26. siječnja 1914. zbog epidemije škrleta (šarlaha). Školska godina završila je 26. srpnja, nešto ranije nego je to bilo uobičajeno, zbog toga što je školska zgrada određena za vojnu bolnicu.

Pregled broja učenika za školsku godinu 1912/13. po godinama pohađanja

	Godina						Ukupno
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Broj učenika	nema podataka	nema podataka	46	28	19	12	105

Prilike u Europi uoči Prvoga svjetskoga rata

Početak XX. stoljeća u svijetu obilježen je stavljanjem Europe u središte blokovskih interesa europskih velesila. Europske su se velesile svrstale u dva suprotstavljena bloka, i to u Trojnu antantu (Trojni savez) sklopljenu između Engleske, Francuske i Rusije i Centralne sile – savez Austro-Ugarske i Njemačke. Italija, koja je u početku bila uz Centralne sile, napustit će Savez godine 1915. zbog svojih interesa na Balkanu.

Austro-Ugarska, koja je dugo vremena dominirala europskom političkom scenom, nastojat će i formalno-pravno ostvariti svoje pravo na Bosnu i Hercegovinu. Tomu će se suprotstaviti srpska Vlada na čelu s Nikolom Pašićem, koja želi stvoriti na Balkanu Veliku Srbiju, u čemu joj potporu daje Rusija. To će još više zaoštriti odnose između Petrograda i Beča.

Suprotnosti među blokovima zaoštrit će se do te mjere da će se tražiti povod za izbijanje rata. Sarajevski atentat 28. lipnja 1914. bio je povod Prvom svjetskom ratu.

¹²⁷ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1913/14.

Rad škole tijekom Prvoga svjetskoga rata (1915. - 1918.)

Školska godina 1914/15.

Školska godina počela je 5. listopada, pet dana nakon što se rat razbuktao na svim bojištima između zaraćenih zemalja. U ovome se ratu, za razliku od Drugoga svjetskoga rata i Domo-vinskoga rata, Metković nalazio daleko od bojišnica. Nije se strahovalo od bilo kakvih ratnih razaranja. To ne znači da se posljedice rata nisu osjećale. Tako je promet robe preko metkovske luke počeo postupno opadati. Opadala je kupovna moć stanovnika. Veliki broj muškaraca, vojnih obveznika, pozvan je u austrougarsku vojsku. Zbog toga je došlo do stagnacije u poljodjelstvu i stočarstvu, najvažnijih zanimanja žitelja Metkovića u to doba. To je dovelo do osiro-

mašenja pojedinih obitelji i gladi, posebice kod starijih i nemoćnih obitelji čiji su sinovi mobilizirani u vojsku. Briga oko odgoja djece prepuštena je majkama, koje su uz teške poslove, kako bi prehranile svoju djecu, vodile brigu o djeci i njihovu uspjehu u radu.

U Školskoj kronici za školsku godinu 1914/15. zabilježeno je nekoliko događanja poput mise zadušnice za blagopokojnu caricu Jelisavu 19. studenoga, obilazak Škole kotarskoga liječnika Josipa Šuića 27. studenoga, 66. obljetnica vladanja cara Franje Josipa I., 2. prosinca. Istoga je dana Školu posjetio c. k. kotarski nadzornik Marijan Balić.

Školska godina 1915/16.

Luka Metković oko godine 1915.

U drugoj godini Prvoga svjetskoga rata rad Škole odvijao se prema ustaljenu kalendaru. Škola je počela 1. listopada uobičajenom svečanosti. Vodio se računa o tome da se što svečanije obilježe najvažnije državne obljetnice.

Dana 2. prosinca, nakon svečane mise u crkvi sv. Ilije, učenici su sa svojim učiteljima pošli u Školu gdje je priređen kraći program, koji su izveli učenici u nazočnosti c. k. kotarskoga poglavara, općinskoga upravitelja i druge

gospode. Sve ih je pozdravio biranim riječima školski predsjednik fra Ivan Ivandić. U svome se govoru osvrnuo i na ratne prilike u Monarhiji. Nakon toga, učenici su izrecitali nekoliko domoljubnih pjesama. Pjesmu *Vjernost* recitirao je učenik Đuka Goldberger, Zlatica Roje pjesmu *Umirući vojnik svojoj djeci*, a učenik Branko Gluščević *Bojnu pjesmu*. Svečanost je završila

pjevanjem prve kitice *Carevke*. Sljedećega dana učenici su u crkvi nazočili misi zadušnici za *plemenite duše naših palih junaka na bojnim poljima*.¹²⁸

Tijekom školske godine učenici su sudjelovali u skupljanju pomoći tijekom Tjedna Crvenoga križa od 30. travnja do 7. svibnja.

Školska godina 1916/17.

Školska godina počela je 2. listopada. U svim gradovima Monarhije, od 4. do 8. listopada, bili su dani prikupljanja pomoći za udovice i

djecu poginulih vojnika i suzbijanje tuberkuloze u državi. U toj akciji sudjelovala su školska djeca sa svojim učiteljima.

Školska godina 1917/18.¹²⁸

Školska godina počela je 1. listopada misom u crkvi sv. Ilije pjevanjem Cesaeske te zanosnim usklikom njegovu veličanstvu caru i kralju Karlu I. U Školu se iz vojske vratio Vlaho Dragović, nadučitelj na neodređeno vrijeme. Učiteljica Skarpa, koja ga je zamjenjivala, napustila je

službu. Nastava se odvijala prema ustaljenu godišnjem kalendaru. Obilježavale su se značajne državne obljetnice i druga događanja. Dana 13. ožujka obilježena je u mjestu stota obljetnica rođenja Petra Preradovića. Svi uredi, društva i brodovi u luci bili su okićeni zastavama.

Pregled broja učenika za školsku godinu 1917/18. prema godinama pohađanja

	Godina						Ukupno
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Broj učenika	nema podataka	nema podataka	40	105	49	34	228

U tablicama za školske godine 1911/12., 1913/14. i 1917/18. donose se podatci o broju učenika za šest godina školovanja. Tablice nisu kompletne jer nisu sačuvani svi imenici. I kao

takve, tablice daju djelomičan uvid u kretanje broja učenika u pojedinim školskim godinama. Ovo je bila posljednja školska godina u Austro-Ugarskoj Monarhiji.

¹²⁸ Osnovna škola Stjepana Radića u Metkoviću, Školski arhiv, Školska kronika trirazredne Pučke škole u Metkovićima, knjiga I., Ljetopis od godine 1912. do god. 1939., br. 56, 3. prosinca 1915.

¹²⁹ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1917/18.

Zgrade u kojima se nalazila Škola od 1845. do 1918.

Preko osamdesetak godina Pučka škola u Metkoviću nije imala vlastitu školsku zgradu koja bi zadovoljila školske standarde. Zbog toga se Škola selila iz jedne privatne kuće u drugu. Međutim, nijedna od tih kuća nije zadovoljavala školske potrebe.

Prema nekim izvorima prva škola bila je smještena u kući Gabrića,¹³⁰ a prema drugima radilo se o kući Josipa Jeramaza. Još uvijek prevladava mišljenje da je ta škola, ipak, bila smještena u kući Gabrića do godine 1849. kada je došlo do raskida ugovora između vlasnika kuće i Općine. To se dogodilo u doba kad je načelnik općine Metković bio Josip Jeramaz od 1848. do 1850. Da bi se, ipak, spasila školska godina, na molbu učitelja, Jeramaz je dao prostor Školi u svojoj kući.

Nakon petogodišnjega prekida rada, od godine 1855. Škola je radila u crkvenoj zgradi sve do godine 1887.¹³¹ Ta se zgrada, nalazi istočno

od današnje crkve sv. Ilije. Tijekom vremena crkvena je zgrada postala neprikladna za izvođenje nastave. Zbog toga je učitelj Petar Andrijašević 1871. zatražio da se zgrada preuredi. To je učinila općina na svoj trošak. U popisu školskoga inventara nalazile su se četiri klupe, stol, stolac, školska ploča, šesnaest slika iz ratarstva, dva zemljovida i tri razredne knjige. Godine 1872. ponovno se radilo na Školi. Dok su radovi trajali, don Josip Gabrić održavao je privremeno nastavu u kući Stipe Šunjića.

Godine 1887. Škola je počela raditi u zgradi braće Paranos. U istoj je zgradi od godine 1894. radila Mješovita pučka škola. Ni ova zgrada nije zadovoljavala potrebe Škole. Zbog toga je Općinsko vijeće, na svojoj sjednici od 22. prosinca 1902. zaključilo da se sagradi školska zgrada koja bi zadovoljila sve potrebe.¹³² Planirano je da se školska zgrada sagradi na

Zgrada braće Paranos u kojoj je radila Pučka škola od 1887. do 1927.

¹³⁰ Mile Vidović, nav. dj., str. 280.

¹³¹ Isto, str. 287.

¹³² Isto.

Limanu za čet-verorazrednu školu sa stanovima za nadučiteljicu i nadučitelja. Takva bi zgrada prema izračunu koštala od 40000 do 60000 kruna. Radilo se, ipak o velikim novčanim sredstvima koja općina iz svoga proračuna nije mogla

osigurati. Tako su pokušaji o izgradnji školske zgrade propali. Škola će i dalje biti smještena u privatnim zgra-dama za koje će općinska uprava plaćati znatnu najamninu.

Popis učitelja i učiteljica koji su radili u Pučkoj školi u Metkoviću od 1845. do 1918.

Nikola Vuletić
 Petar Diana
 Ivan Rafael Marinković
 Ulderiko Donadini
 Ante Gluščević
 Vicko Markovinčić
 Petar Andrijašević
 don Josip Gabrić
 Marko Bodulić
 Bodulić, učiteljica
 Petar Pendelj

Marica Supilo
 Marija Ziani
 Lucija Škarpa
 Petar Pendelj
 Vlaho Dragović
 Ivan Devčić
 Josip Kereta
 Tereza Alessandri
 Ivka Gluščević
 Ivka Čugelj-Chiettini
 Zlatka Pendelj

Donosi se popis učitelja i učiteljica koje su radile u pučkim školama u Metkoviću od godine 1845. do 1918. Radi se o šezdeset osam školskih godina. Kroz to je vrijeme u Školi

radilo dvadeset i pet učitelja, što nije velik broj u odnosu na broj školskih godina. Iz toga se može zaključiti da su pojedini učitelji radili više godina.

Učitelji rođeni u Metkoviću koji su radili u Pučkoj školi 1845. – 1918.

Od godine 1845. pa do 1918., uzimajući u obzir Mušku i Žensku školu i Mješovitu školu, nastavu je u školama izvodilo oko dvadeset pet učitelja. Među njima su bila dva učitelja i jedna učiteljica koji su rođeni u Metkoviću. Radi se o učiteljici Ivki Gluščević i učiteljima Anti Gluščeviću i Josipu Gabriću. Svi ostali su iz drugih dalmatinskih mjesta, ponajviše iz mjesta u kojima se nalazila učiteljska škola ili iz njihove okolice.

Teško je odgovoriti na pitanje zašto je u to doba bilo malo učenika iz Metkovića koji

su se odlučili pohađati učiteljsku školu. Je li se radilo o siromaštvu, slabu interesu za to zanimanje ili nebrizi roditelja da šalju djecu u učiteljsku školu?! Ne može se reći da u Metkoviću nije bilo imućnih roditelja koji su mogli školovati djecu u učiteljskim školama u Arbanasima, Splitu ili Dubrovniku. Radilo se u prvom redu o trgovcima, posjednicima, obrtnicima, ugostiteljima i drugim unosnijim zanimanjima. Moglo bi se zaključiti da su imućniji više ulagali u materijalna dobra, nego u svoju djecu.

Nazivi škole od godine 1845. do 1918.

Od početka rada škole 1845. pa do 1918. mijenjali su se nazivi škole. Bez obzira na promjene naziva, radilo se o nižoj pučkoj školi. Prvi je naziv bio Opća muška pučka jedno-

razredna škola. Taj je naziv zadržan do školske godine 1884/85. Od tada pa do školske godine 1893/94. škola je nosila ime Muška pučka dvorazredna škola. Ženska škola, koja je otvorena

školske godine 1873/74., zvala se Ženska jedno-razredna pučka škola. Školske godine 1893/94. otvorena je u Metkoviću Mješovita trozredna opća

pučka škola koja se od 1890/01. nazivala Općenita pučka škola, a od 1912/13. do propasti Austro-Ugarske Monarhije nazivala se Opća pučka škola.

Otvaranje pučkih škola u donjem Poneretavlju od 1798. do 1918.

Osim Pravilnika i Zakona o radu škola, Austro-Ugarska se nije odveć starala o tome da u svakomu mjestu donjega Poneretavlja otvori

pučku školu. Za to je najbolji dokaz da je prva škola otvorena u Opuzenu godine 1798., a druga po redu u Metkoviću godine 1845.

Pregled broja pučkih škola, nazivi mjesta i godina otvaranja u kotaru Metkoviću do godine 1918.

Red. broj	Naziv mjesta	Godina otvaranja
1.	Opuzen	1798.
2.	Metković	1845.
3.	Komin	1873.
4.	Slivno Ravno	1873.
5.	Nova Sela	1894.
6.	Rogotin	1894.
7.	Vid	1894.
8.	Borovci	1896.
9.	Desne	1898.
10.	Raba	1899.
11.	Mali Prolog	1900.
12.	Vidonje	1905.
13.	Dobranje	1906.
14.	Kula Norinska	1906.
15.	Blace	1908.
16.	Šarić Struga	1911.
17.	Otrići	1912.

Iz popisa mjesta u kojima je otvorena škola, zapaža se da su škole otvarane u većim vremen-
skim razmacima. Nakon dvadeset osam godina od otvaranja škole u Metkoviću otvorit će se dvije nove škole, u Kominu i Slivnu Ravnomu, godine 1873. Ove dvije škole otvorene su pod utjecanjem narodnjaka. Ponovno, nakon dvadeset jedne godine, godine 1894. otvorit će se tri nove škole. Zatim u razmacima od godinu dana bit će otvoreno pet novih škola. Nakon toga uslijedila je stanka od pet godina da bi se od 1905. do 1912., otvorilo još šest škola. Tako je u donjem Poneretavlju od 1798. do 1918., tj. za 120 godina, otvoreno 17 škola.¹³³

Školski zakoni, propisi i pravilnici u pokrajini Dalmaciji do godine 1918.

Mletačka Republika, za vrijeme vladavine Dalmacijom, nije vodila nikakvu brigu o prosvjećivanju i otvaranju škola. Nije bilo školskih zakona i pravilnika. Nakon propasti

Mletačke Republike godine 1797. Dalmacija je došla pod upravu Austrije. Prvi austrijski namjesnik u Dalmaciji knez Rajmond Thurn otvara škole i izdaje prvi Školski pravilnik za

¹³³ DAD, Pokrajinska uprava za Dalmaciju, br. 64 od 5. siječnja 1923.

trivijalne škole. Prema tom pravilniku, škole u Dalmaciji stavljaju se pod nadzor Crkve, a službeni je jezik u školama talijanski.

Nakon poraza Austrije u borbi s Francuzima, Dalmacija je došla pod upravu Francuske. Oni su počeli intenzivno raditi na širenju prosvjete i otvaranju škola. Francuski providur za Dalmaciju Vicko Dandolo objavljuje 5. srpnja 1807. *Opći plan za javnu nastavu*. Plan je objavljen u Kraljskom Dalmatinu.¹³⁴ Njegov plan nije mogao biti realiziran zbog kratkotrajne francuske uprave u Dalmaciji koja je, nakon Napoleonova poraza, došla ponovno pod austrijsku upravu.

Austrija je godine 1818. podijelila Dalmaciju na četiri okružja: zadarsko, splitsko, dubrovačko i kotorsko. Te je godine za nadzornika škola postavljen Juraj Plančić, svećenik koji je krajem godine 1819. podnio izvješće o stanju školstva u Dalmaciji. Tada je u Dalmaciji djelovalo samo devetnaest škola.

Vlada dalmacije u ožujku 1819. podnijela je na odobrenje u Beč pravilnik pod nazivom *Regolamento per le Scuole Elementari della Provinzia tutta Dalmazia*.¹³⁵ Pravilnik je predviđao tri vrste početnih škola, predmete koji će se učiti u pojedinim školama, nadzornike koji će nadzirati rad škola, stručnost učitelja i drugo. Svoje primjedbe na taj pravilnik iznio je Juraj Plančić. On je izradio Pravilnik prema potrebama Kraljevine Dalmacije godine 1821. Međutim, Dvorsko školsko vijeće u Beču više je puta mijenjalo Plančićev Pravilnik koji je konačno prihvaćen i objavljen godine 1823. pod nazivom *Regolamento ed Istruzioni per lativazione della Scuole elementari nella Dalmazia* (Pravilnik i upute za djelovanje osnovnih škola u Dalmaciji). Pravilnik je više puta nadopunjavao. Njime je bio reguliran rad škola sve do godine 1886. Javna pučka škola u Metkoviću otvorena je na temelju Plančićeva Pravilnika.

Početkom šezdesetih godina XIX. stoljeća, nakon pada Bachova apsolutizma, dolazi do

preuređenja Monarhije što će imati odraza i na promjene u školskom sustavu. Godine 1860. ukinut je Konkordat između bečke Vlade i Papinske kurije. Iste je godine ukinuto Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu, a umjesto ovoga u Državnome ministarstvu uspostavljen je poseban Odsjek za bogoštovlje i nastavu od godine 1864. do 1867. Godine 1867. obnavlja se Ministarstvo nastave.

Veliki pridonos napretku osnovnih škola donijeli su državni zakoni od 21. prosinca 1867. i školski zakoni od 14. svibnja 1869. Osnovnim zakonom od 21. prosinca 1867., po čl. 19., svi narodi Monarhije imaju pravo na svoju narodnost i na uporabu narodnoga jezika u školama.¹³⁶ Zakonom od 25. svibnja 1869. država je preuzela nadzor nad školama. Temeljem ovoga zakona doneseni su pokrajinski zakoni o školama. Prvi i najstariji Pokrajinski zakon objavljen je 8. veljače 1869.¹³⁷ Značajan je po tome što se u njemu govori o nadziranju škola, organiziranju mjesnih, kotarskih i pokrajinskih školskih vijeća, ukida se crkveni nadzor nad školama i drugo. Zakonom od 14. svibnja 1869. sankcioniran je Zakon o nadziranju škola u Dalmaciji. Nakon godinu dana izdan je *Provizorni školski i nadzorni red za opće pučke učionice* koji se počeo primjenjivati u školskoj godini 1870/71. Time je počela reforma pučkoga školstva u Dalmaciji.

Na temelju Općega državnoga zakona od 1867. i 1869. izrađeni su pokrajinski školski zakoni od 29. prosinca 1871. Doneseni zakoni i propisi povremeno su se mijenjali i nadopunjavali.

Osim navedenih zakona i pravilnika, Pokrajinsko školsko vijeće donosilo je svoje odluke i propise koji su se odnosili na rad pučkih i građanskih škola.

Školski zakoni, pravilnici i propisi u pokrajini Dalmaciji pod upravom Austro-Ugarske od 1813. do 1918. regulirali su rad škola. Svi oni bili su povezani u jednu cjelinu i s pravne strane razrađeni u detalje. Međutim, njihova primjena

¹³⁴ Kraglski Dalmatin, Zadar, 1807, br. 25, str. 193. - 197.

¹³⁵ Antun Ströll, Pučko školstvo u Dalmaciji od godine 1814. do godine 1910., Zadar, 1900., str. 14.

¹³⁶ Objavitelj dalmatinski, Zadar, siječanj 1868.

¹³⁷ List pokrajinskih zakona, Zadar, 1869., br. 6.

¹³⁸ Isto, br. 12, godina 1872.

primjena u praksi bila je gotovo nemoguća. Napravljene su tako da se njima sputavao odgoj i obrazovanje u nacionalnom duhu. Trebali su poslužiti Monarhiji odgajati i obrazovati podanike.

Šesterorazredne opće pučke škole.

Razređenje učenikâ.

U šesterorazrednoj školi imaju se učenici razrediti ovako:

<i>Prvi razred</i>		1. godište
<i>Drugi</i>	"	2. "
<i>Treći</i>	"	3. "
<i>Četvrti</i>	"	4. "
<i>Peti</i>	"	5. "
<i>Šesti</i>	"	6. "

Broj sati nedjeljne pouke.

N A U K E :	Prvi razred	Drugi razred	Treći razred	Četvrti razred	Peti razred	Šesti razred	PRIMJEDBE
	1. godište	2. godište	3. godište	4. godište	5. godište	6. godište	
Nauka vjere . . .	2	2	2	2	2	2	
Čitanje	12	6	6	5	4	4	
Pisanje		2/2	2/2	2/2	2/2	2/2	
Nastavni jezik . .		5	5	6 ¹⁾	5	5	¹⁾ Za ženske 5 sati.
Računstvo u svezi s mjerstv. oblicima	8/2	4	4	4 ²⁾	3	3	²⁾ Za ženske 3 sata.
Prirodopis i fizika	—	—	—	2	3	3	
Zemljopis i povijest	—	—	—	2	2	2	
Gospodarstvo ³⁾	—	—	—	—	2	2	³⁾ Samo za muške
Crtanje s poukom o mjerstv. oblicima	—	2	2	2	2	2	
Pjevanje	—	2/2	2/2	2/2	2/2	2/2	⁴⁾ Za ženske neobavezno.
Gimnastika ⁴⁾ . . .	—	2/2	2/2	2/2	2/2	2/2	
Ženski ručni rad ⁵⁾	2	3	3	3	3	3	⁶⁾ Minimalni broj.
(Talijanski jezik)	—	—	—	(3)	(3)	(3)	
U sve na nedjelju ⁶⁾	18	22	22	26	26	26	⁵⁾ Za muške.

NAPOMENE:

Broj sati za ženski ručni rad ustanovljuje kotarska školska vlast. U ovim se školama smiju upotrebljavati posebne odobrene knjige u pouci prirodopisa, fizike, zemljopisa i povijesti u petom i u šestom razredu.

Talijanski jezik nauka je relativno obavezna. Satovi za talijanski jezik oduzimlju se čitanju i nastavnom jeziku.

Općenito o općoj pučkoj školi u Dalmaciji u doba Austro-Ugarske Monarhije

Zadaća općih pučkih škola u Austro-Ugarskoj Monarhiji bila je: (...) *odgajati djecu moralno-religiozno, razvijati im duševne sile, opskrbljivati ih znanjem i vještinama potrebnim da se mogu dalje izobražavati za život, i udarati im takve temelje, da uzmognu*

*jednom postati časni ljudi i valjani državljani (...).*¹³⁹

Svaka pučka škola o čijem utemeljenju ili uzdržavanju skrbi država, pokrajina ili općina, jest javni zavod koji pohađaju sva djeca bez razlike na vjerske i druge razlike.¹⁴⁰

Nastavni predmeti u općoj pučkoj školi

Nauk vjere

Čitanje i pisanje

Računstvo u svezi s geometrijskim oblicima

Ono što je najshvatljivije i najznamenitije iz prirodopisa, zemljopisa, povijesti s osobitim obzirom na domovinu i njezin Ustav

Crtanje

Pjevanje

Ženski ručni rad za djevojčice

Gimnastika za dječake obavezno za djevojčice neobavezno

Opseg poučavanja nastavnih predmeta ovisio je o broju učitelja u školi. Naime, o broju učitelja u školi ovisilo je hoće li se pouka protegnuti i na druge nastavne predmete koji nisu navedeni – hoće li se poučavati drugi zemaljski jezik.

Otvaranje pučkih škola

Pučke su se škole trebale otvarati u svakome mjestu *gdje u okolici od jedne ure, ili prema popriječnome računu od pet godina, ima više od četrdeset djece, koja moraju pohađati školu preko četiri kilometra udaljenu (...).*¹⁴¹

Troškove za rad škole i učiteljske plaće osiguravala je u prvome redu općina. Ako općinska i kotarska sredstva nisu dostatna za održavanje škole, podmiruje ih pokrajina. Ipak najveći teret za rad škola morale su podnijeti općine, bez obzira na njihovu novčanu moć.

Škole su trebale imati zgodno uređen prostor za održavanje nastave, školsku knjižnicu, igralište za gimnastiku, vrt za učitelje i zemljište na kojemu će poučavati učenike u temeljima poljodjelstva. Zakonima o školstvu donosilo se ono što bi škole morale imati. Međutim, to je bilo teško ostvariti u praksi. Rijetke su škole koje su mogle udovoljiti zakonskim propisima. Bez obzira na to, ipak su radile. Najvažnije od svega bilo je naučiti djecu čitati, pisati i računati.

Pohađanje škole

Pohađanje škole bilo je obvezatno za svu djecu između šeste i dvanaeste godine života. Nakon navršene dvanaeste pa do petnaeste godine djeca su bila obvezna pohađati *nedjeljnu* školu.¹⁴² Ta je obveza proizlazila iz Vladina dekreta br.

2143/372 od 26. veljače 1848. i odluke Školskoga povjerenstva br. 222 od 13. veljače 1848. koje propisuju kazne za one roditelje koji ne šalju djecu u školu.

¹³⁹ Ilija Dizdar, Zakoni i propisi za opće pučke i građanske škole u Dalmaciji, Zadar, 1913., str. 15.

¹⁴⁰ Isto.

¹⁴¹ Isto, str. 41.

¹⁴² Isto, omot 72, spis br. 119/24 od 14. travnja 1848.

Globe su za roditelje iznosile dvanaest karantana¹⁴³ mjesečno. Siromašni roditelji koji nisu mogli platiti globu, morali su za svaka dva mjeseca izostanka djece s nastave odraditi jedan

dan na javnim radovima. Ista se globa primjenjivala za trgovce i obrtnike čiji šegrti nisu pohađali nastavu u *nedjeljnoj* školi.

Školski predmeti

Redovna škola

Sustav školstva, a u vezi s njime i planovi i programi, te nastavni predmeti, doživljavaju promjene tijekom vremena u svakoj zemlji.

Sredinom XIX. stoljeća u nižoj javnoj pučkoj školi predavali su se ovi predmeti:

I. razred¹⁴⁴

Vjeronauk
Gramatika
Poznavanje slova
Čitanje s primjenom pravila
Zadaci s primjenom pravila
Račun
Krasopis
Ćudoređe

II. razred¹⁴⁵

Vjeronauk
Gramatika
Pisanje po diktatu
Čitanje s pravopisom
Račun
Krasopis
Sposobnost primjene
Ćudoređe

Tjedni raspored sati

Iz jednoga sačuvanoga rasporeda sati iz opuzenske škole koji je godine 1845. odobrio pokrajinski nadzornik Stjepan Crninčić, doznaje se tjedni raspored sati za I. i II. razred.¹⁴⁶

Tako se doznaje da je prvi razred imao 3 sata vjeronauka, 3 sata čitanja, 1 sat gramatike,

dva sata računa i 3 sata krasopisa; ukupno 12 školskih sati tjedne nastave. Drugi je razred imao 3 sata vjeronauka, 2½ sata čitanja, 2 sata gramatike, 1½ sat računa, 1 sat krasopisa, 1 sat pisanja po diktatu i 1 sat sastava; ukupno 12 školskih sati tjedne nastave.

Školske knjige

Sredinom XIX. stoljeća, budući da je službeni jezik u školama bio talijanski, školske su se knjige tiskale na talijanskom jeziku, i to u Zadru, Trstu i Mlecima. Kasnije su se knjige tiskale isključivo u Beču.¹⁴⁷ Od godine 1890. počinju se tiskati posebne čitanke za škole u

Dalmaciji koje su napisali domaći ljudi. Međutim, prve su čitanke izazvale ogorčenost i nezadovoljstvo roditelja, učitelja i ostalih građana zbog netočna prikazivanja hrvatske povijesti.¹⁴⁸

Knjige su se dijelile u središtima okruga, u Zadru, Splitu, Dubrovniku i Kotoru. Iz tih su se

¹⁴³ Karantan, krajcar naziv je za austrijsku novčanu jedinicu koja se upotrebljavala u XIX. stoljeću. Nekada je bilo 60 karantana u jednom forintu.

¹⁴⁴ Isto, omot 70, Estrantto

¹⁴⁵ Isto

¹⁴⁶ Isto, omot 69.

¹⁴⁷ Trpimir Macan, Iz povijesti donjeg Poneretavlja, Školstvo Metkovića i njegove okolice u prošlosti, Metković, 1972., str. 108.

¹⁴⁸ N. l., br. 18 - 23 i br. 28 - 33, 1891.

središta slale nadzorništva, koja su ih dostavljala školama. Knjige su za neretvanske škole dostavljane nadzorniku u Makarsku, a on ih je dostavljao u Metković i Opuzen.

Knjige su se stavljale u prodaju 1. rujna tekuće godine. U školama su se mogle upotrebljavati samo propisane knjige za pojedine razrede i predmete i po označenim cijenama na knjigama.¹⁴⁹ Najsiromašniji učenici knjige su

dobivali besplatno. Od godine 1857., osim na talijanskome jeziku, veliki se broj knjiga tiskao na hrvatskome jeziku. Od te se godine u školama pojavljuju dječji časopisi. Tako Ordinarijat preporučuje da se za učenike metkovske škole nabavi dječji časopis *Bosiljak* što ga je uređivao Ivan Filipović i dječji ilustrirani časopis *Napredak*. Oba su časopisa tiskana u Zagrebu na hrvatskome jeziku.¹⁵⁰

Nedjeljne škole¹⁵¹

To je naziv za škole u kojima se poučavalo nedjeljom. Radilo se o pučkim školama koje su imale «produžnu» funkciju zbog slabog predznanja učenika koji su završili osnovnu školu. U nedjeljnim školama «utvrđivalo» se i «ponavljalo» građa pučke škole. Predavalo se nekoliko predmeta, i to: pisanje, čitanje, račun i vjeronauk.

Nedjeljnim školama također su se nazivale neke vrste stručnih škola za osposobljavanje obrtnika. Takve su se škole pojavile u Njemačkoj u prvoj polovini XIX. stoljeća.¹⁵² U njima se nastojala podići stručna sprema kroz predmete kao što su crtanje, geometrija, mehanika, fizika te druge predmete.

Mjere za ograničenje kretanja učitelja

Prema postojećim školskim zakonima učitelji nisu smjeli samovoljno napuštati mjesto službovanja i izbjivati s nastave bez odobrenja upravitelja škole i općinskih vlasti. Međutim, učitelji su to ipak činili samovoljno. Da bi se njihova samovolja spriječila, Namjesništvo u Zadru godine 1854. propisalo je:

1. ni jedan učitelj ne smije se udaljavati sa svoga mjesta bez dopuštenja Namjesništva

2. u posebnim prilikama može neposredna školska vlast odobriti učitelju dopust od nekoliko dana do jednog tjedna
3. učitelji mogu za velikih jesenskih praznika ići iz mjesta službovanja nakon odobrenja školske uprave.¹⁵³

Ove mjere Namjesništva uvele su stegu u škole. Učitelji su ih se morali pridržavati kako ne bi ostali bez radnoga mjesta.

Zapošljavanje učitelja

U učiteljsku službu primani su učitelji nakon završene učiteljske škole sa svjedodžbom osposobljenosti. Redoviti su bili *privremeni* ili *stalni*.¹⁵⁴ Među privremene ubrajali su se izvanredni – nadomjesni i pomoćni učitelji. Redoviti su privremeni učitelji morali imati svjedodžbu zrelosti, a mogli su biti i sa svjedodžbom

osposobljenosti, samo što nisu stekli stalnost. Nadomjesni učitelji bili su oni koji su imali svjedodžbu zrelosti ili svjedodžbu osposobljenosti, ali nisu imali stalno zaposlenje. Pomoćni učitelji bili su oni koji su radili u mjestima u kojima se nisu stekli uvjeti otvaranja redovite škole.

¹⁴⁹ Dekanatski arhiv u Metkoviću, Župni ured sv. Ilije, omot 70, spis, br. 6780/1000 od 7. svibnja 1847.

¹⁵⁰ Trpimir Macan, nav. dj., str. 112.

¹⁵¹ Isto, omot 72, spis, br. 13748/3028 od 5. listopada 1854.

¹⁵² Enciklopedijski rječnik pedagogije, Matica hrvatska, Zagreb, 1963., str. 543.

¹⁵³ Dekanatski arhiv u Metkoviću, Župni ured sv. Ilije, omot 72, spis br. 13985/3092 od 14. rujna 1854.

¹⁵⁴ Isto, str. 25.

Ako učitelji ne bi zadovoljili u poslu i dobili ocjenu nedostatan, još jedanput su polagali ispit o osposobljenosti. Ukoliko bi ponovno dobili lošu radnu ocjenu, udaljavali su ih iz službe.

Obvezna je tjedna norma učitelja u nastavi

bila trideset sati. Ako su radili više od tjedne norme, bili su posebno nagrađeni. Prema školskim zakonima učitelji su trebali dobivati toliki osobni dohodak da mogu osigurati bezbrižan život, kako se ne bi bavili dodatnim radom.

Pedagoška literatura do godine 1918.

Među brojnim listovima i časopisima koji su izlazili u Dalmaciji najviše ih je izlazilo u Zadru. Među njima se nalazio i pedagoški tisak. Osim u Zadru, listovi i časopisi izlazili su u Splitu i Šibeniku.

Zadar

Zora - učionički časopis izlazio je od godine 1884. do 1889. Radi se o prvome pedagoškom listu u Dalmaciji. List je izlazio svakih petnaest dana. Zadatak je časopisa bio učiteljstvo Dalmacije podignuti na višu razinu i usavršiti.

Naredbeni list za učionice Kraljevine Dalmacije. List je izlazio od 1874. do 1882.

Izdavalo ga je Pokrajinsko školsko vijeće na hrvatskome i talijanskom jeziku.

Narodni učitelj, glasnik Saveza dalmatinskih učitelja. Izlazio je od 1914. do 1915.

Split

Učiteljski glas, list za pouku i interese učiteljstva. Izlazio je od 1899. do 1905. Godine 1900., kada je osnovan Savez dalmatinskih učitelja, postaje njegovo glasilo. Godišnje je izlazilo dvanaest brojeva.

Glasnik Učiteljskog društva. Pedagoški časopis. Izlazio je od 1915. do 1917. List je od godine 1917. promijenio naziv u *Pokret*. Nastavio je izlaziti od 1919. do 1929. Tretirao je pitanje učiteljskoga obrazovanja.

Šibenik

Učiteljski glas premjestio se iz Splita u Šibenik gdje je izlazio od godine 1906. do 1910. Radilo se o jednom od solidnijih pedagoških časopisa. Imao je naročitu zaslugu za okupljanje učiteljstva u Dalmaciji i širenje staleške svijesti u Dalmaciji koja je težila za sjedinjenjem s braćom preko *Velebita*.

Novo vrijeme, prosvjetno-pučki list koji je izlazio godine 1908. List je nastojao širiti ideju jugoslavenstva među učiteljima.

Osim u pedagoškim časopisima, članke o školama i prosvjetnim prilikama donosili su i dnevni i tjedni listovi, primjerice *Narodni list*, *Smotra dalmatinska*, *Zora dalmatinska*, *Glas srpski*, svi tiskani u Zadru kao i drugi listovi.

Kratak osvrt na rad pučkih škola u Metkoviću od godine 1845. do 1918.¹⁵⁵

Godine 1918. završeno je razdoblje djelovanja pučke škole u Metkoviću u doba Austro-Ugarske Monarhije u Dalmaciji. U tom se razdoblju školstvo u Metkoviću postupno razvijalo. Tako je javna jednorazredna pučka škola prerasla u dvorazrednu i trorazrednu Mješovitu pučku školu.

Godine 1873. otvorena je Ženska jednorazredna pučka škola koja se integrirala u Mješovitu pučku školu skupa s Muškom pučkom školom školske godine 1893/94.

Školu su u radu pratili brojni problemi; nije imala odgovarajuće prostore za rad, nije bilo dovoljno učitelja, osjećala se nebriga za rad

škole, bilo državna ili nebriga lokalnih vlasti, slab odziv učenika za pohađanje škole i brojni drugi problemi.

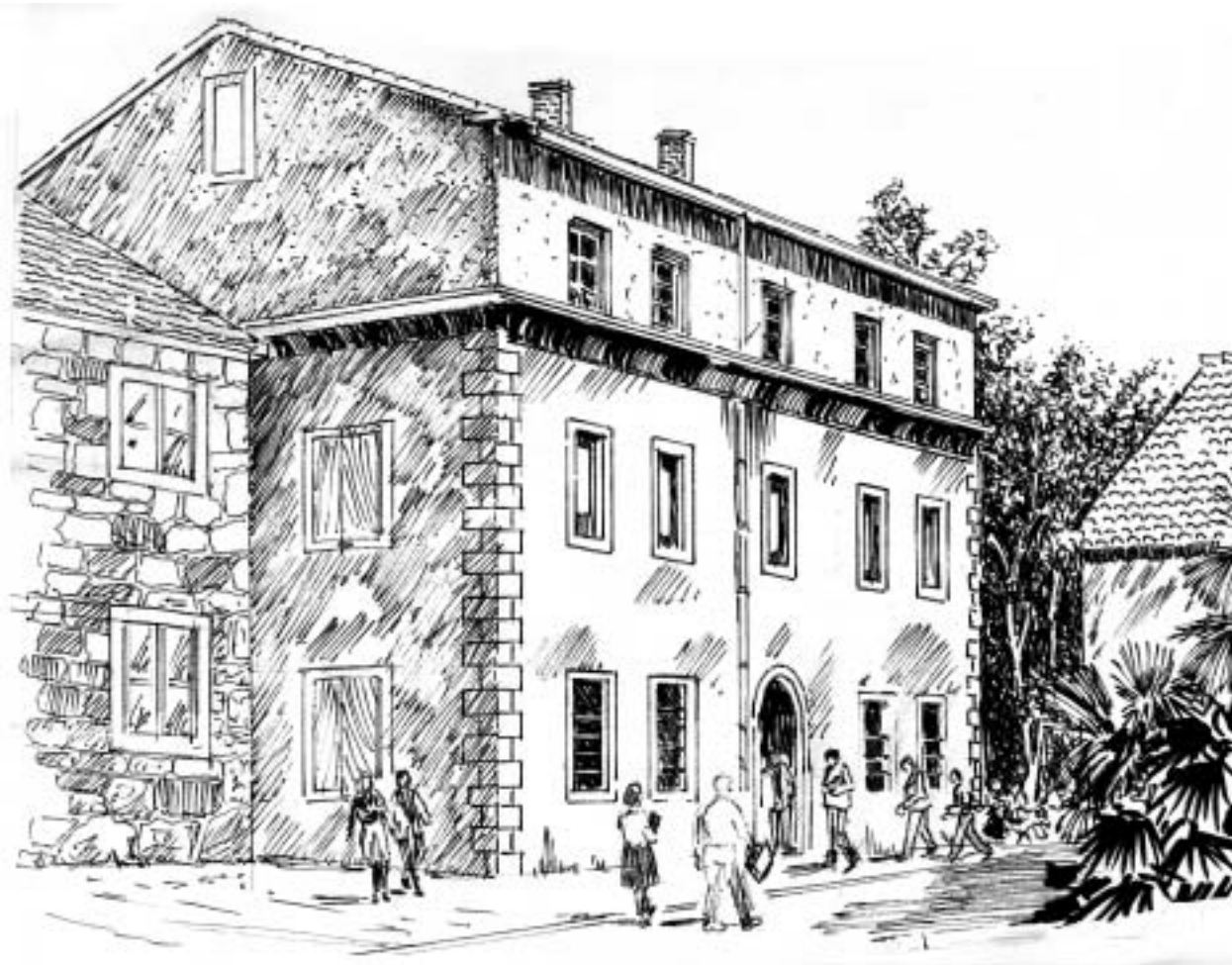
Bez obzira na sve poteškoće u radu Škola je radila u kontinuitetu s manjim prekidima te obrazovala i odgojila velik broj učenika. Među njima je bilo mnogo odličnih učenika koji su nastavljali školovanje na višem stupnju. Neki od njih završili su učiteljsku školu, agronomiju, trgovačke škole, pedagoške škole, obrtničke, glazbene i druge škole.

Preporodna razdoblja u Hrvatskoj, kao što su ilirski preporod tridesetih i četrdesetih godina, te hrvatski narodni preporod šezdesetih i

¹⁵⁵ Mate Zaninović, Iz prošlosti školstva u Dalmaciji, Zagreb, 1978., str. 101. - 124.

sedamdesetih godina XIX. stoljeća, dali su velik polet razvoju školstva u Metkoviću. Naime, sva gibanja u Hrvatskoj, bilo da se radilo o politici ili kulturi, imala su snažan odjek u ovom mjestu,

zahvaljujući nacionalno svjesnu svećenstvu, trgovcima, ugostiteljima, obrtnicima, posjednicima i drugim domoljubima.

T. Gabrić, Zgrada Osnovne škole u Metkoviću, crtež tušem

II. poglavlje

Školstvo u Donjem Poneretavlju od 1918. do 1941.

Naredba o povišenju kazna radi zanemarena pohađanja pučke škole¹⁵⁶

Još za trajanja Pokrajinske uprave za Dalmaciju, njezin Školski odsjek godine 1921. donio je rješenje o povišenju kazna roditeljima čija djeca zanemaruju pohađanje pučke škole. Novčanom kaznom od 20 do 200 dinara ili zatvorom od osam do osamdeset dana kaznit će se svaki roditelj koji nije upisao i koji ne šalje svoje dijete u školu. Roditelji se upozoravaju da su dužni skrbiti o svojoj djeci i brinuti se da redovito pohađaju

školu. Ukoliko se ta obveza zanemari, platit će novčanu globu od pet do deset dinara za svaki dan izostanka djece s nastave. Poslodavci koji zaposlenoj djeci spriječe odlazak u školu, bit će kažnjeni novčanom kaznom od dvadeset do četrdeset dinara za svaki dan izostanka djeteta s nastave. U izočnost s nastave ubraja se i izočnost sa školskih svečanosti. Ta naredba prisiljavala je roditelje i poslodavce na slanje djece u školu.

Pojačanje uvjerenja u narodno jedinstvo

Nakon ispitivanja javnoga mišljenja u Kraljevini SHS o tzv. narodnom jedinstvu koje je obavilo *Ministarstvo unutrašnjih dela* u Beogradu, *Ministarstvo je prosvete, Odjeljenje za osnovnu nastavu*, 1922. uputilo dopis pokrajinskim upravama. Ispitivanja su javnoga mišljenja bila porazna. U dopisu Pokrajinskoj upravi za Dalmaciju u Splitu, između ostaloga, piše: *Napominjemo da je narod jako zavađen i da u toj zavađenosti leži uzrok javnoj nesigurnosti pa nalazimo: da bi svako ministarstvo bilo dužno*

svojim područnim činovnicima izdati jedno dovoljno obrazloženo naređenje da svi činovnici, svaki u krugu svoje nadležnosti i prilikom općenja s građanima, obaveštavaju narod, da su Muslimani, katolici i pravoslavni braća po jeziku (govoru) i krvi i samo vera deli i da sa verskih razloga ne treba da brat brata naziva tuđinskim imenom.

U ovom pravcu treba naročito uputiti da rade učitelji i sveštenici svih veroispovesti i prema onim činovnicima koji to nebi hteli raditi

¹⁵⁶ DAD, Fond Velikoga župana Dubrovačke oblasti (dalje DAD, FVŽDO), Kutija spisi, razni spisi i propisi odluka 1924. – 1929.

treba najstrože kazne primeniti i skloniti ih iz toga mesta, ne premeštanjem, već uklanjanjem iz državne službe.

Prema napred izloženom

Naređujem

da svi učitelji, profesori i ostali školski radnici nastanu svom energijom svoje snage, da pojačaju uverenje u narodno jedinstvo ove države i da mu uliju veru u državnu vlast... Ovu

*moju naredbu saopćite svim prosvetnim radnicima, da se po istoj strogo upravljaju.*¹⁵⁷

Ova očajnička naredba na najbolji mogući način svjedoči kakvi su odnosi vladali među narodima u tek nastaloj državnoj zajednici. Svaka će žrtva, glede provedbe ove naredbe, biti beskorisna. Ovako stvorena državna zajednica mogla se održati jedino terorom koji je provodila policija, žandari i Vladini činovnici.

Državne smjernice u odgoju

Ciljeve i zadatke odgoja i obrazovanja propisuje svaka državna zajednica. Tako je to činila i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Kako je ta državna zajednica nastala od država koje su se razlikovale po svojim povijesnim, nacionalnim, jezičnim i drugim značajkama, težilo se tomu da se te razlike što više smanje. To se trebalo ostvarivati u prvom redu u školama na temelju zacrtanih ciljeva odgoja i obrazovanja.

U Rješenju Ministarstva prosvete upućenu školama, između ostaloga, piše: *Strana i našem nacionalnom jedinstvu neprijateljski raspoložena propaganda unela je pre ujedinjenja u masu našega naroda dosta pojmova dezinformacija, koji se odražava politički i duhovni seperatizam. Koliko još ima ostataka od ove ubitačne propagande, danas nije naročito potrebno isticati.*

Dosadašnjim raspisima ja sam inzistirao naročito na tome da svi nastavnici narodnih, srednjih i stručnih škola obrate pažnju na ove nemile pojave i da skoncentrišu svu svoju vaspitačku delatnost na nacionalnom vaspitanju naše omladine u duhu ujedinilačkih ideja. Na žalost izvještaji koje imam na raspoloženju utvrđuju me u uverenju da mnogi nastavnici ne vrše u ovom pogledu dužnost kao što treba. Oni izlaze vrlo često

iz kruga dosadašnjih uputstava i pri predavanju, naročito nacionalne istorije i geografije, unose među učenike pojmove, koji idu samo u prilog starim i preživelim shvaćanjima. Tako pri stvaranju pojmova, definicija i naziva Otadžbine, upotrebljavaju izraze koje naš ustav i drugi zakoni ne priznaju. U ustavu je tačno obeleženo da se naša država zove Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Prema ovom svima drugim definicijama i nazivima koje nose seperatističko i provincialno obeležje nema mesta u školi.

*Iz ovih razloga, naređujem svima Pokrajinskim upravama i prosvetnim inspektorima, da nastanu najenergičnije, da svi nastavnici pri predavanju i inače upotrebljavaju naziv za našu Otadžbinu onakav kakav je predviđen Ustavom. U isto vreme skrenuti im pažnju da će svi oni koji budu drugojačije radili biti najstrožije kažnjeni (...).*¹⁵⁸

Po svemu sudeći, državnoj je vlasti bilo najvažnije sačuvati od raspada umjetnu tvorevinu, kakva je bila Kraljevina SHS. Nije ih brinulo materijalno stanje škola i prosvjetnih djelatnika, izgradnja škola i slično. Važno je bilo održati prividan mir i jedinstvo u državi. U ta su kola upregnuli i prosvjetne djelatnike.

Naredba o zabrani šaranja po fotografijama u školskim udžbenicima

Ministarstvo prosvete imalo je saznanja da djeca u školama šaraju po fotografijama u udžbenicima, da bodu oči pojedinim osobama na slika-

ma, odsijecaju glave, ruke, noge i slično. *To čine čak i na slikama koje predstavljaju Njegovo veličanstvo kralja.*¹⁵⁹ Ministarstvo je uvjeren

¹⁵⁷ Isto.

¹⁵⁸ Službene novine, Beograd, br. 3139 od 22. II. 1922.

¹⁵⁹ Isto.

da to čine djeca pod utjecajem svojih neprosvijećenih roditelja *koji umjesto da kod djece razvijaju svijest o jednoj bratskoj zajednici, seju mržnju i time svesno ili nesvesno ruše sve ono što škola i prosveta stvara.*¹⁶⁰ Zapovijeda se upravi škole narediti učiteljima da se takve

pojave ne događaju u školama. Ukoliko se takvi slučajevi budu ponavljali, učitelji, uprava škole i školski inspektori, snosit će odgovornost.

Ovim su naređenjem učitelji dobili još jednu obvezu. Nije poznato kakve su sve mjere poduzimane prema počiniteljima takvih djela.

Poštivanje narodnih i državnih svetinja¹⁶¹

Gotovo svakodnevno Ministarstvo prosvjete je svojim naredbama, rješenjima i drugim načinima unosilo strah među prosvjetne djelatnike. Za sve ono što nije bilo dobro u učeničkom ponašanju, a posebice ako se radilo o nekim antidržavnim ispadima, bili su krivi njihovi nastavnici, uprava škole, školski nadzornik i roditelji. Prosvjetni su djelatnici, htjeli oni to ili ne, postali poslušnim režimskim slugama.

Donosi se još jedna u nizu naredaba Ministarstva prosvjete koja se odnosi na poštivanje narodnih i državnih svetinja. Bilo bi dobro da se zaista takva naredba odnosila na narodne i državne svetinje. U te svetinje Ministarstvo prosvjete ubraja kralja, državnu i plemenske zastave, državni grb i plemenske grbove, Ustav i drugo. Što, zapravo, državna uprava želi zaštititi?

Ona upravo želi u prvom redu zaštititi velikosrpsku politiku inauguriranu 1. prosinca 1918. Dužnost je i obveza svakoga državljanina jedne države poštivati Ustav, državnu himnu, zastavu i druga obilježja. Kraljevina SHS nije se pobrinula štititi nacionalne interese pojedinih

naroda u Monarhiji, njihova nacionalna obilježja kao što su jezik, zastava i slično. Sasvim je normalno očekivati da narod, kojemu se zabranjuje poštivanje svojih nacionalnih interesa, neće poštivati obilježja koja su potisnula njegov nacionalni identitet.

U takvim prilikama državna se uprava obraća naredbama prosvjetnim djelatnicima, i to oštrim prijetnjama da se maksimalno angažiraju u odgoju učenika u zajedništvu.

Kada je proglašena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1. prosinca 1918., velikosrpske vlasti činile su sve ne bi li što prije izbrisale tragove što su ih podsjećali na Austro-Ugarsku Monarhiju, pa tako i u školstvu. Međutim, to nisu uspjele. Školstvo je zadržalo naslijeđene organizacijske oblike i propise sve do godine 1925. Do tada su u uporabi bili udžbenici tiskani za Austro-Ugarske. Teret rada padao je na učiteljska pleća. Oni su uz veliku žrtvu, bez nastavnih pomagala i državne novčane pomoći, uz roditeljsku pomoć i potporu, ulagali mnogo truda u svome radu s djecom.

Upravljačka tijela u školama

Kotarski školski savjet

U kotarevima su osnivani školski savjeti sastavljeni od predstavnika učitelja, roditelja, vlasti i drugih institucija. Osnovne dužnosti školskih savjeta bile su brige o cjelokupnu životu i radu škola na području kotara, poduzimanje mjera za stalno unaprjeđenje školskoga rada, briga za unaprjeđenje materijalnih i ostalih uvjeta rada škola, briga o suradnji škola i roditelja,

briga o suradnji škole s društvenim i gospodarskim subjektima, analiza izvještaja o radu škola, odgojna problematika u školi i poduzimanje potrebnih mjera i drugo.

Godine 1922. Kotarski školski savjet kotara Metkovića imao je trinaest članova, i to: Ivo Aničin, upravitelj Kotarskoga poglavarstva, predsjednik Savjeta; Vinko Jakulić, kotarski školski nadzornik; dr. Antun Pecotić, kotarski liječnik; dr. Stjepan Zwetler, sudac staratelj;

¹⁶⁰ Isto.

¹⁶¹ Isto.

Jedrenjak u metkovskoj luci oko godine 1918.

Miće Jeramaz, predstavnik roditelja; Nikola Gabrić Pavlov, predstavnik roditelja; Ante Vuica, predstavnik roditelja; Vlaho Dragović, predstavnik škola, Stijepo Sladoević, predstavnik učiteljstva; don Mirko Čotić, predstavnik Crkve; Frano Nepomucky, državni nadinženjer; Katica Šimunković, predstavnica učiteljstva; Klemo Bilan, predstavnik roditelja.

Iz gornjega je popisa vidljivo da se u Savjetu nalazilo najviše predstavnika roditelja i škola. To je bilo i sasvim normalno. Članovi školskih savjeta povremeno su se mijenjali.

Kotarski prosvjetni odbor

Osim kotarskih školskih savjeta osnivani su kotarski i mjesni prosvjetni odbori. Ti odbori osnivani su kako bi vodili brigu o prosvjetnim, u prvom redu o školskim problemima. Svaki od odbora imao je četiri člana.

Školska godina 1918/19.

Školska godina započela je u novoj državi koja je željela što prije prilagoditi školske zakone i propise, te ciljeve odgoja i obrazovanja svojim interesima. Ipak, bilo je teško tako brzo izbrisati sve ono što je austrougarski školski sustav ostavio u sjećanju brojnih naraštaja za sedamdeset dvije godine rada Škole u Monarhiji.

U Školskoj kronici nije ništa zapisano o završetku Prvoga svjetskoga rata, o raspadu Austro-Ugarske Monarhije i o stvaranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Ravnatelj Škole nastavlja pisati Kroniku uobičajeno. Tako je školska godina počela 1. listopada svečanom misom u crkvi sv. Ilije gdje su se okupila školska djeca sa svojim učiteljima.

U Kotarskom prosvjetnom odboru godine 1922. bio je Vinko Jakulić, kotarski školski nadzornik, koji je istodobno bio i predsjednik Odbora. Potpredsjednik Odbora bio je odvjetnik Mate Koščina, blagajnik Patro Gluščević, trgovac i Vlaho Dragović, upravitelj Osnovne škole u Metkoviću.

Mjesni prosvjetni odbor u Metkoviću godine 1922.

Mjesni prosvjetni odbori osnovani su u svakome mjestu donjega Poneretavlja. Imali su četiri člana. Njihov je zadatak bio staranje o prosvjetnim prilikama u svome mjestu. Donosi se popis mjesta i članova mjesnih odbora: Vlaho Dragović, učitelj, predsjednik; Frano Nonković, dopredsjednik; Ivka Gluščević, učiteljica, blagajnica; Jelka Gabrić, učiteljica, poslovođa.

Zanimljivo je spomenuti da je u Školsku kroniku upisan prekid nastave 28. listopada 1918. zbog pojave španjolske hunjavice (španjolske gripe), koju je narod nazvao *španjolicom*. Nastava je ponovno počela 17. siječnja 1919., tri mjeseca nakon prekida rada.

Iz Matične knjige umrlih rimokatoličke župe sv. Ilije za godinu 1918., u Metkoviću je od *španjolice* umrlo, prema neslužbenim podacima, osamnaest osoba. Među umrlima nalazi se četvero djece školske dobi. U usporedbi s ostalim župama donjega Poneretavlja u Metkoviću je znatno manje smrtnih slučajeva od *španjolice*. To se može tumačiti time što su materijalne i zdravstvene prilike u ovome mjestu bile mnogo povoljnije nego u selima donjega Poneretavlja.

Pregled broja učenika i učitelja po razredima za školsku godinu 1918/19.

Razred	Broj učenika	Ime i prezime učitelja
I.	87	Ivka Chettini-Čugelj
II.	83	Tereza Alessandri
III.	74	Ivka Gluščević
IV.	41	Vlaho Dragović
Ukupno:	285	4

Rimokatolički nauk vjere poučavao je nadžupnik Luigi Donelli, a grkoistočni paroh Kalinik Bošković.

U novoj državi donesen je novi kalendar obilježavanja vjerskih, državnih i ostalih važnijih obljetnica. Tako se prvi put u Školi 27. siječnja 1919. obilježio Sv. Sava. Taj dan bio je praznik. Dana 30. travnja obilježena je obljetnica smrti Petra Zrinskoga i Krste Frankopana. Na sve

Kraljevina Dalmacija.

Razred III.Školski kotar MetkovićŠkolska godina 1918 : 1919.

RAZREDNI KATALOG.

POHAĐANJE I NAPREDAK
U OPĆOJ PUČKOJ ŠKOLI

u

Metkovićima

Učitelj vjere

Nastavitelj

Razrednik

Fr. Luigi Vauy
v. M. Barbošić

V. Pragošić

J. Gusić

BROJ DJECE:

Na početku škol. god.	Konec I. šk. razdoblja			Konec II. šk. razdoblja			Konec III. šk. razdoblja			Na koncu škol. godine				
	Godine:	Svega	Nadošlo	Otpalo	Svega	Nadošlo	Otpalo	Svega	Nadošlo	Otpalo	Svega	Nadošlo	Otpalo	Svega
1. n/1														
2. n/1														
3. n/1	9/16	-	4	9/15	-	9/1	9/14	-	-	9/14	-	-	9/14	
4. n/1	22/11	1/0	-	22/11	-	4/0	22/11	-	-	22/11	-	-	22/11	
5. n/1														
6. n/1														
Ukupno:	29/23			23/26			22/25			22/25			22/25	
	59			59			57			57			57	

LJESTVICA OUSENÁ:

Broj ocjena po redu:	Poznanje:	Marljivost:	Napredak:	Spoljakečnost plamenih radnja:
1 =	potpuno	postajana	vrlo dobar	vrlo prijetna
2 =	potpuno	potpuno	dobar	potpuno
3 =	potpuno	dobro	dobro	dobro prijetna
4 =	potpuno	dobro	dobro	dobro prijetna
5 =	potpuno	dobro	dobro	dobro prijetna

urede i društva u mjestu izvještene su zastave. U crkvi je održana misa kojoj su nazočili

predstavnici vlasti, brojni vjernici i školska djeca. Taj dan bio je praznik.

Luka Metković oko godine 1920.

Školska godina 1919/20.

Školska godina i dalje počinje i završava kao što je to bilo u bivšoj državi. Jedino se izmijenio školski kalendar obilježavanja važnih

obljetnica. Umjesto obljetnica vezanih za Monarhiju, obilježavaju se važnije obljetnice, uglavnom, iz srpske povijesti.

Pregled broja učenika i učitelja po razredima za školsku godinu 1919/20.

Razred	Broj učenika	Ime i prezime učitelja
I.	90	Jelka Gabrić
II.	98	Ivka Chettini-Čugelj
III.	50	Tereza Alessandri
IV.	43	Vlaho Dragović
Ukupno:	281	4

Nauk vjere poučavali su vjeroučitelji Luigi Donelli rimokatoličke, a paroh Kalinik Bošković grkoistočni nauk vjere.

Školska godina počela je 1. listopada svečanom misom u crkvi sv. Ilije gdje su se okupila školska djeca sa svojim učiteljima.

Plokata oko godine 1920.

Školska godina 1920/21.

U Metkoviću je osnovano Kotarsko školsko vijeće, a za kotarskoga školskog nadzornika godine 1921. imenovan je Vinko Jakulić,¹⁶² stručni učitelj za građanske škole. Jakulić se mnogo zauzimao za obnovu starih i otvaranje novih škola. Tako je obnovljen rad škola u Otrić-Seocima i Šarić Strugi, otvorene su nove škole u Krvavcu i Podgradini, jednorazredne škole u Rabi, Malome Prologu i Vidu¹⁶³ pretvorene su u dvorazredne,¹⁶⁴ a u Metkoviću u četverorazrednu s usporednicom.

Godine 1923., odlukom Pokrajinske uprave za Dalmaciju, br. 6638 od 22. rujna 1923. škola u Šarić Strugi podignuta je na rang redovite škole. Svečano otvaranje obavljeno je 7. listopada 1923.¹⁶⁵

Evo što u Novom dobu piše o osnovnim školama u donjem Poneretavlju godine 1923.:

*Lijepa naša neretvanska krajina ima sada u svakom, pak u najzabitnijem mjestu osnovnu narodnu školu. Na nama je sada da naša djeca, primivši prve početke izobrazbe u osnovnoj školi, budu školovana u višim školama, osobito gospodarstvenim i poljodjelskim, pa će onda naša Neretva biti ne samo lijepa, nego i bogata i sretna.*¹⁶⁶

Otvaranje će se pučkih škola nastaviti i u kasnijim razdobljima. Svako značajnije mjesto dobit će svoju školu.

Sustav školstva u Kraljevini SHS nije bio demokratičan. Uvjeti u kojima su živjeli stanovnici donjega Poneretavlja bili su veoma

¹⁶² Novo doba (dalje N. d.), br. 15 od 12. III. 1921.

¹⁶³ Jednorazredna škola, zastarjeli je naziv za osnovnu školu u kojoj je radio samo jedan učitelj. Nastava se izvodi u kombiniranim odjeljenjima, s više od dvaju razreda u odjeljenju. Enciklopedijski rječnik pedagogije, Zagreb, 1863., str. 364-365.

¹⁶⁴ Dvorazredna je škola, također, zastarjeli naziv za osnovnu školu u kojoj su radila samo dva učitelja. Broj se učitelja u jednoj školi poistovjećivao s brojem razreda, premda se radilo o školama s više razreda. Enciklopedijski rječnik pedagogije..., str. 203-204.

¹⁶⁵ DAD, FVŽDO, br. 7659 od 17. X. 1923.

¹⁶⁶ N. d., Split, br. 240 od 17. X. 1923.

nepovoljni. Rezultat je takva stanja nerazvijena četverorazredna pučka škola. Škole su bile državne i nalazile su se pod velikim utjecajem svećenstva. Među školskim predmetima

vjeronauk se nalazio na prvome mjestu. Za dobra je učitelja slovio onaj učitelj koji je provodio politiku stranke na vlasti, odnosno državnu politiku.

Godišnji sajam u Metkoviću na Ilindan godine 1920.

Školska godina 1922/23.

Pregled broja učenika za školsku godinu 1922/23.

	Razred				Ukupno
	I.	II.	III.	IV.	
Broj učenika	40	105	49	34	228

U odnosu na nekoliko prethodnih godina došlo je do smanjivanja broja učenika, posebno u prvome razredu. To se može objasniti time što su u prvi razred upisivana djeca koja su rođena u prvim

godinama Prvoga svjetskoga rata kada je došlo do opadanja nataliteta zbog toga što su mnogi muževi otišli u rat. U Školu su došli raditi Ivka Gluščević, učiteljica i Ivan Miošić, učitelj.

Školska godina 1923/24.

Budući da nisu sačuvani razredni imenici, nije vođena Školska kronika, niti je sačuvana bilo kakva druga dokumentacija o radu Škole,

nije se moglo bilo što napisati o njezinu radu tijekom ove godine.

Školska godina 1925/26.

Školska godina 1925/26. započela je prema novome školskom kalendaru 1. rujna, a završila 28. lipnja. Tako je Kraljevina SHS napustila školski kalendar iz doba Austro-Ugarske Monarhije. Na početku školske godine došlo je do kadrovskih promjena. Školu je napustila Ivka Gluščević, a došao je Stijepo Sladoević, koji je do tada radio u Osnovnoj školi u Kuli Norinskoj. Preuzeo je upravu Škole kao stalni nadučitelj. U školu se vratio Ivo Gabrić iz Osnovne škole u Dobranjama. Školu je, također, napustila Anka Falkoni zbog premještaja u Građansku školu. Na njezino je mjesto došla učiteljica Pavica Braida.

U Školskoj kronici napisano je da je 15. prosinca 1925. obilježen *Ptičji dan*. Toga dana nije održana nastava već je u Školi obilježen *Ptičji dan*.

Općepoznato je da je ekologija znanost o odnosima između živih organizama u ambijentu, okolišu u kojemu žive.

Čovjek je oduvijek nastojao spriječiti poremećaj odnosa biljnoga i životinjskoga svijeta i samoga sebe u okolišu. Svaki poremećaj tih odnosa predstavlja veliku opasnost za život na Zemlji.

Veliku ulogu u razvijanju ekološke svijesti kod mladih ima obitelj, škola, Crkva, sredstva javnoga priopćavanja i drugi razni mediji.

U prošlosti je bilo pokušaja razvoja ekološke svijesti kod mladeži na različite načine. Inicijativu za zaštitu korisnih ptica, voćaka i korisnih biljaka pokrenuo je Veliki župan Dubrovačke oblasti godine 1925. koji je poslao odluku o spomenutoj zaštiti svim školama u Oblasti.¹⁶⁷

Na temelju odluke Velikoga župana, kotarski je prosvjetni inspektor kotara Metkovića napisao tekst prisege koji je dostavio svim školama metkovskoga kotara.¹⁶⁸ Prisegu su učenici položili 15. prosinca 1925.

Ja se zaklinjem i svečano obećajem, da ne ću nikada uništavati ptičja gnijezda, niti ću loviti ptice pjevice bilo to na kojigod način, niti ih tamaniti penjanjem pločica i drugim sredstvima, jer znam i uvjeren sam da su nam ptice pjevice od velike koristi, pošto iste uništavaju crve, mušice i štetočine, koje napadaju kulturno bilje i naše voćke.

Isto se tako zaklinjem i obećajem, da ću uvijek štiti korisne biljke, voćke i ostala ukrasna stabla i da ne ću nikada svoju obećanu zakletvu pogaziti skidajući gumice sa zelenih navrtaka loze.

Tako me Bog pomogao!

Preslik teksta prisege

¹⁶⁷ DAD, FVŽDO, br. 4453/25., Prosvetno odeljenje od 8. XI. 1925.

¹⁶⁸ Isto, br. 4847 od 29. XI. 1925. Tekst prisege glasi: (...) *Ja se zaklinjem i svečano obećajem, da ne ću nikada uništavati ptičja gnijezda, niti ću loviti ptice pjevice bilo to na kojigod način, niti ih tamaniti penjanjem pločica i drugim sredstvima, jer znam i uvjeren sam da su nam ptice pjevice od velike koristi, pošto iste uništavaju crve, mušice i štetočine, koje napadaju kulturno bilje i naše voćke.*

Isto se tako zaklinjem i obećajem da ću uvijek štiti korisne biljke, voćke i ostala ukrasna stabla i da ne ću nikada svoju obećanu zakletvu pogaziti skidajući gumice sa zelenih navrtaka loze. Tako me Bog pomogao!

Iako nisu poznati rezultati prisega učenika, treba povjerovati da su se ipak pojedini učenici držali potpisane zakletve.

I u naše doba škole se mnogo angažiraju na ekološkom području. Možda ne bi bilo suvišno pokušati i danas učiniti nešto slično, kako su to činili učenici metkovskih škola prije osamdesetak godina.

Dana 30. travnja 1926. obilježena je u Školi obljetnica tragične smrti Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana.

U Školi je organizirana svečana akademija. Pročitana je odlomak iz romana *Urota*

zrinsko-frankopanska – oproštaj mučenika prije smrti i izvođenje na stratište. Program je izvelo više učenika. Akademija je završila zbornim pjevanjem *Pojmo pjesmu*. Nakon svečane akademije učenici i njihovi učitelji pošli su u crkvu u kojoj su se održale mise zadušnice. Prije mise dirljivo je odsvirana koračnica *Dolores*, a za vrijeme svečane mise Crkveni zbor je pjevao *Requiem* uz pratnju orgulja na kojima je svirala č. s. Salezija. Propovijed je održao o. Franje-Alfonz Klarić osudivši postupak Bečkoga dvora nad hrvatskim mučenicima.

Prisega učitelja

Svaki državni službenik stupajući u državnu službu morao je potpisati prisegu. To su bili obvezni činiti i prosvjetni djelatnici koji prvi put stupaju u službu. Nakon što su počeli raditi, pozivani su kod kotarskoga prosvjetnog inspektora i pred njim svojim potpisom potpisali prisegu koja glasi:

*Ja, N. N., zaklinjem se svemogućim Bogom, da ću vladajućem kralju Aleksandru I. vjeran biti i da ću dužnost svoju po zakonima i zakonitim naredbama tačno i savjesno vršiti. Tako mi Bog pomogao.*¹⁶⁹

Jedan od načina na koji je država zastrašivala građane, koji su se zapošljavali u državnu službu,

bio je čin potpisivanja prisega. Potpisivanje prisega imalo je snažan psihološki efekt na osobu koja ju je potpisala. Tim je potpisom prihvatila obvezu koje se morala pridržavati u svome radu. Svako kršenje zadane riječi imalo je velike posljedice za dotičnu osobu. Tako je država stvarala podanički mentalitet.

Prisega je na neki način bila kočnica uključivanju prosvjetnih radnika u nacionalne društvene organizacije kao što su bile Matica hrvatska, Hrvatsko kulturno društvo *Napredak* i druga društva s nacionalnim predznakom.

Obilježavanje tisućite obljetnice hrvatskoga kraljevstva u kotaru Metkoviću

Diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine 1925. počela se obilježavati tisućgodišnjica hrvatskoga kraljevstva. Obljetnica je obilježavana u organizaciji Hrvatske seljačke stranke, Katoličke crkve, Braće hrvatskoga zmaja i drugih hrvatskih kulturnih društava. Da je ostala na snazi odluka Ministarskoga vijeća iz godine 1924. kojom je Hrvatska republikanska stranka stavljena izvan zakona, obljetnica se ne bi mogla obilježiti.¹⁷⁰ Međutim, sporazum između HRSS-a i Narodne radikalne stranke poništio je Vladinu

odluku kojom je HRSS bio stavljen izvan zakona.

Organizatori su obilježavanje 1000. obljetnice krunjenja kralja Tomislava i hrvatskoga kraljevstva mudro iskoristilo za buđenje hrvatske nacionalne svijesti i za afirmaciju hrvatske samobitnosti. Slaveći kralja Tomislava i hrvatsku državu koju je on stvorio, aludiralo se i na slobodu koju Hrvatska treba ponovno ostvariti.

Budući da spomen-ploče nisu bile podignute godine 1925., podizale su se i u sljedećim godinama. Njihov je sadržaj bio gotovo isti.

¹⁶⁹ DAD, FVŽDO, br. 874 od 28. II. 1926.

¹⁷⁰ Odluka Ministarskoga vijeća od 23. XII. 1924. o raspuštanju organizacija Hrvatske republikanske seljačke stranke (dalje HRSS-a) donesena je na temelju odredbe čl. 18. Zakona o zaštiti javne sigurnosti i poretka u državi koji je donesen 2. VIII. 1921.

Broj po red	Dan	Mjesec*)	D o g a đ a j
1	2	3	4
74	21.	decembar 1925.god.	Komemoracija 1000. <u>godišnjice Hrvatskoga Kraljevstva</u> 925. — 1925. Gospodin Ministar Prosvjete izvorno odlukom od 11. decembra 1925.g. S. N. 31. 379. odlučio je da se u svim osnovnim školama održi predavanje o važnosti tisućgodišnjice Hrvatske ga Kraljevstva — i to na danatij dan prvoga čaja, prije ili poslije podne. — Predavanje da seveda jezikom od nastavn ka historije. — U veri o tijeku upravl. škole J. Radović odlučio je danas 21. decemba prije podne u dvorani II. razreda predavanje pred svim školskom djecom i poslije nastavnica /: Gospod. Glušićem, Toky, Gabrie Jelky, Praidy, Furiq i Gabrie Šo /: —

Proslave, kojima je obilježena 1000. obljetnica hrvatskoga kraljevstva diljem Hrvatske, pokazale su da velikosrpski režim nakon sedam godina progona

Hrvata nije uspio ugušiti hrvatsku nacionalnu svijest. Ona se na najbolji mogući način izražavala otkrivanjem spomen-ploča i na druge načine.

Spomen-ploča u Metkoviću

Metkovski su Hrvati obilježili tisućitu obljetnicu hrvatskoga kraljevstva podizanjem spomen-ploče na hotelu *Zagreb* godine 1925.

Istodobno je Plokata, glavni trg u Metkoviću, preimenovan u Trg kralja Tomislava.

Školska godina 1926/27.

Prvi nastavni plan u Kraljevini SHS iz godine 1926.

Prvi nastavni plan i program u zajedničkoj državi donesen je tek 5. kolovoza 1926. Privremeni je nastavni plan i program vrijedio od školske godine 1926/27. Na temelju toga plana i programa propisani su ovi nastavni predmeti:

- nauk o vjeri i moralu (u svakome razredu po dva sata tjedno)
- srpsko-hrvatsko-slovenački jezik (sedam sati tjedno; za škole sa slovenačkim nastavnim jezikom u I. i II. razredu samo slovenskoga jezika po sedam sati tjedno, a III. i IV. razredu šest sati slovenskoga i dva sata srpsko-hrvatskoga jezika)
- početna stvarna nastava (u I. razredu tri sata i u II. razredu četiri sata tjedno)
- zemljopis (u III. i IV. razredu po dva sata tjedno)
- historija Srba, Hrvata i Slovenaca (u III. razredu dva sata tjedno i u IV. razredu tri sata tjedno)
- račun s geometrijskim oblicima (u svim razredima po četiri sata tjedno)
- poznavanje prirode (u III. i IV. razredu po tri sata tjedno)
- crtanje (u svim razredima po jedan sat tjedno), lijepo pisanje (u svim razredima dva sata tjedno) i pjevanje s gimnastikom i dječjim igrama (u svim razredima po dva sata tjedno) uz napomenu da pola sata bude pjevanje, a pola sata tjelovježba i dječje igre.¹⁷¹

¹⁷¹ Ministarstvo prosvjete Kraljevine SHS O. N. (osnovna nastava), br. 8120 od 9. VIII. 1926. Privremeni nastavni plan i program.

Nastavni plan iz godine 1926.

Red. br.	Predmeti	Razredi				
		I.	II.	III.	IV.	Svega
1.	Nauka o vjeri i moralu	2	2	2	2	8
2.	Srpsko-hrvatsko-slovenački j.	7	7	7	7	28
3.	Početna stvarna obuka	3	4	-	-	7
4.	Zemljopis	-	-	2	2	4
5.	Povijest Srba, Hrvata i Slovenaca	-	-	2	3	5
6.	Račun s geometrijskim oblicima	4	4	4	4	16
7.	Poznavanje prirode	-	-	3	3	6
8.	Crtanje	1	1	1	1	4
9.	Lijepo pisanje	1	1	1	1	4
10.	Ručni rad muški i ženski	2	2	2	2	8
11.	Pjevanje	2/2	2/2	2/2	2/2	4
12.	Gimnastika i dječje igre	2/2	2/2	2/2	2/2	4
	Svega:	22	23	26	27	98

Ovaj nastavni plan počeo se primjenjivati od početka školske godine 1926/27. Iz naziva predmeta srpsko-hrvatsko-slovenački jezik i historija Srba, Hrvata i Slovenaca vidljivo je da je imao unitaristički karakter i da se njime ne priznaju nacije, jezik i njihova temeljna obilježja u zajedničkoj državi. Takva se politika vodila u školama ne samo od godine 1926., već od godine 1918.

Zakon o narodnim školama u Kraljevini Jugoslaviji donesen je 5. prosinca 1929. Članak 1. Zakona o narodnim školama odredio je zadatke škola.

“Narodne škole su državne ustanove čiji je zadatak:

- da nastavom i vaspitanjem u duhu državnog i narodnog jedinstva i verske trpeljivosti spremaju učenike za moralne, odane i aktivne članove državne, narodne i društvene zajednice;

- da šire prosvetu u narodu neposredno i posredno saradnjom sa kulturnim ustanovama za narodno prosvjećivanje.”¹⁷²

Nastava je u narodnim osnovnim školama opća i obvezna u cijeloj Kraljevini Jugoslaviji. Država se brine za otvaranje narodnih škola, imenuje i plaća sve nastavnike. Nastava je u narodnim školama besplatna. Narodne su škole osnovne i više; osnovne traju četiri godine, a viša narodna škola, za djecu koja s uspjehom završe osnovnu školu, također, četiri godine.¹⁷³

U usporedbi s nastavnim planom iz godine 1926. vidljive su neke promjene u nazivima predmeta. Nastavni su predmeti u narodnim školama: nauk o vjeri i moralnim poukama, narodni (srpsko-hrvatsko-slovenački) jezik, narodna povijest s najznačajnijim događajima iz opće povijesti, zemljopis naše države s osnovnim poznavanjem drugih, osobito susjednih zemalja, račun s osnovama geometrije i geometrijsko

¹⁷² Prosvjetni šematizam Kraljevine Jugoslavije, Knjiga I. Osnovna nastava, Zakon o narodnim školama u Kraljevini Jugoslaviji, str. 3 i 4.

¹⁷³ Isto, str. 3.-4., 7. - 13.

crtanje, poznavanje prirode, praktična privredna znanja i umijeća prema potrebama kraja u kojemu je škola, higijena, ručni rad s naročitom primjenom narodnih motiva, lijepo pisanje i tjelesne vježbe po sokolskom sistemu.¹⁷⁴

Nastava se u narodnim školama izvodi na državnom (srpsko-hrvatsko-slovenačkom) jeziku, po nastavnome planu i programu koji propisuje ministar prosvjete. U mjestima gdje žive državljani drugih narodnosti i drugoga jezika, otvarat će se posebni odjeli osnovne škole za njihovu djecu. Nastava se u tim školama izvodi na materinskom jeziku učenika. Plan i program je isti kao i u ostalim školama. U svim odjeljenjima predaje se srpsko-hrvatsko-slovenački jezik kao obvezatan predmet. Odgajanje muške i ženske djece zajednički je.¹⁷⁵

Školski je rad trajao deset mjeseci, od početka rujna do kraja lipnja, a školski odmor dva mjeseca, u srpnju i kolovozu. Školska je godina trajala od 1. rujna do 31. kolovoza.

U školu su se upisivala sva sposobna djeca koja do kraja kalendarske godine navršavaju sedam godina. Djecu je upisivao mjesni školski odbor najdalje do 1. srpnja svake godine. Na temelju liječničke potvrde duševno i tjelesno nesposobna djeca oslobođena su pohađanja nastave.¹⁷⁶

Tjelesno je kažnjavanje djece zabranjeno. Druge su se kazne upotrebljavale, ali samo u mjeri koja nije ubijala volju i samopouzdanje učenika.¹⁷⁷

Nastavu u narodnim školama izvodili su privremeni i stalni učitelji i učiteljice. Privremeni je svaki učitelj koji je s uspjehom završio učiteljsku školu i položio učiteljski diplomski ispit. Za stalnoga se učitelja potvrđivao privremeni učitelj ili učiteljica koji su nakon dvije do tri godine uspješna rada položili praktični učiteljski ispit (definitivu). Privremeni učitelj

koji za četiri godine rada u školi nije položio praktični ispit otpuštao se iz službe.¹⁷⁸

Vrhovnu upravu i nadzor nad svim narodnim školama obavljao je ministar prosvjete izravno i neizravno; neizravno preko uprave škole, kotarskih školskih nadzornika, oblasnih i banskih uprava.

Svaka je zasebna škola imala upravitelja, koji je izravno nadzirao rad, nastavu, odgoj i rad u svakoj školi. Vodio je cjelokupnu školsku administraciju, nadzirao rad i vladanje učitelja i brinuo se za zamjenu bolesnih učitelja, pazio da svi učenici uredno pohađaju nastavu, skrbio se za održavanje školske zgrade i ostale školske imovine, primao i otpuštao tehničko osoblje škole, predlagao za napredovanje učitelja svoje škole, surađivao sa školskim mjesnim odborom, čuvao školski pečat itd.¹⁷⁹

Kotarski školski nadzornici predlagali su načelniku opće upravne vlasti na odobrenje početkom školske godine raspored nastavnoga gradiva za pojedine razrede, poučavali su učitelje u praktičnome školskom radu; ako je to potrebno, brinuli se za njihovo stručno usavršavanje, držali ogleđna predavanja, predlagali banskim vlastima prekid nastave u izvanrednim prilikama, izrađivali za bansku upravu polugodišnja i godišnja izvješća o radu škola, ocjenjivali nastavnike narodnih škola i drugo.¹⁸⁰

Svaka je banovina imala svojega školskoga nadzornika koji je bio pročelnik Prosvjetnoga odjela Banske uprave, Odsjeka za narodne škole. Zadaća mu je bila obavljati sve one poslove koje obavlja školski nadzornik u kotaru.¹⁸¹

Škola je imala Nastavničko vijeće sastavljeno od učitelja i upravitelja škole. Ono se naročito brinulo za jednak postupak svih učitelja u odgoju školske djece i održavanje reda u školi i izvan nje. Dogovaralo se o metodičkim postupcima i održavanju veze i jedinstva nastave

¹⁷⁴ Isto, str. 42.

¹⁷⁵ Isto, str. 45. - 50.

¹⁷⁶ Isto, str. 54. - 58.

¹⁷⁷ Isto, str. 67.

¹⁷⁸ Isto, str. 70. - 73.

¹⁷⁹ Isto, str. 114.

¹⁸⁰ Isto, str. 115.-117.

¹⁸¹ Isto, str. 122.

u svim razredima, organiziralo učeničke izlete, školske svečanosti, natjecanja, zabave, odlučivalo o nagrađivanju učenika, raspoređivalo učitelje po razredima, sazivalo roditeljske sastanke...¹⁸²

Kotarsko nastavničko vijeće obuhvaćalo je sve učitelje u kotaru sa svojim nadzornikom. Ono je raspravljalo o pedagoškim pitanjima koja se tiču narodne škole, sudjelovalo i ocjenjivalo ogledna predavanja, dogovaralo se o stručnom usavršavanju učitelja i sličnome.

Zakon o narodnim školama odnosio se i na roditelje školske djece. Tako su se roditelji morali brinuti za učenje i vladanje djece u školi i izvan nje, bili su obvezni nazočiti roditeljskim sastancima radi zbližavanja doma i škole te surađivati u odgoju djece.

Općinska je uprava, na temelju Zakona o narodnim školama, morala pomagati školama u svakoj prilici, a naročito u odgoju i zaštiti školske djece izvan škole.¹⁸³

Učiteljsko udruženje kotara Metkovića

Učitelji donjega Poneretavlja imali su svoje udruženje koje se nazivalo Učiteljsko udruženje kotara Metkovića *Neretvanska krajina*. Udruženje je utemeljeno godine 1927.¹⁸⁴ Vodilo je brigu o svojim staleškim interesima, predlagalo članove u Školski kotarski savjet, u prosvjetne odbore i druga tijela.

U prvoj upravi Udruženja bili su: Jakov Marinković, predsjednik, Pavo Kuzmanić, potpredsjednik, Drago Vlatković, tajnik i

blagajnik, Terezija Alessandri, knjižničarka, te Stjepan Sladoević i Katica Mesić, odbornici.

Udruženje je obnovilo rad nakon Prvoga svjetskoga rata u Kraljevini SHS. Godine 1928. u upravi Udruženja bili su: Tadija Matić, predsjednik, Stjepan Sladoević, potpredsjednik, Katica Baljkas, tajnica i blagajnica, te Katica Martić i Zorka Babić, odbornice.

Iako nisu poznati rezultati prisege učenika, treba povjerovati da su se, ipak, pojedini učenici držali potpisane zakletve.

Školska godina 1927/28.

Nastava je počela 1. rujna. Došlo je do kadrovskih promjena koje su inače bile česte u ovoj školi. Tako je iz Škole premještena u Građansku školu Jelka Gabrić, a na njezino je mjesto došla učiteljica Marija Čupić iz Komina

i učiteljica Darinka Jerić iz Osnovne škole u Bristu. Nastava je završila je 28. lipnja. Učenici i učitelji toga su dana bili nazočni misi u crkvama obiju konfesija posvećenoj Vidovdanu.

Otvaranje i blagoslov zgrade Osnovne škole u Metkoviću

Najvažniji događaj u životu Osnovne škole od njezina utemeljenja do 25. rujna 1927. zasigurno je bilo otvaranje vlastite školske zgrade. Nakon što je zgrada blagoslovljena, uzvanici su pošli na prijam koji je priredila Uprava općine Metković.

Na prijmu je nadahnuto govorio ravnatelj škole Stjepan Sladoević. Donosi se odlomak iz njegova govora. *Današnji dan u školskoj kronici*

varoši Metković ostat će kao historični dokument zabilježen u ugodnoj uspomeni na svečani čin posvećenja preuređene zgrade za školu.

Od godine 1845. datira osnutak osnovne škole u Metkovićima – dakle 82 godine a da za sve to minulo vrijeme škola u mjestu nije imala vlastite zgrade već je mijenjala svoje prostorije iz kuće u kuću koje su bile udešene na najpri-

¹⁸² Isto, str. 144-145.

¹⁸³ Isto, str. 146-148.

¹⁸⁴ DAD, FVŽDO, br. 12885 od 27. VIII. 1928.

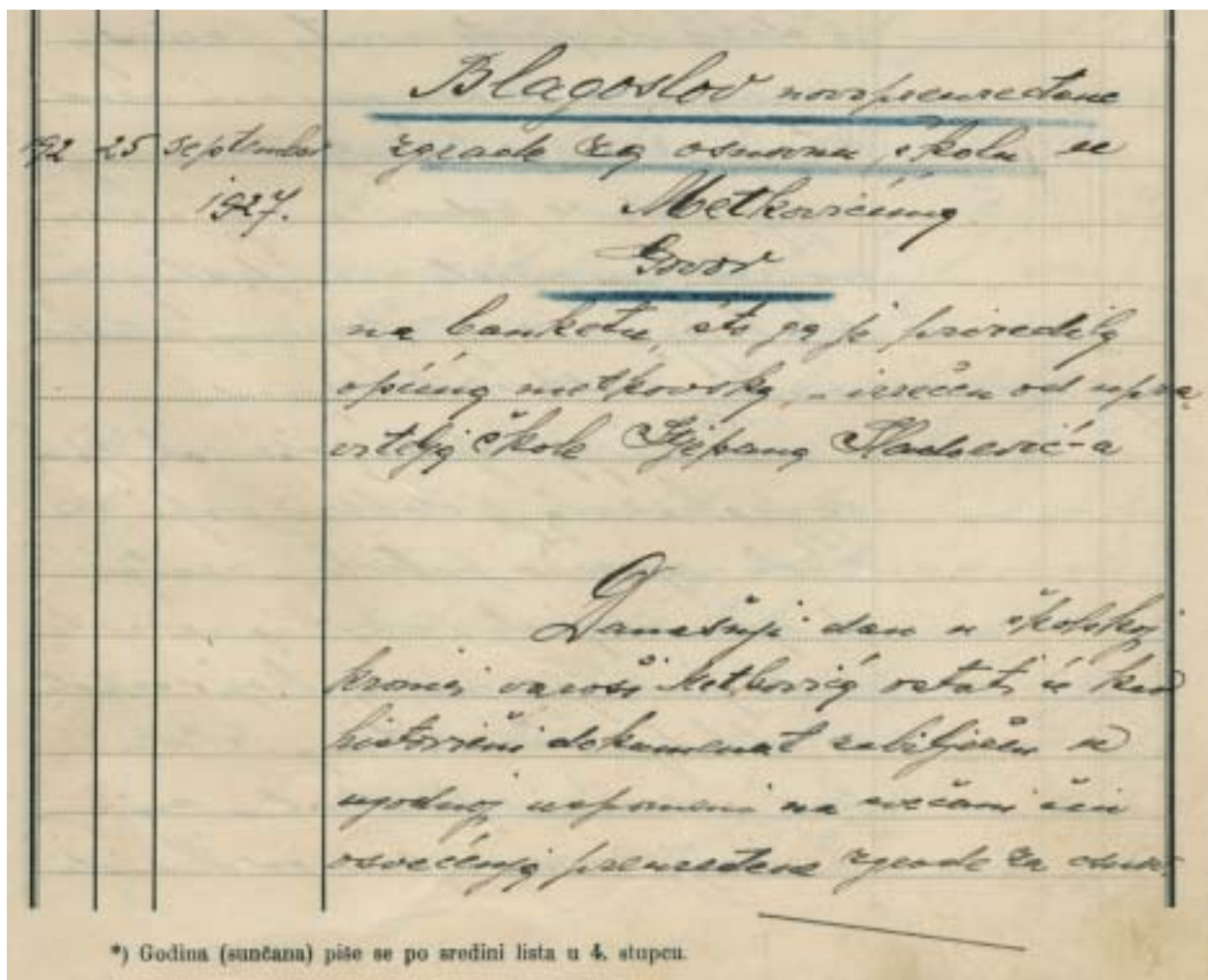
mitivniji način u svrhu školske obuke, a da se pri tome nije obaziralo na didaktična, te još manje na higijensku stranu toli važnu radi zdravlja povjerena nam djece. Trebalo je da prođe sva ta perioda vremena, e da se ne može naći sredstava kao i dobre volje, te razumijevanja, e da

se jednom i u ovoj varoši na vidljivo mjestu manifestira očinska briga građana što njezina mladež imade vlastitu školsku zgradu. Mi eto dočekasmo da imamo vlastitu kakvu takvu školsku zgradu. Odvažan je korak napretka učinjen, a vremenom nadajmo se i boljemu.¹⁸⁵

Zgrada Osnovne škole od 1927. do 1956.

¹⁸⁵ Školska kronika, br. 192, 25. rujna 1927.

Preslik iz Školske kronike za godinu 1927.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.
 Oblast: dubrovačka
 Srez: metkovićki

Odjeljenje: II. "paralelno"
 Razred: II.
 Školska godina 1927: 1928.

RAZREDNI KATALOG.

Pohađanje i napredak

u četvero-razred narodnoj osnovnoj školi

Metkoviću

Učitelj vjere:
Go. M. Klarić

Upravitelj:
J. Hauer

Razrednik:
Nika Judar

Podaci

o djeci po broju, spolu, vjeri, narodnosti i uspjehu.

SEMESTAR	TRIMJESEC	Dužnih pohađanih na početku tromjesečja	Nedostiglih u tromjesečju	Ospalih u tromjesečju	Ostalo na koncu tromjesečja	Pohađaju reformirano	Opravdano izostaju	Zanimanju pohađanje	Broj ispravljanih izostajanih	Po vjeri					Po narodnosti			Na koncu školske godine				
										Rimokatolika	Srpsko-pravoslavni	Svetoćrkvani	Mojsljevci	Ostalih vjeroispovijesti	Srbs. Hrv. i Slovenaca	Droghih Slovena	Ostalih narodnosti	Promaknutih za				
																		Odištan	Vrlo dobar	Dobar	Dovoljan	Nepromaknutih (nedovoljan)
I	L	24/15	1	24/15	30	4	1	1	1	24/15	3/3	1	1	34	1	1	Dva (1,1)	Dva (1,1)	Dva (1,1)	Dva (1,1)	Dva (1,1)	-
	II	22/15	1	22/15	30	4	1	1	1	22/15	3/3	1	1	34	1	1						
II	III	24/15	1	24/15	30	4	1	1	1	24/15	3/3	1	1	34	1	1						
	IV	24/15	1	24/15	30	4	1	1	1	24/15	3/3	1	1	34	1	1						

LJESTVICA OCJENA:

PONAŠANJE: Primjerno (5), Vrlo dobro (4), Dobro (3), Prilično (2), Loše (1).
 NAPREDAK: Odištan (5), Vrlo dobar (4), Dobar (3), Dovoljan (2), Nedovoljan (1).

Otvaranje Školske poliklinike

Radi poboljšanja zdravlja školske djece koja su, prema izvješću dr. med. Vinka Trojanovića, kotarskoga sanitetskoga referenta, izgledala kao kosturi koji hodaju, u Metkoviću je krajem godine 1927. počela raditi Školska poliklinika. Službeno otvaranje Poliklinike obavljeno je u siječnju 1928.¹⁸⁶

Školska je poliklinika bila državna ustanova. Nalazila se u Antimalaričnoj stanici u Metkoviću. Vodio ju je dr. med. Vukašin Vučković, općinski liječnik u Metkoviću, kao državni službenik.

Najviše se pozornosti posvećivalo učeničkoj higijeni, liječenju od malarije i prehrani učenika.

Zavođenje šestojanuarske diktature

Nakon atentata u Narodnoj skupštini u Beogradu 20. lipnja 1928., u kojemu su ubijeni Pavle Radić i Đuro Basariček i smrti Stjepana Radića 8. kolovoza 1928. poslije atentata u Skupštini, prilike su se u Kraljevini SHS pogoršale. Nije se moglo naći nikakvo parlamentarno rješenje kojim bi se osiguralo narodno jedinstvo u zemlji.

Izlaz iz postojećega stanja našao je kralj Aleksandar Karađorđević objavivši 6. siječnja 1929. *Manifest kralja Aleksandra*, kojim se Vlada obraća narodu. Kralj je izjavio da se *više ne može ići putem kojim se dosada išlo* te da je parlamentarni red nemoguće uspostaviti i da je parlamentarizam postao smetnja u državi. Kako bi spasio *državno i narodno jedinstvo*, ukida Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca donesen 28. lipnja 1921., tzv. *Vidovdanski ustav*, raspušta Narodnu skupštinu izabranu 11. rujna

1927. i sebi daje ovlasti jedinoga zakonodavca u državi. Svi zakoni koji će se donositi, donosit će se njegovim ukazima. *Manifestom* od 6. siječnja uspostavljen je kraljev apsolutizam.¹⁸⁷ Nekoliko zakona, koji su unaprijed pripremljeni i objavljeni nakon 6. siječnja, predstavljali su okosnicu diktature kralja Aleksandra.

Kralj je novu vladu postavio ukazom. Da bi dobio podršku vojnih krugova za predsjednika Vlade imenovao je generala Petra Živkovića koji je preuzeo resor unutrašnjih poslova. Zakonom o zaštiti javne sigurnosti i poretka u državi, koji je Kralj potpisao 6. siječnja 1929., raspuštene su sve političke stranke.

U novonastalim prilikama školstvo je također moralo biti u službi kraljeve diktature. To je najbolje došlo do izražaja u nastavnim planovima i programima. Dana 5. prosinca 1929. donesen je Zakon o narodnim školama u Kraljevini Jugoslaviji.

Pučke škole od godine 1929. do 1941.

Drugo razdoblje u radu pučkih škola u zajedničkoj državi Kraljevini Jugoslaviji nastupilo je nakon zavođenja šestojanuarske diktature godine 1929. Došlo je do unificiranja školskoga sustava u Kraljevini Jugoslaviji. Težilo se tomu da se u svim školama učenici odgajaju i obrazuju u duhu tzv. "integralnoga jugoslavenstva". Takve intencije proizlaze iz Zakona o narodnim školama u Kraljevini Jugoslaviji.

Zakon o narodnim školama donesen je 5. prosinca 1929. Članak 1. toga Zakona određuje zadatke škole.

„Narodne škole su državne usta-nove čiji je zadatak:

- da nastavom i vaspitanjem u duhu državnog i narodnog jedinstva i verske trpeljivosti spremaju učenike za moralne, odane i aktivne članove državne, narodne i društvene zajednice;

¹⁸⁶ DAD, FVŽDO, Sanitetsko odjeljenje, br. 22497/1390 od 8. XII.1927.

¹⁸⁷ Ferdo Čulinović, Dokumenti o Jugoslaviji, Zagreb, 1968., str. 291.-292.

- da šire prosvetu u narodu neposredno i posredno saradnjom sa kulturnim ustanovama za narodno prosvjećivanje.¹⁸⁸

Zakonom je propisano da je nastava u narodnim osnovnim školama opća i obvezna u cijeloj Kraljevini Jugoslaviji. Država se brine o otvaranju narodnih škola, postavlja i plaća sve nastavnike. Nastava je besplatna. Narodne su škole osnovne i više narodne škole. Osnovna škola traje četiri godine, a Viša narodna škola, za onu djecu koja su s uspjehom završila osnovnu školu, također četiri godine (prvi, drugi, treći i četvrti razred). U objema školama školovanje je obvezno.¹⁸⁹

Nastavni predmeti u narodnim školama su:

- nauk o vjeri s moralnim poukama
- narodni (srpsko-hrvatsko-slovenački) jezik
- narodna povijest s najznačajnijim događajima iz opće povijesti
- zemljopis naše države s osnovnim poznavanjem drugih, osobito susjednih zemalja
- račun s osnovama geometrije i geometrijskog crtanja
- poznavanje prirode
- praktična privredna znanja i umijeća prema potrebama kraja u kojemu je škola
- higijena
- ručni rad s naročitom primjenom narodnih motiva
- lijepo pisanje
- tjelesne vježbe po sokolskom sistemu.¹⁹⁰

Nastava se u narodnim školama izvodi na državnom (srpsko-hrvatsko-slovenačkom) jeziku prema nastavnom planu i programu koji propisuje ministar prosvjete. U mjestima gdje stanuju i državljani druge narodnosti i drugoga jezika, otvorit će se posebna odjeljenja osnovne škole za njihovu djecu. Nastava se u tim odjeljenjima izvodi na njihovu materinskom jeziku. Plan i program u ovim odjeljenjima isti je kao i u

ostalim školama. U ovim odjeljima će se također predavati srpsko-hrvatsko-slovenački jezik kao obvezatan predmet. Muška i ženska djeca odgajaju se zajedno.¹⁹¹

Školska godina traje od 1. rujna do 31. kolovoza. Školski rad traje deset mjeseci, od početka rujna do kraja lipnja, a školski praznici traju dva mjeseca, i to u srpnju i kolovozu.

U školu se upisuju sva djeca koja do kraja kalendarske godine navršavaju sedam godina. Upis obavlja mjesni Školski odbor najkasnije do 1. srpnja. Od pohađanja škole oslobođena su ona djeca koja zbog tjelesne nesposobnosti ne mogu dolaziti u školu, niti s uspjehom pratiti nastavu. Tjelesno kažnjavanje djece je zabranjeno.

Nastavu u školama izvode učiteljice i učitelji koji su nakon dvije do tri godine uspješnoga rada u školi položili praktični učiteljski ispit (definitivu). Privremeni učitelj koji za četiri godine rada u školi nije položio praktični učiteljski ispit, otpušta se iz škole.¹⁹²

Upravljanjem i nadzorom rada nad svim školama bavio se ministar prosvjete neizravno i izravno preko uprave škole, kotarskih školskih nadzornika i banskih uprava.

Svaka škola ima svoga upravitelja koji ima izravan nadzor nad radom – nastavom i odgajanjem, vodi cjelokupnu školsku administraciju, nadzire rad i vladanje nastavnika, određuje zamjenu oboljelih nastavnika i druge Zakonom o narodnim školama propisane poslove.¹⁹³

Zbog stalnoga administrativnoga i instruktivnoga nadzora nad radom škola i njihovih nastavnika, formirani su školski kotari i postavljeni kotarski nadzornici. Dužnost nadzornika je pregledati i predložiti upravitelju opće uprave vlasti na odobrenje, početkom svake školske godine, raspored nastavne građe za rad u pojedinim razredima – odjeljenjima, poučavati prema potrebi nastavnike u praktičnome

¹⁸⁸ *Prosvetni šematizam Kraljevine Jugoslavije*, Knjiga I. Osnovna nastava, Zakon o narodnim školama u Kraljevini Jugoslaviji, str. 3-4.

¹⁸⁹ Isto, 3, 4, 7, 8, 13.

¹⁹⁰ Isto.

¹⁹¹ Isto, str. 45 - 50.

¹⁹² Isto, str. 70 - 73.

¹⁹³ Isto, str. 114.

školskom radu i brinuti se o njihovu usavršavanju, pri pregledu škola držati ogledna predavanja, stavljati ili podnositi prijedloge banskoj upravi o prekidima nastave u izvanrednim prilikama, podnositi banskoj upravi polugodišnja i godišnja izvješća o stanju škola i prosvjetno-kulturnih prilika u kotaru i ocjenjivati nastavnika narodnih škola.¹⁹⁴

Banska uprava imala je šefa Odsjeka za narodne škole. To je bio banski školski nadzornik koji je obavljao u Banovini sve one poslove koje je kotarski školski nadzornik obavljao u školskom kotaru.¹⁹⁵

Svaka je škola imala Nastavničko vijeće koje su činili svi nastavnici jedne škole s upraviteljem. Obavljalo je sljedeće poslove: dogovaralo se o jednaku postupku svih nastavnika u pogledu odgoja i obrazovanja djece i održavanju reda u školi i izvan škole; o metodičkim postupcima i održavanju veze i jedinstva nastave u svim razredima, izvodilo prema dogovoru učeničke izlete, školske svečanosti, razna natjecanja, zabave i drugo; donosilo odluke o pohvalama i nagradama učenika; odlučivalo na temelju prijedloga upravitelja škole koji će nastavnik i u kojemu odjeljenju raditi; organiziralo roditeljske sastanke radi jačanja veze doma i škole.¹⁹⁶

Postojalo je Kotarsko nastavničko vijeće koje su sačinjavali svi nastavnici narodnih škola jednoga kotara. I ono je imalo svoj djelokrug rada. Raspravljalo je i ocjenjivalo ugledna

predavanja svojih članova, brinulo o stručnom usavršavanju nastavnika, o problemima u školskom radu i drugim pitanjima koja se tiču škole i školske nastave.¹⁹⁷

Zakon o narodnim školama obvezuje roditelje da vode brigu o uspjehu i radu svoje djece u školi i izvan škole te posjećuju roditeljske sastanke radi zbližavanja doma i škole. Zakonom se obvezuju općinske uprave pomagati škole u njihovu radu i pružati im pomoć u svakoj prilici, a naročito u pogledu odgoja i zaštite školske djece izvan škole. Zakonom se naređuje školskoj upravi da svoje važnije odluke, koje imaju općenarodno i prosvjetno-kulturno značenje, obvezno dostavljaju preko Mjesnoga školskog odbora pojedinim mjerodavnim ustanovama čija bi im suradnja i pomoć bila potrebna i korisna.¹⁹⁸

Do izmjene Zakona o narodnim školama došlo je 7. srpnja 1931.¹⁹⁹ Temeljem toga Zakona uvedena je narodna škola koja je bila osmogodišnja. U članku 8. Zakona kaže se da osnovna škola traje četiri godine (I., II., III. i IV. razred) „a viša narodna škola za djecu koja su završila osnovnu školu do navršene četrnaeste godine također četiri godine (I., II., III. i IV. razred). Za svih osam razreda školovanje je obavezno.”²⁰⁰ Ovakva škola, ipak, nije bila jedinstveni tip osmogodišnje škole. Ona je i dalje ostala pučka škola u trajanju od četiri godine. Iako je Zakon postojao, osmogodišnja škola nije realizirana zbog toga jer nije bilo školskih zgrada, učitelja i nastavnika.

Školska godina 1928/29.

Na početku školske godine, koja je počela 1. rujna, došlo je do kadrovskih promjena u Školi. Školu je napustila Katica Martić koja je prešla raditi u Građansku školu. U Školu je primljena učiteljica Dobrila Kovačević koja

je do tada radila u Osnovnoj školi u Krvavcu. Također, iz Škole je premještena Marija Čupić u Osnovnu školu u Kominu, a u Školu je došla učiteljica Natalija Kašpilić iz Osnovne škole Raba.

¹⁹⁴ Isto, 115-117.

¹⁹⁵ Isto, str. 132.

¹⁹⁶ Isto, str. 144.-145.

¹⁹⁷ Isto, str. 146.-148.

¹⁹⁸ Isto.

¹⁹⁹ Komentar Zakona o narodnim školama od 5. prosinca 1929. s izmjenama i dopunama od 7. srpnja 1931., Beograd, 1934.

²⁰⁰ Isto.

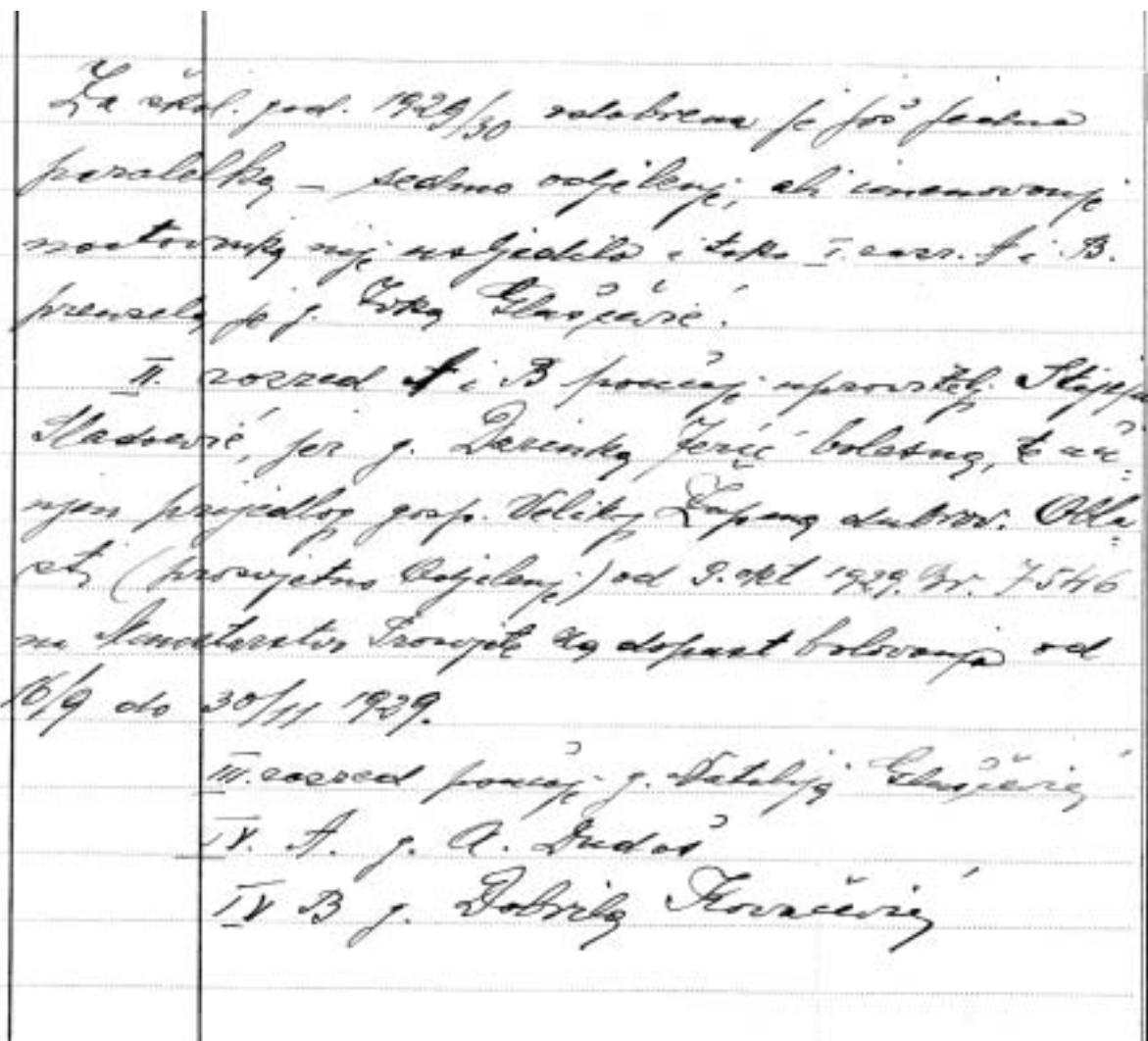
Školska godina 1929/30.

Pregled broja učenika i učitelja po razredima i razrednim odjelima školske godine 1929/30.

Razred	Broj učenika	Ime i prezime učitelja
I. a	43	Ivka Gluščević
I. b	44	«
II. a	40	Stjepan Sladoević
II. b	39	«
III.	52	Natalija Gluščević
IV. a	35	Anka Dudaš
IV. b	34	Dobriła Kovačević
Ukupno:	287	5

U Školi je radio i Ivo Gluščević, pripravnički kandidat. Rimokatolički vjeronauk predavao je don Radovan Jerković, a Metodije Šeat srpsko-pravoslavni vjeronauk.

Na kraju školske godine 28. lipnja organizirana je izložba učeničkih radova, te završna školska svečanost uz pjesme i recitiranje.

Školska godina 1930/31.

Škola je počela 1. rujna. Na početku školske godine nije došlo do promjene učiteljskoga kadra. Ostali su svi djelatnici koji su se zatekli na kraju prethodne školske godine. Tijekom školske godine došlo je do nekih kadrovskih promjena. Tako je u siječnju 1931. došla raditi Zorka Car koja je predavala gimnastičke sokolske vježbe

u svim razredima državne Građanske i Osnovne škole. Ostala je u Školi do ožujka, kada je premještena u Osnovnu školu u Gornjim Brelima. Dana 1. veljače došla je raditi učiteljica Marija Kunodi-Bratićević. Povjeren joj je paralelka II. b razreda.

Pregled broja učenika i razrednika školske godine 1930/31.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I. a	19	16	35	Dobrića Kovačević
I. b	16	16	32	Katica Jurjević
II. a	20	19	39	Ivka Gluščević
II. b	21	18	39	Jelka Gluščević
III. a	-	-	-	nema imenika
III. b	18	22	40	Darinka Jerić-Karković
IV. a	23	14	39	Stjepan Sladoević
IV. b	22	14	37	Anka Dudaš
Ukupno:	139	119	258	7

Ravnatelj škole bio je Stjepan Sladoević. Rimokatolički vjeronauk predavao je don Radovan Jerković, a srpsko-pravoslavni Metodije Šeat.

Bez obzira na to što je gotovo svako mjesto u kotaru imalo otvorenu pučku školu, ipak je bilo mnogo nepismena stanovništva. Razlog tomu je što svi školski obveznici nisu pohađali školu. Prema pokazateljima iz popisa stanovništva za

godinu 1931. u kotaru Metković bilo je 32,20 % nepismenih stanovnika.²⁰¹ Taj postotak najviše se odnosi na žensku populaciju. Postotak je nepismenih bio ispod jugoslavenskoga prosjeka nepismenih koji je iznosio 44,60 %. Susjedni kotarevi Imotski i Makarska, što se nepismenosti tiče, stajali su nepovoljnije od metkovskoga kotara. Tako je broj nepismenih u makarskom kotaru iznosio 42,70 %, a imotskom kotaru 65,80 %.

²⁰¹ Definitivni rezultati popisa stanovništva 31. III. 1931., Beograd-Sarajevo, 1937. - 1940.

Školska godina 1931/32.

KRALJEVINA JUGOSLAVIJA
КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА

Валовина: - Београд: *Pisnarska*

Срост: - Срем: *Metkovićki*

Одељење: - Одредба: *3*

Разред: - Параграф: *3. А*

Школска година:
Школска година: *1931/32*

ДНЕВНИК ШКОЛСКИ
ДНЕВНИК ШКОЛСКИ

Мјешовите државне основне школе
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

u - y *Metkovićima*

Учитељ вјере: - Учитељ вјере:

St. Radojević

Управитељ: - Управитељ:

J. Stasović

Разредник: - Разредник:

K. Jurić

Раздоблје од—до	Одељење	Разред	Број дјеце уписане на почетку раздоблја			Кроз раздоблје	Успјех на концу раздоблја			Пронакато	Непронакато	Неиспјенјено	Број изостајања у раздоблју	Дјеца по вјери	Дјеца по народности	Родитељи дјеце по занимању
			познати	зани	сврга		одличан	врто добар	добар							
<i>M/2</i>		3	12	11	10	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	<i>St. Radojević, J. Stasović, K. Jurić, ...</i>
			11	10	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			10	9	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			9	8	7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			8	7	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			7	6	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			6	5	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			5	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			4	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			2	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
			0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Оцјене: — Оцјене:

Владање: одлично, врто добро, добро, лоше. — Прозвање: одлично, врто добро, добро, зане.
Успјех: 5 одличан, 4 врто добар, 3 добар, 2 слаб, 1 рђав. — Успјех: 5 одлично, 4 врто добар, 3 добар, 2 слаб, 1 рђав.

Preslik naslovnice dnevnika Mješovite državne osnovne škole u Metkoviću za školsku godinu 1931/32.

Pregled broja učenika i razrednika za školsku godinu 1931/32.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I. a	17	24	41	Anka Dudaš
I. b	14	20	34	Dobrića Lenc
II. a	24	15	39	Katica Jurjević
II. b	22	16	38	Stjepan Sladoević
III. a	19	22	41	Ivka Gluščević
III. b	21	21	42	Marija Kunodi-Bratićević
IV. a	22	18	40	Natalija Gluščević
IV. b	18	21	39	Darinka Karković
Ukupno:	157	157	314	8

Školska godina 1932/33.

Tijekom ove školske godine došlo je do nekoliko kadrovskih promjena u Školi. Tako su došle raditi tri učiteljice, i to: Ana Čaušević, Jelka Gabrić i Dobrića Lenc. Prve dvije do tada su radile u Građanskoj školi, a učiteljica Lenc premještena je u Školu iz Vida. Također, došao je raditi Rista Đurić kao pripravnik. U siječnju

je u Školu došla raditi Darinka Karković koja je premještena iz Osnovne škole u Podgradini.

Na kraju školske godine najbolji učenici dobili su knjigu *O životu i radu vojvode Pećanića* koju je darovao Radmilo Đorđević, kotarski liječnik u Metkoviću.

Pregled broja učenika i razrednika za školsku godinu 1932/33.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I. a	14	20	34	Anka Dudaš
I. b	14	19	33	Katica Jurjević
II. a	17	24	41	Rista Đurić
II. b	21	20	41	Stjepan Sladoević
III. a	20	17	37	Marija Kunodi-Bratićević
III. b	21	17	38	Darinka Karković
IV. a	20	17	37	Ivka Gluščević
IV. b	26	24	40	Natalija Gluščević
Ukupno:	173	158	331	8

Pregled broja učenika Više narodne škole školske godine 1932/33.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I.	12	18	30	Dobriła Lenc
II.	11	18	29	Dobriła Lenc
Ukupno:	23	36	59	1

Nastavni plan za osnovne škole iz godine 1933.²⁰²

Red. br.	Predmeti	Razredi				
		I.	II.	III.	IV.	Svega
1.	Nauka o vjeri i moralnim poukama	1	1	2	2	6
2.	Narodni jezik	10	9	6	5	30
3.	Zemljopis	-	-	2	3	5
4.	Povijest	-	-	1	3	4
5.	Poznavanje prirode i nauka o zdravlju	-	-	3	3	6
6.	Račun s osnovama geometrije	5	5	4	4	18
7.	Crtanje	-	1	1	1	3
8.	Praktična privredna znanja i umijeća (domaćinstvo i ručni rad)	-	-	3	3	6
9.	Pjevanje	1/2	1/2	-	-	1
10.	Tjelesno vježbanje po sokolskom sistemu	4/2	4/2	2	1	7
	Broj sati tjedno	19	20	25	26	90

U osnovne škole uveden je novi predmet - praktična privredna znanja i umijeća. To je samo djelomično nov predmet, jer je obuhvaćao negdašnje predmete - ručni rad i domaćinstvo. Iz plana je izostavljena prijašnja početna stvarna nastava, a njezini su sadržaji uključeni u predmet narodni jezik u I. i II. razredu.

U naputcima za izvedbu plana i programa stoji da će se u štivima čitanaka donositi osnovni podatci o poznavanju prirode, povijesti i zemljopisa. Time je sadržaj spomenutih predmeta bio ograničen - sve u duhu jugoslavenskog unitarizma i centralizma.

²⁰² Dragutin Franković, Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj, Zagreb, 1958., str. 334.

Školska godina 1934/35.

Pregled broja učenika i razrednika za školsku godinu 1934/35.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I. a	24	20	44	Anka Dudaš
I. b	25	19	44	Dobriła Lenc
II. a	22	20	42	Stjepan Sladoević
II. b	16	26	42	Ivka Gluščević
III. a	18	20	38	Risto Đurić ²⁰³
III. b	15	23	38	Marija Kunodi-Bratićević
IV. a	26	16	42	Darinka Karković
IV. b	Nisu ubačeni podatci			Natalija Gluščević
Ukupno:				8

Viša narodna škola

U ovoj školskoj godini postoji imenik za I. i II. razred tzv. Više narodne škole. Razrede je vodila razrednica Dobriła Lenc.

Pregled broja učenika i razrednika Više narodne škole školske godine 1934/35.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I.	14	10	24	Dobriła Lenc
II.	3	14	17	Dobriła Lenc
Ukupno:	17	24	41	1

²⁰³ Imenik III. a razreda pisan je ćirilicom. Nije poznato tko je dao pravo učitelju toga razreda, u kojemu je preko 90 % učenika bilo hrvatske nacionalnosti, oduzeti pravo na latinicu kojom se Hrvati služe. Možda, ipak, u to doba nije bilo važno služiti se u hrvatskim školama latinicom?!

Brojno stanje osnovnih škola i učitelja u Dalmaciji godine 1935.²⁰⁴

Kotar	Broj osnovnih četverorazrednih škola	Broj učitelja
Benkovac	39	71
Biograd n/m	29	62
Brač-Supetar	21	49
Dubrovnik	75	144
Hvar	27	79
Imotski	29	66
Knin	30	85
Korčula	10	71
Makarska	34	72
Metković	23	52
Preko	27	61
Sinj	37	74
Split	91	235
Šibenik	40	122
Ukupno:	512	1243

Početak školske godine 1935/36. došlo je do privremenoga prestanka rada triju škola. Naime, zatvorene su škole u Momićima, Kuli Norinskoj i Krvavcu zbog neplaćanja najamnine najmodavcima. Tako 259 učenika tih škola jedno vrijeme nije pohađalo nastavu.²⁰⁵ Školske godine 1936/37. u kotaru Metkoviću radile su 24 pučke škole s 49 odjela u 35 školskih prostora i 43 učitelja. Te je školske godine bilo 2748 školskih obveznika, od kojih školu nije pohađalo 447 ili oko 16 %.

Nakon Zakona o narodnim školama, koji je donesen 5. prosinca 1929., donesena je Uredba o disciplinskoj odgovornosti školskih nadzornika i nastavnika narodnih škola godine 1936.²⁰⁶ Iste je godine donesena Uredba o izdržavanju narodnih osnovnih škola.

Uredba o disciplinskoj odgovornosti školskih nadzornika i nastavnika predviđa kazne za neurednost i disciplinske kazne. Čim država poseže za restriktivnim mjerama, to znači da nije zadovoljna učinkovitošću prosvjetnih djelatnika u odgojno-obrazovnom sustavu.

Ako je povrjeda dužnosti bila samo obična neurednost (stegovni postupak), Uredbom je predviđena kazna za nastavnike i školskoga nadzornika, i to kao pismen ukor, novčana kazna, ali ne veća od 300 dinara tijekom jedne godine i ne viša od jedne mjesečne plaće, s položajnim i osobnim dodatkom. Međutim, kada se radilo o stegovnom prijestupu, nastavnici su i školski nadzornik kažnjavani stegovno. Stegovnim se kažnjivim djelom smatralo nesavjesno ili neuredno obnašanje dužnosti, ucjenjivanje ili iznuđivanje ma kakve nagrade za poslove koji se obavljaju po službenoj dužnosti, primanje mita, neuredno dolaženje na posao, grubo postupanje s učenicima, izdavanje službene tajne, svađe, nemoralno i nedostojno ponašanje, ponašanje koje bi moglo izazvati plemensku i vjersku mržnju i drugo.

Kazne su izricali disciplinski sudovi koji su formirani u banovinama i pri Ministarstvu prosvjete, zatim upravni sudovi i Državni savjet. Disciplinski sudovi pri banovinama i Ministarstvu prosvjete bili su sudovi prvoga stupnja. Nitko nije mogao biti kažnjen dok se nije pismeno saslušao i dok mu se krivnja nije utvrdila.²⁰⁷ Uredba je pružala goleme mogućnosti režimu da se oslobodi "nepodobnih" nastavnika i školskih nadzornika. Posebno su na udaru bili oni prosvjetni djelatnici koji su izražavali nacionalne osjećaje.

Prevladava mišljenje u narodu da su prosvjetni djelatnici bili sluge svakoga režima. To se ne može uzeti kao pravilo. Bilo je mnogo onih koji su otpušteni iz službe zbog toga što su bili nepokorni. Jedan je dio prosvjetnih djelatnika taktizirao kako bi sačuvao posao. No, bilo je i

²⁰⁴ Mate Zaninović, Iz prošlosti školstva u Dalmaciji, Zagreb, 1978., str. 93.

²⁰⁵ J. d., br. 218 od 18. IX. 1935.

²⁰⁶ Službene novine, br. 216 – L1 od 18. IX. 1936.

²⁰⁷ Isto.

onih koji su zdušno podržavali velikosrpski režim. Oni su bili u manjini.

Uredba o izdržavanju narodnih osnovnih škola odnosila se samo na seoske škole i škole u manjim gradovima. O izdržavanju narodnih

osnovnih škola brinuli su se školski odbori. Oni su vodili brigu da se sva odrasla i sposobna djeca upišu u školu, da školu redovito pohađaju, brinuli su se o odjeći, obući, lijekovima i hrani za siromašnu djecu, brinuli su se o ogrjevu za školu i o drugim potrebama škole.

Školska godina 1935/36.

Pregled broja učenika i razrednika za školsku godinu 1935/36.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I. a	21	16	37	Natalija Gluščević
I. b	28	18	46	Dobrića Lenc
II. a	24	23	47	Stjepan Sladoević
II. b	24	22	46	Ivka Gluščević
III. a	21	21	42	Katica Jurjević
III. b	21	19	40	Anka Dudaš
IV. a	19	19	36	Risto Đurić ²⁰⁸
IV. b	18	22	40	Marija Kunodi-Bratićević
Ukupno:	176	160	336	8

Pregled broja učenika i razrednika Više narodne škole školske godine 1935/36.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I.	18	12	30	Darinka Karković
II.	6	8	14	Darinka Karković
Ukupno:	24	20	44	1

²⁰⁸ Razredni imenik pisan ćirilicom

Školska godina 1936/37.

Pregled broja učenika i razrednika za školsku godinu 1936/37.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I. a	21	19	40	Risto Đurić
I. b	21	18	39	Darinka Karković
II. a	20	18	38	Stjepan Sladoević
II. b	21	21	42	Dobrića Lenc
III. a	21	19	40	Natalija Gluščević
III. b	23	15	38	Katica Jurjević
IV. a	19	20	39	Anka Dudaš
IV. b	15	21	36	Ivka Gluščević
Ukupno:	161	151	312	8

Pregled broja učenika i razrednika Više narodne škole školske godine 1936/37.

Razred	Broj učenika			Ime i prezime učitelja
	m.	ž.	sv.	
I.	11	11	22	Marija Kunodi-Bratičević
II.	5	5	10	Marija Kunodi-Bratičević
Ukupno:	16	16	32	1

Školska godina 1939/40.

Školske godine 1939/40. počela je raditi Osnovna škola u Pozloj Gori. To je bila 25. škola otvorena u metkovskom kotaru od godine 1798. Otvaranjem Osnovne škole u Pozloj Gori zaokružena je mreža osnovnih škola u tome dijelu Hrvatske i gotovo je svako veće naselje imalo pučku školu.

Značajno je spomenuti i to da sve otvorene škole nisu radile u kontinuitetu. Povremeno je dolazilo do prekida rada pojedinih škola. Uzroci prekida bili su različiti: nedostatak školskoga prostora, učitelja, ratovi i slično. Osim toga, do zatvaranja škola dolazilo je zbog migracija pučanstva s krškoga ruba u nizinsku deltu. To

je dovodilo do trajna prestanka rada pojedinih škola.

Nastavni plan i program za narodne osnovne škole donesen je godine 1933. Promijenio se nakon osnivanja Banovine Hrvatske. Izmjene nastavnoga plana i programa svojom Uredbom donio je Odjel za prosvjetu Banovine Hrvatske.²⁰⁹ Njegove su se promjene odnosile samo za ovu Banovinu. Propisom Banovine Hrvatske plan i program se mijenja i dopunjuje sadržajima iz povijesti hrvatskoga naroda i zemljopisa Banovine Hrvatske. U istoj se uredbi, u čl. 3. kaže: *U svim narodnim školama Banovine Hrvatske ima se upotrebljavati ona terminologija*

²⁰⁹ Učiteljski kalendar Banovine Hrvatske, Zagreb, 1941., str. 153.-155.

Učenici Osnovne škole u Metkoviću s učiteljem Ivom Gluščevićem, razglednica

koja je u ovim krajevima bila uobičajena do godine 1929., a pravopis prema izdanju Boranićeva Pravopisa hrvatskog ili srpskog jezika od godine 1928., IV. izdanje.²¹⁰ U čl. 4. piše: *Broj sati propisan za tjelesne vježbe u III. razredu snizuje se od dva na jedan sat, a broj sati za povijest u istom razredu povisuje se od jedan na dva sata.*²¹¹

Banovina Hrvatska donijela je Odluku godine 1940. o tome da će te godine otvoriti stotinu «pomoćnih» škola u Banovini, u onim

mjestima gdje živi više školskih obveznika koji nisu obuhvaćeni osnovnim školovanjem. Također, pokrenula je akciju za izgradnju osnovnih škola. Banovina je obećala materijalnu pomoć, a stanovnici mjesta u kojima se gradi škola trebali su dati radnu snagu. Sve to imalo je svrhu proširiti mreže osnovnih škola u Banovini. Budući da nije bio dovoljan broj učitelja, u učiteljsku službu primali su se učenici koji su završili srednju školu. Takvi su učenici prije primanja u službu bili obvezni položiti kratak pedagoški tečaj.²¹²

Popis pučkih škola i redosljed otvaranja u metkovskom kotaru od 1918. do 1939.

Između dvaju svjetskih ratova u donjem Poneretavlju otvoreno je osam škola, i to: Pod Žuljem (1921.), Zavala (1921.), Krvavac (1922.), Momići (1919.), Resna Kosa (1929.), Staševica (1929.), Badžula (1936.) i Pozla Gora (1939.).

Do godine 1918., u doba Austro-Ugarske Monarhije, bilo je otvoreno 17 škola. Tako je od 1798. do 1939. u donjem Poneretavlju bilo otvoreno ukupno 25 škola.

²¹⁰ Isto, br. 954776-II-1940, str. 188. - 196.

²¹¹ Isto.

²¹² Isto.

Školska godina 1940/41.

Godišnji brojidbeni podatci o Općoj pučkoj školi u Metkoviću za školsku godinu 1940/41.²¹³

Općenito o Školi

Školska godina počela je u Kraljevini Jugoslaviji 1. rujna 1940., a završila 31. kolovoza 1941. u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Dogodilo se da su fašističke zemlje Njemačka i Italija napale Kraljevinu Jugoslaviju 6. travnja 1941. Nakon toga Jugoslavija je potpisala kapitulaciju 18. travnja. U međuvremenu je 10. travnja 1941. proglašena NDH.

Tijekom školske godine dolazilo je povremeno do prekida rada Škole zbog ustupanja školske zgrade talijanskoj vojsci. Prekid rada te škole, koji je trajao oko dva mjeseca, djelomično je nadoknađen. Škola je radila 169 radnih dana.

Škola se nazivala *Opća pučka mješovita škola* u Metkoviću. Radilo se o državnoj školi s četirima razredima i osam odjela. To je, u to doba, bila jedina pučka škola u Metkoviću koji

je, prema popisu pučanstva, imao oko 2888 žitelja. Školu su pohađali samo učenici iz Metkovića. Bio je 341 školski obveznik; muških 175 i ženskih 166. Školu je pohađalo 299 učenika; muških 161 i ženskih 138. Školu nije pohađalo četrdeset učenika zbog nemara. Petero djece nije upisano u školu, i to dvoje zbog duševnih smetnji i troje zbog fizičke zaostalosti.

Pristup učenicima do škole bio je dobar. Zgrada u kojoj se Škola nalazila bila je u vlasništvu općine. Nije odgovarala potrebama škole. Imala je sedam učionica, zbornicu, ravnateljevu pisarnicu i još jednu prostoriju. Učila su bila nedostatna. Škola je imala učeničku i učiteljsku knjižnicu u kojima se nalazilo ukupno 309 knjiga. Škola nije imala školski vrt.

Pregled broja učenika i učenica po razredima²¹⁴

Razredi												Ukupno		
I.			II.			III.			IV.					
m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.
50	45	95	37	44	81	42	39	81	46	38	84	175	166	341

Učenici prema vjeroispovijedi

Vjeroispovijed	Razredi												Ukupno		
	I.			II.			III.			IV.					
	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.
Rimokat.	40	41	81	31	39	70	35	33	68	40	35	75	146	148	294
Grkoist.	9	4	13	6	5	11	7	5	12	6	3	9	28	17	45
Muslimana	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	2
Svega:	50	45	95	37	44	81	42	39	81	46	38	84	175	166	341

²¹³ Državi arhiv Hrvatske, Zagreb, MNP, Nezavisna Država Hrvatska, Školstvo 1941. – 1943., br. Spisa 1383.

²¹⁴ Isto, str. 21.

Učenici prema narodnosti

Narodnost													Ukupno		
	I.			II.			III.			IV.			m.	ž.	sv.
	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.			
Hrvata	41	41	82	31	39	70	35	34	69	40	35	75	147	149	296
Srba	9	4	13	6	5	11	7	5	12	6	3	9	28	17	45
Svega:	50	45	95	37	44	81	42	39	81	46	38	84	175	166	341

Učenici prema zanimanju roditelja

Učenici prema zanimanju roditelja													Ukupno		
	I.			II.			III.			IV.			m.	ž.	sv.
	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.			
Ratari - seljaci	21	18	39	14	17	31	24	26	50	30	29	59	89	90	179
Obrtnici - trgovci	4	3	7	6	5	11	3	2	5	6	1	7	19	11	30
Ind. rad., slug., nad.	16	19	35	12	13	25	11	8	19	4	6	10	43	46	89
Činov., umirovlje.	5	7	12	5	9	14	4	3	7	6	2	8	22	19	41
Slobodno zvanje	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
Svega:	50	45	95	37	44	81	42	39	81	46	38	84	175	166	341

Bolesti od kojih su bolovali tijekom školske godine

Bolesti od kojih su bolovali													Ukupno		
	I.			II.			III.			IV.			m.	ž.	sv.
	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.	m.	ž.	sv.			
Malarija	8	6	14	7	8	15	6	4	10	5	4	9	26	22	48
Ozljeda	4	1	5	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Ostale bolesti	6	4	10	3	4	7	-	-	-	-	-	-	-	-	17
Svega:	18	11	29	12	14	26	6	4	10	5	4	9	32	25	74

Nastavnici

Ivka Gluščević
 Natalija Gluščević
 Katica Jurjević
 Darinka Karković
 Dobriła Lenc

Nikica Nonković
 Marko Popovac
 Mijo Posavec
 Don Radovan Jerković, vjeroučitelj rkt.
 vjeronauka

HSS zalagao se za širenje pismenosti

Hrvatska seljačka stranka, osim političke borbe za nacionalna prava hrvatskoga naroda u monarhističkoj Jugoslaviji, između ostaloga, zalagala se za razvoj školstva. Tako je Kotarska organizacija HSS-a kotara Metkovića nastojala u općinske proračune za godinu 1928. osigurati novčana sredstva za nabavu početnica i učila za nepismene za svaku kuću u kotaru u kojoj ima nepismenih.²¹⁵

Na području kotara Metkovića godine 1931. bilo je 37,23 % nepismenih stanovnika. Taj se postotak do godine 1938. smanjio na 35 posto.²¹⁶

U širenju pismenosti veliku je ulogu odigrala *Seljačka sloga* u kojoj je godine 1938. tiskan letak u sto tisuća primjeraka čija je svrha bila borba protiv nepismenosti. U letku na prvoj stranici piše:

Dr. Vladko Maček

*postavio je ovo jednostavno pravilo
pravila socijalne pravednosti:*

*Nepismeni imaju pravo, da postanu
pismeni, a pismeni imaju dužnost pomoći
im, da se nauče čitati i pisati...*²¹⁷

Mačekovu su misao prihvatila i provodila diljem Hrvatske razna prosvjetna društva, primjerice *Klub ABC*, *Seljačka sloga* i *Napredak*. Tražilo se od svakoga čovjeka da poučava bar jednoga nepismenoga, ili da mu pribavi abecedarku, dvije pisanke i olovku. Također se sugeriralo prikupljanje novaca za suzbijanje nepismenosti.

Velik je broj građana Hrvatske prihvatio Mačekovo pravilo o opismenjavanju koje je davalo svoje rezultate. U vezi s tim uspjesima konstatiralo se sljedeće:

*Nepismeni se miču, učinite svoju dužnost i vi
pismeni.*

*I tu se provodi plebiscit...
Hrvati hoće biti pismen narod!*

Prema procjenama u kotaru se Metkoviću nepismenost trebala smanjiti s trideset pet na četrnaest posto. Što se tiče broja nepismenih kotar Metković nalazio se negdje oko sredine po broju nepismenih u odnosu na druge kotareve u Hrvatskoj.

*Želimo, da pismen čovjek
uči nepismenoga: seljak seljaka,
radnik radnika, brat sestru, ro-
đak rođaka, susjed susjeda...
A čim jedan nauči čitati i pisati,
uči odmah drugoga... Nepismeni
imaju pravo na to da postanu
pismeni, a pismeni imaju duž-
nost, da ih uče, ili da im bar
u tom pomažu...*

RUDOLF HERCEG

²¹⁵ Dom, br. 47, str. 5.

²¹⁶ Obavijesti Napretka, glasila HKD "Napredak", br. 11 iz studenoga 1938., O akciji širenja pismenosti.

²¹⁷ Isto.

Proглаšenje Banovine Hrvatske

Najvažniji događaj u rješavanju hrvatskoga pitanja u Kraljevini Jugoslaviji bio je Sporazum Cvetković-Maček i proglašenje Banovine Hrvatske.

Nova jugoslavenska vlada, na čelu s Dragišom Cvetkovićem, formirana je 6. veljače 1939. Knez Pavle Karađorđević naredio je hitno napraviti Sporazum s Mačekom i HSS-om, kako bi Kraljevina Jugoslavija na taj način konsolidirala i riješila svoj najveći unutrašnjopolitički problem i što spremnije dočekala Drugi svjetski rat.

Pregovori između kneza Pavla i Cvetkovića na jednoj strani i Mačeka na drugoj strani trajali su, s prekidima, od početka travnja do kraja kolovoza 1939. Do češćih je prekida dolazilo zbog toga što su pregovaračke strane željele izvući što više dobiti iz tih pregovora.

Predsjednik jugoslavenske Vlade Dragiša Cvetković predložio je Mačeku, na temelju paragrafa 116 Ustava da se Banovina Hrvatska utemelji od Savske i Primorske banovine te grada (i kotara) Dubrovnika s još nekim manjim dodacima o kojima će se naknadno sporazumjeti. Maček je takvu ponudu načelno prihvatio uz uvjet da se u Banovinu Hrvatsku uključe i drugi krajevi u kojima Hrvati čine većinski narod. Prijeporna je bila Bosanska krajina (tzv. *Turska Hrvatska*) i Srijem. Ipak su se suglasili da se taj problem riješi plebiscitom, od čega će se kasnije odustati.

Dana 27. travnja 1939. utvrđen je tekst Sporazuma koji, ipak, knez Pavle nije prihvatio zbog otpora vojnoga vrha koji se protivio razgraničenju i posebnome položaju Banovine Hrvatske u Kraljevini Jugoslaviji. Vojni je vrh

Zemljovid Kraljevine Jugoslavije nakon uspostave Banovine Hrvatske

isticao kako bi se takvim sporazumom oslabila obrambena moć države.

Konačno, 24. kolovoza 1939. u Brdu kod Kranja (Slovenija) knez Pavle primio je u audijenciju Dragišu Cvetkovića i dr. Vladka Mačeka. Tom je prigodom prihvaćen konačan tekst Sporazuma, nakon čega je 26. kolovoza 1939. potpisan Sporazum Cvetković-Maček na temelju kojega je stvorena Banovina Hrvatska u kojoj je vlast preuzela HSS i ušla u Jugoslavensku kraljevsku vladu.

Da bi Sporazum bio pravno valjan, donesena je Uredba o Banovini Hrvatskoj kojom je utvrđen njezin teritorij, vlast i organizacija. Istovremeno, knez Pavle donio je Uredbu o raspuštanju Skupštine i Senata.

U konačnici, Banovina Hrvatska formirana je od Savske i Primorske banovine i od kotareva: Dubrovnika, Travnika, Fojnice, Brčkoga, Gradačca, Dervente, Šida i Iloka, u kojima su Hrvati bili većinski narod. Za bana Banovine Hrvatske imenovan je dr. Ivan Šubašić.

Dana 28. kolovoza sastavljena je Vlada Cvetković-Maček, budući da je Vlada Dragiše Cvetkovića podnijela ostavku dan ranije. U toj je vladi Maček obnašao funkciju potpredsjednika Vlade. HSS je imala u Vladi tri ministra, i to: dr. Jurja Šuteja, ministra financija, dr. Ivana Andreasa, ministra trgovine i dr. Barišu Smoljana, ministra bez lisnice.

Nakon uspostave Banovine Hrvatske, političke su se prilike u Hrvatskoj poboljšale.

Takvo stanje omogućilo je povratak brojnih emigranata iz inozemstva u Domovinu. Među povratnicima se našao i dr. Juraj Krnjević, glavni tajnik HSS-a. Prije njega se 29. siječnja 1937. vratio inž. August Košutić, potpredsjednik HSS-a. Povratak istaknutih dužnosnika HSS-a olakšao je vođenje Stranke dr. Mačeku. U vezi s povratkom dr. Krnjevića izjavio je: *Odmah mi je silno pomogao preuzevši veći dio stranačkog posla.*²¹⁸

Banovina Hrvatska imala je svoju zakonodavnu, upravnu i sudsku autonomiju. Vrhovno upravno nadležstvo bila je banska vlast kojoj je na čelu bio ban Ivan Šubašić. Njezin se položaj razlikovao od ostalih banovina po tome što je Banovina Hrvatska bila autonomna federalna jedinica unutar centralističke Kraljevine Jugoslavije i što je bila formirana u povijesnim i etničkim granicama.

Ovo je ujedno bila posljednja upravna podjela Kraljevine Jugoslavije kojom se u donjem Poneretavlju ništa bitno nije promijenilo. Metković, s dvjema političkim općinama, ostaje i dalje kotarsko središte unutar Banovine Hrvatske.

Proglašenje Banovine Hrvatske nije prošlo bez zapreka. Evo što je o tome izjavio dr. Maček: *(...) S jedne strane Velikosrbi na čelu s, u Jugoslaviji prepotentnom vojnom klikom, a s druge strane komunisti i frankovci, nastojali su svim mogućim načinima omesti daljnji mirni razvoj situacije (...).*²¹⁹

Izvanredna sjednica Učiteljskoga društva kotara Metkovića godine 1939.

Nakon uspostave Banovine Hrvatske godine 1939. došlo je do pozitivnih promjena u cijeloj Banovini, na svim poljima društvenoga života pa tako isto i u školstvu. Nezadovoljni su učitelji, kojima je velikosrpski režim ubio ponos i dostojanstvo, konačno mogli slobodno iskazati sve ono što ih je u dvadesetogodišnjem ropstvu u zajedničkoj državi ponižavalo i činilo manje vrijednim građanima.

Na izvanrednoj sjednici Učiteljskoga društva 23. listopada 1939. donijeli su zaključke koji su

imali širi odjek i koji su prešli granice donjega Poneretavlja. Evo što se moglo čuti na početku rada njihove izvanredne sjednice: *Slobodno i svjesno tvrdimo, da nijedan činovnički red u Hrvatskoj nije trpio veće jade i progone, kao baš učiteljski, kad su u Hrvatskoj pašovali veći i manji hrvatožderi kojima su usta vazda bila puna medenih riječi nekakve 'ljubavi', 'sloge' i 'bratstva' i koji se kićahu zvučnim naslovima: 'sredski', 'kolega' i 'nacionalni radenik', doduše riječima, što ih nema u hrvatskom riječniku.*

²¹⁸ Mišo Zorenić, isto.

²¹⁹ Isto.

Obnovljenu Hrvatsku hrvatsko je učiteljstvo, odbivši šaku kukolja, pozdravilo, kao što ozebao pozdravlja mlado pramaljetno sunce.

(...)Učiteljstvo kotara metkovskog, svjesno svog hrvatskog imena, ponosno zbog hrvatstva kraja u kome radi (ta to je dio slavne stare hrvatske državnice Neretve, gdje je živio neslomivi hrvatski ratnik za čast i obraz hrvatski), srdačno je primio poziv za suradnju učitelja iz uže Hrvatske (...) pa je na izvanrednoj sjednici, sretno što je dočekalo taj sretni dan, reklo, što misli, što osjeća i što hoće (...)²²⁰

Nakon burna i dostojanstvena uvodnoga dijela Skupštine, puna toplih emocija, stvoreno je nekoliko zaključaka koji svojom snagom i sadržajem nadilaze obične zaključke i granice donjega Poneretavlja.

(...) Važniji zaključci glase:

Ujedinjenjem dalmatinske Hrvatske sa banskom Hrvatskom tražimo i ujedinjenje učiteljstva dalmatinske Hrvatske sa učiteljstvom banske Hrvatske.

Uspostavom Banovine Hrvatske tražimo osamostaljenje Hrvatskoga učiteljskog saveza sa sjedištem u Zagrebu.

Odnos prema učiteljskom društvu u Beogradu, iako je pravno određen uspostavom Banovine Hrvatske, ima se temeljito raspraviti na izvanrednoj sjednici u Zagrebu

Odsjek učiteljskog društva za nekadašnju Primorsku banovinu smatramo prošlošću (...).²²¹

Svojim stavom učitelji kotara Metkovića pokazali su svome hrvatskome narodu i svojim učenicima da nisu izdali svoje nacionalne interese u najcrnijim danima monarhističke diktature Kraljevine SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije. Pokazali su im kako se brani hrvatski ponos i dostojanstvo. Oni su takvim svojim stajalištem pokazali i to da su savjest svoga naroda i snaga koju niti jedan tuđin, niti jedan režim ne može uništiti. Njima su Hrvati donjega Poneretavlja vjerovali. To im je bila najveća nagrada za sve njihove patnje.

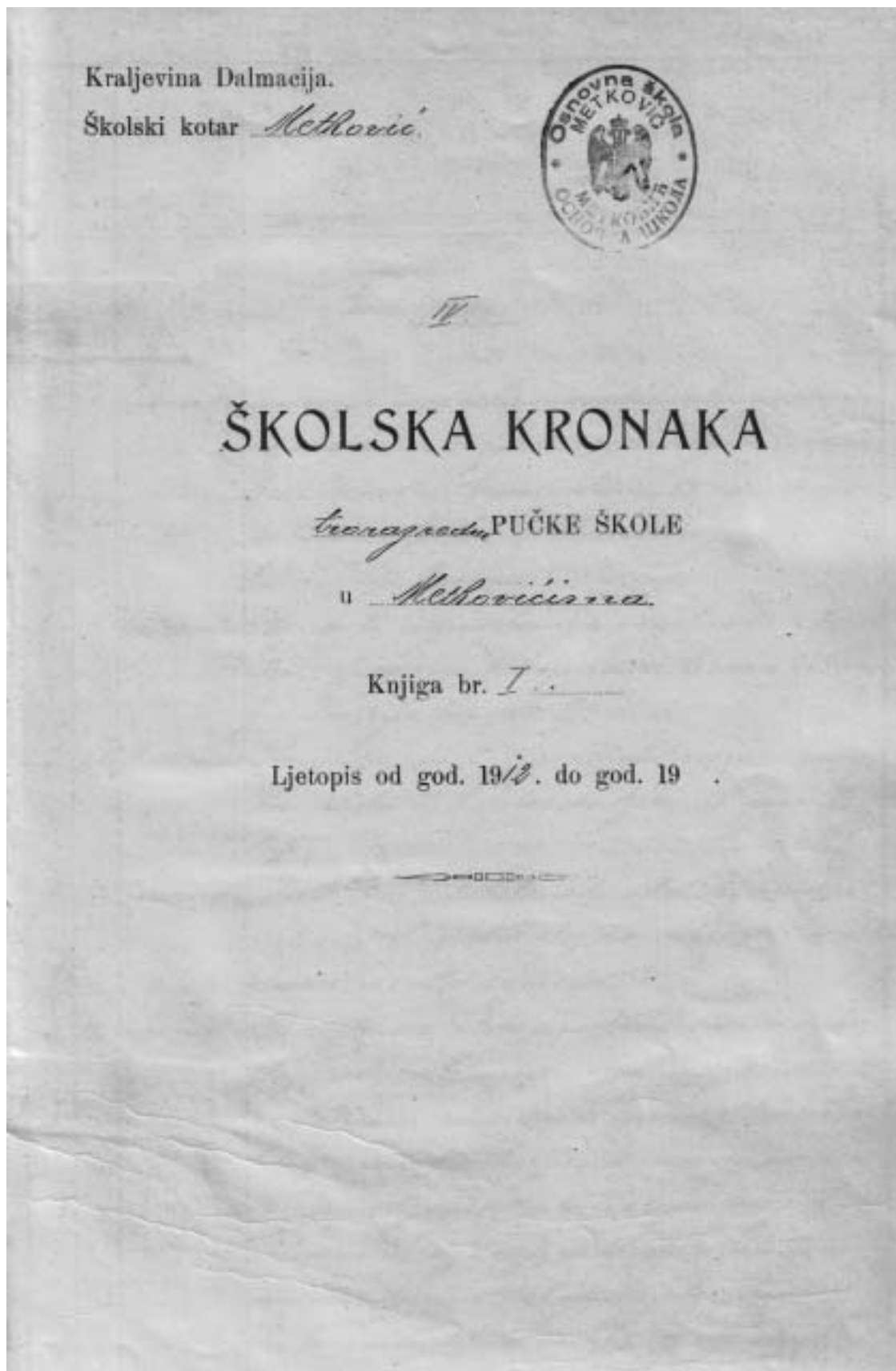

Luka Metković 1939.

²²⁰ H. g. , br. 256 od 2. XI. 1939.

²²¹ Isto.

Naslovnica Školske kronike 1912. - 1939., knjiga IV.

Preslik naslovnice Školske kronike od 1912. do 1939.

Snimka Metkovića iz zraka godine 1939.

III. poglavlje

Djelovanje škole tijekom Drugoga svjetskog rata 1941. - 1944.

Kapitulacija i podjela Kraljevine Jugoslavije

Vlada Kraljevine Jugoslavije potpisala je u Beču 25. ožujka 1941. dokument o pristupanju zemljama Trojnoga pakta. Čim se u zemlji doznalo za taj događaj, organizirane su demonstracije u Beogradu i drugim gradovima Kraljevine Jugoslavije. Ubrzo su na taj događaj reagirale neke europske zemlje, posebice Velika Britanija. Ona je smatrala da je pristup Kraljevine Jugoslavije Trojnomu paktu ojačao moć fašističkih zemalja na Balkanu. Zbog toga je Velika Britanija, koristeći neke visoke vojne funkcionare u Jugoslaviji, organizirala puč 27. ožujka na čelu s generalom Dušanom Simovićem, koji je zbacio namjesništvo i proglasio mladoga kralja Petra Karađorđevića punoljetnim, a samim time i imenovao ga kraljem. General Simović formirao je pučističku vladu u kojoj je dr. Vladko Maček bio potpredsjednik.

Njemačka je, nakon tih događanja, odlučila vojno napasti Jugoslaviju. To je učinila 6. travnja 1941. bez objave rata, skupa sa svojim saveznicima. Napadači su brzo napredovali jer im jugoslavenska vojska nije pružala gotovo nikakav otpor, budući da je bila u potpunu rasulu. Kralj i Vlada pobjegli su u London.

Dana 17. travnja 1941. u Beogradu je potpisan akt o tzv. primirju između Njemačke i Jugoslavije. Radilo se o dokumentu kojim je Jugoslavija potpisala bezuvjetnu kapitulaciju.

Nakon kapitulacije, Jugoslavija više nije postojala. Podijeljena je između napadača: Njemačke, Italije, Bugarske i Mađarske.

Ovakvu brzu slomu i kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije pridonijele su ponajviše unutrašnje suprotnosti u zemlji, a u prvom redu neriješeno nacionalno pitanje i težnja Srbije za stvaranjem *Velike Srbije*. Žitelji donjega Poneretavlja dočekali su raspad Jugoslavije s velikom radošću i oduševljenjem. Oni su u zajedničkoj državi, kao i ostali krajevi Hrvatske, na svojim plećima osjetili svu težinu, surovost i brutalnost velikosrpskoga režima.

Kapitulacija Kraljevine Jugoslavije dogodila se pri kraju školske godine 1940/41. Tako će učenici školsku godinu završiti u novoj državi koja će odmah uvesti novi školski sustav i odrediti ciljeve i zadatke odgoja. Došlo je do promjena u nastavnome planu i programu. Te su se promjene ponajviše odnosile na nacionalni jezik i nacionalnu povijest koji su u školskom sustavu bivše države bili zapostavljeni.

Prilike u Metkoviću tijekom Drugoga svjetskog rata

Nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske (dalje NDH) 10. travnja 1941. u Metkoviću su uspostavljena tijela hrvatske vlasti koja su nastojala život i prilike u mjestu organizirati na najbolji mogući način, kako bi se izbjegli progoni, osvete, nasilja, zločini, te nacionalna i vjerska netrpeljivost. Na žalost, mnogo toga nije se moglo izbjeći.

Fašističke zemlje međusobno su podijelile Kraljevinu Jugoslaviju. Na njezinu teritoriju formirali su nekoliko država. Metković se nalazio u NDH, u Velikoj župi Hum koja se, uz druge Velike župe, nalazila u tzv. Drugoj ili demilitariziranoj zoni. Ta je zona bila formalno pod upravom NDH. Talijanska je vojska imala vojnu vlast i najveći dio civilne vlasti.

Talijanska vojska zaposjela je Metković 17. travnja 1941. i tu ostala do kapitulacije Italije 8. rujna 1943. Kroz to vrijeme talijanska je vojska u kotaru Metković ubila 216 njegovih žitelja. Među njima je bilo i Metkovaca.

Odmah nakon kapitulacije Italije njemačka vojska zaposjela je Metković i cijelo donje Poneretavlje. Tu se zadržala do 26. listopada 1944. kada su snage Narodnooslobodilačke vojske ušle u Metković. Za nešto više od godinu dana, koliko se njemačka vojska zadržala u donjem Poneretavlju, njezini su vojnici ubili 713 žitelja. Među njima je bilo nemoćne djece i staraca, trudnica i drugih žrtava. Od njemačkih zločina nisu bili pošteđeni ni stanovnici Metkovića.

Hrvati su se u Drugome svjetskom ratu opredijelili za dvije opcije. Jedni su prihvatili NDH kao svoju državu, a drugi su se priključili antifašističkom pokretu. Takvo je stanje bilo i u Metkoviću. Metkovci su se nalazili u raznim vojskama, i to ponajviše u oružanim snagama NDH (ustaše i domobrani) te u partizanima. Međutim, bilo ih je i u talijanskoj, njemačkoj i

četničkoj vojsci. Nijedan rat u povijesti, pa ni Drugi svjetski rat nije prošao bez zločina. Nijedna od vojska u tome nije bila nedužna. U Metkoviću je tijekom rata stradalo 116 njegovih žitelja, i to 82 vojnika koji su se nalazili u raznim vojskama, te 34 civila.

Tijekom rata saveznički zrakoplovi (engleski i američki) u više navrata bombardirali su Metković, tako da se nalazio na drugome mjestu među gradovima u Dalmaciji po stradanju; odmah iza Zadra. Prilikom bombardiranja ginuli su ljudi, uništena je luka, cjelokupno gospodarstvo, mnoge poslovne zgrade, stojne kuće, obrtničke radionice i drugi objekti.

Svakodnevni život u gradu bio je prilagođen ratnim uvjetima. Temeljno je zanimanje žitelja bilo poljodjelstvo. Upravo je ono donosilo izvore hrane pa se glad nije trpjela, bez obzira na ratno stanje.

Nastava u školama (Osnovnoj i Građanskoj) bila je poremećena. Nije se mogla održavati kontinuirano. Prekidi su bili povremeni. Zbog toga su škole na kraju školske godine organizirale ispite kako učenici ne bi izgubili školsku godinu.

Prestala su djelovati kulturna i športska društva i druge institucije. Ono što je postala svakodnevnica bili su preleti zrakoplova i bombardiranja, zračne uzbune, uhićenja građana, njihova stradanja i zločini raznih vojska, velika oskudica raznih potrepština, riječju - velika bijeda.

Zdravstvene prilike u Metkoviću bile su relativno zadovoljavajuće. O zdravlju građana brinula su se trojica liječnika i jedna babica. Nije bilo većih epidemija zaraznih bolesti koje obično donosi rat. Budući da je stanje zdravlja u najvećoj mjeri bilo povezano s prehranom, koja nije bila zadovoljavajuća, češće se javljala iznemoglost, i to ponajviše kod dojilja, djece i starijih nemoćnih osoba. Teži bolesnici koristili su usluge mostarske bolnice.

Rad Škole tijekom Drugoga svjetskoga rata

Školska godina 1941/42.

Školske godine 1941/42. škola se nazivala Državna mješovita pučka škola Metković. Imala je osam odjela. Upravitelj Škole bio je Ivo Gluščević, učitelj iz Metkovića. Nastava u Školi održavana je u ratnim uvjetima, u kojima su trpjeli učenici, njihovi učitelji i roditelji, u velikoj oskudici školskoga pribora što se nepovoljno odražavalo na rad u školi i uspjeh učenika. Ako se ovome dodaju ratne strahote, uhićenja,

strijeljanja, vješanja, odvođenja u logore, bombardiranja grada, onda se mogu shvatiti stresne prilike u kojima su učenici živjeli i radili.

Ponovno će jedan naraštaj učenika, nakon pedeset godina, s Istoka proživljavati ratne strahote, ovoga puta u Domovinskom ratu. Nekadašnji učenici iz Drugoga svjetskoga rata branit će u Domovinskom ratu svoju djecu i unuke od velikosrpskoga agresora.

Pregled broja učenika, učenica i razrednika (-ica) za školsku godinu 1941/42.²²²

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	20	26	46	Ivka Gluščević
I. b	28	20	48	Dobrića Lenc
II. a	18	17	35	Nikica Nonković
II. b	19	18	37	Katica Jurjević
III. a	24	23	47	Natalija Gluščević
III. b	26	19	45	Mijo Posavec
IV. a	17	23	39	Anka Komina
IV. b	19	21	40	Ivo Gluščević
Ukupno:	171	166	337	8

Iz tablice je vidljivo da je u Školu bilo upisano ukupno 337 učenika i učenica u osam razrednih odjela. Nastavu je izvodilo šest učiteljica i dva učitelja. Rimokatolički vjeronauk predavao je don Radovan Jerković, vjeroučitelj.

Za školske godine 1942/43. i 1943/44. ne donose se nikakvi podatci jer su školski imenici

i ostala građa o radu Škole najvjerojatnije uništeni tijekom Drugoga svjetskoga rata. Može se pretpostaviti da su tih školskih godina nastavu izvodile iste učiteljice koje su radile u Školi prethodnih školskih godina. Upravitelj Ivo Gluščević poginuo je godine 1943. u domobranima, kao časnik Oružanih snaga NDH.²²³

²²² Hrvatski državni arhiv, MNP, NDH, Školstvo, br. Spisa 1383 i 1396.

²²³ Ivan Jurić, Borbe i stradanja Hrvata kotara Metkovića 1918. – 1945., Metković, 1997., str. 224.-225.

Nezavisna Država Hrvatska
 Velika Luka Slun
 Kotar: Metković

Školska godina: — 1941/42
 Odjeljenje: — IV
 Razred: — II B^o

Državna mješovita pučka
 škola Metković

Školski dnevnik - ШКОЛСКИ ДНЕВНИК

učenika - sa prvoga do petog razreda
 u školskoj godini 1941/42

Drž. mješovite pučke osnovne škole sa 8 odjeljenja
 8°

Metkovićima

Učitelj vjere,
 Jovanović don Radovan

Upravitelj škole,
 J. J. J. J.

Razredni učitelj,
 J. J. J. J.

Preslik naslovnice školskoga dnevnika II. b razreda

Zima godine 1942.

Metković oko 1940. U prvom planu crkva sv. Nikole

Crkva sv. Ilije u Metkoviću

IV. poglavlje

Rad Škole od školske godine 1944/45. i 1946/47.

Školska godina 1944/45.

Školska godina 1944/45. počela je u veljači 1945., iako su učenici upisani u školu u rujnu 1944. Nastava nije mogla početi u rujnu zbog borba koje su se vodile na kraju Drugoga svjetskoga rata u donjem Poneretavlju. U takvim je prilikama svako okupljanje građana bilo veoma opasno. Partizanska vojska ušla je u Metković 26. listopada, nakon što je njemačka vojska i skupina hrvatskih oružanih snaga napustila Metković.

Posebno su teške prilike zavladaile u Metkoviću kada je komunistička vlada počela hapsiti i strijeljati nedužne građane na groblju sv. Ivana u Metkoviću i na drugim mjestima prema popisu koji su donijeli prije ulaska u Metković. Također, građani su svakodnevno privođeni na informativne razgovore. Strah je zavladao gradom koji se prenio na školsku djecu, njihove roditelje, učitelje i ostale građane. U takvim prilikama bilo je najbitnije sačuvati glavu.

Uspostavom vlasti nove države došlo je do velikih promjena u nastavnim planovima i

programima, tj. u odgoju i obrazovanju. Sve je bilo podređeno komunističkoj ideologiji.

Posebno su roditelji bili žalosni što je izbačen vjeronauk kao školski predmet. To se prvi put dogodilo za proteklih stotinu godina rada škole. Briga za vjerski odgoj prenijela se na župnike i roditelje. Učiteljima su bili zabranjeni vjerski obredi. Mnogi su to, ipak, činili ilegalno. Takvo je stanje potrajalo sve do godine 1990. kada je Hrvatska postala suverena i neovisna država.

Tim nedaćama treba pridodati nedostatak školskih udžbenika i školskoga pribora. Jedini izvor znanja bila je živa riječ učitelja, ukoliko su je učenici mogli zapamtiti. Škola je radila bez ikakvih učila u derutnim zgradama bez ikakvih higijenskih uvjeta za rad.

Za školsku godinu 1944/45. sačuvan je samo jedan, a za školsku godinu 1945/46. dva razredna imenika.²²⁴ Kako nema drugih povijesnih izvora za ove dvije školske godine nemoguće je donijeti statističke podatke o broju učenika, njihovim učiteljima i radu Škole tijekom školskih godina.

²²⁴ DAD, SACMPO, imenici učenika Osnovne škole Stjepana Radića.

Nastavni plan osnovnih škola u Dalmaciji godine 1944.²²⁵

Predmeti	Razred			
	I.	II.	III.	IV.
Narodni jezik	5	5	4	4
Račun s geometrijom	5	5	4	4
Početna stvarna nastava	5	5	-	-
Povijest	-	-	2	2
Zemljopis	-	-	2	2
Prirodne nauke	-	-	3	3
Narodno gospodarstvo	-	-	1	1
Ručni rad	-	-	1	1
Crtanje	-	-	1	1
Pjevanje	2/2	2/2	2/2	2/2
Vjeronauk	1	1	1	1

Ovaj privremeni nastavni plan i program u Dalmaciji temeljio se na nastavnom planu i programu koji je donio Prosvjetni odjel Zemaljskoga antifašističkoga vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) 23. rujna

1944., s napomenom da je izostao predmet tjelesnog odgoja, koji se trebao obrađivati u pionirskim organizacijama. Vjeronauk je predviđen kao fakultativni predmet.

*Prva pričest učenika II. raz. Osnovne škole u Metkoviću godine 1946.
U sredini: fra Vjeko Vrčić, župnik, Katica Jurjević, učiteljica i fra Mario Stipić*

²²⁵ Školski muzej u Zagrebu, Prosvjetni odjel Oblasnoga narodnooslobodilačkoga odbora (dalje Oblasni NOO) Dalmacije, br. 2619.

Najveći problem radu predstavljao je nedostatak udžbenika i priručnika za učenike i učitelje. Prvi udžbenik koji je tiskan za osnovne škole bila je „Početnica” koja je tiskana u Italiji u osamdeset tisuća primjeraka. U isto je vrijeme tiskan

i „Bukvar” u nakladi od trideset pet tisuća primjeraka. Te knjige učenicima su dijeljene besplatno. U nastavi su se učenici služili listovima „Pionir” i „Novi naraštaj”.

Školska godina 1946/47.²²⁶

Djelomični pregled broja učenika, učenica i razrednika za školsku godinu 1946/47.

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	39	25	64	Katica Jurjević
I. b	32	27	59	Katica Jurjević
II. a	40	21	61	Tonica Rakidžija
II. b	30	20	40	Pina Dudaš
III. a	20	21	41	Tonica Rakidžija
III. b	26	14	40	-
IV. a	23	23	46	Nikica Gluščević
Ukupno:	210	151	361	

Željezni most sredinom XX. stoljeća

Pogled na padine Predolca

Pogled na luku Metković

V. poglavlje

Rad škole od školske godine 1947/48. do 1951/52.

Školska godina 1947/48.

Osnivanje Sedmogodišnje škole

Zakon o sedmogodišnjem općem obrazovanju

Zakon o sedmogodišnjem općem obrazovanju donesen je 30. kolovoza 1946. Prema Zakonu, sva djeca obvezna su polaziti školu sedam godina. Takva škola nazivala se Sedmogodišnja škola.

Zakon je stupio na snagu školske godine 1946/47. Međutim, primjenjuje se u ovoj školi od sljedeće školske godine. Prema tom Zakonu, Sedmogodišnja škola treba dati obrazovanje odgovarajuće nižoj srednjoj školi. U školskoj godini 1946/47. i 1947/48. sve niže gimnazije pretvorene su u sedmogodišnje škole.

Sedmogodišnje škole nastajale su:

- spajanjem osnovne škole s nižom gimnazijom
- odvajanjem nižih razreda potpunih gimnazija i njihovim spajanjem s osnovnim školama
- postupnim izrastanjem iz četverogodišnje škole.

Osnovna škola u Metkoviću postupno prerasta u sedmogodišnju školu školske godine 1947/48. otvaranjem V. razreda i djeluje pod nazivom Sedmogodišnja osnovna škola u Metkoviću do školske godine 1948/49. Upravitelj škole bio je Kažimir Peko.

²²⁶ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1946/47.

²²⁷ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1947/48.

²²⁸ Školski propisi s popisom općeobrazovnih škola i nastavnog osoblja u Narodnoj Republici Hrvatskoj (dalje NRH), Zagreb, 1955., str. 5

Djelomični pregled broja učenika, učenica i razrednika za školsku godinu 1947/48.

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a i I. b	20	24	44	Natalija Gluščević
II. a	41	17	58	Ljudmila Peko
II. b	38	20	58	Ljudmila Peko
III. a	-	-	-	nema imenika
III. b	22	23	45	Anka Dudaš
IV. a i IV. b	37	28	65	Perica Baranović
V.	18	21	39	Tonica Rakidžija

Budući da nije sačuvan razredni imenik III. a razreda, ne mogu se donijeti potpuni podatci o broju učenika i učenica i ime jednoga razrednika

Normalni nastavni plan i program za osnovne škole

Predmeti	Razred			
	I.	II.	III.	IV.
Hrvatski ili srpski jezik	10	10	7	6
Povijest	-	-	2	3
Zemljopis	-	-	3	3
Prirodne nauke	-	-	4	3
Račun	6	6	5	6
Crtanje	-	-	1	1
Pjevanje	1	1	1	1
Tjelesni odgoj	1	1	1	1
Krasopis	1	1		

Školska godina 1948/49.²²⁹

Spajanje Niže realne gimnazije sa Sedmogodišnjom školom

Otvaranje Sedmogodišnje škole

Niža realna gimnazija, koja je počela raditi godine 1944/45., nakon prestanka rada Građanske škole, prestala je raditi školske godine 1947/48. U sljedećoj školskoj godini 1948/49. došlo je do spajanja Niže realne gimnazije i Sedmogodišnje škole u sedmogodišnju školu.²³⁰ Prva zajednička sjednica održana je 4. rujna 1948. Za upravitelja Škole postavljen je Frano Lukić, dotadašnji

upravitelj Niže realne gimnazije. Na toj sjednici upravitelj Lukić upoznao je djelatnike Škole s organizacijskim formama novoga tipa škole. Dana 5. rujna 1948., na početku školske godine održana je u Školi svečanost na kojoj je, uz ostalo, pročitano pismo ministra prosvjete Ivana Leke upućeno svim učenicima i nastavnicima. Redovita nastava je počela 6. rujna.

Djelomični pregled broja učenika i učenica školske godine 1948/49.

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	26	30	56	Perica Baranović
I. b	28	30	58	Perica Baranović
II. a	25	19	44	Natalija Gluščević
II. b	24	21	45	Natalija Gluščević
III. a	37	16	53	Katica Jurjević
IV. a	37	20	57	Marija Gulišija
IV. b	25	20	45	Petar Rajković
V. a	32	17	49	Blaženka Tutta
V. b	28	21	49	Anka Dudaš
V. c	22	22	44	Dolores Mišur
VI. a	-	-	-	Anka Dudaš
VI. b	-	-	-	Ivica Gluščević
VII. a	-	-	-	Frano Baričić
VII. b	-	-	-	Pero Matana

²²⁹ DAD, SACMOP, Razredni imenici za školsku godinu 1948/49., Zapisnici sjednica Nastavničkoga zbora za školsku godinu 1948/49.

²³⁰ Ministarstvo prosvjete NRH, br. 21014-III-1948. od 13. travnja 1948.

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Dudaš, Julije Medović, Veramenta Marija, Uroš Pasini*

Ruski jezik: *Marija Veramenta*

Povijest: *Uroš Pasini, Anka Dudaš, Dolores Mišur*

Zemljopis: *Blaženka Tutta, Blaženka Košta*

Prirodopis: *Ivica Gluščević, Blaženka Košta, Pero Matana*

Matematika: *Julije Medović, Frano Baričić*

Pjevanje: *Ivica Gluščević*

Crtanje: *Julije Medović, Dolores Mišur, Pero Matana*

Tjelesno vježbanje: *Pero Matana*

Važnija događanja tijekom školske godine

Početak školske godine 1948/49. sedmogodišnja škola i Niža realna gimnazija spojene su u jednu školu pod nazivom Sedmogodišnja škola Metković. Svečana sjednica Nastavničkoga zbora Sedmogodišnje škole održana je 4. rujna 1948. Za direktora Škole postavljen je Frano Lukić. On je na prvoj sjednici govorio o organizacijskoj formi nove škole.

Svečanost na početku školske godine održana je 5. rujna. Tom prigodom pročitano je pismo ministra prosvjete upućeno učenicima sedmogodišnjih škola. Nastava je počela 6. rujna. Na dužnost u Školi nastupila je Blaženka Tutta, nastavnica zemljopisa.

Dana 23. listopada održan je sastanak Radne zajednice. Na sastanku je nekoliko nastavnika održalo predavanja. Tako je Kažimir Peko govorio o značenju Narodnoga fronta, Frano Lukić o idejnosti u nastavi i suvremenim metodološkim principima u nastavi, a Marija Gulišija govorila je o suvremenoj političkoj situaciji.

U Školi je 7. studenoga obilježena obljetnica Oktobarske revolucije sa sljedećim programom:

Hej Slaveni, pjevao je Učenički zbor

Značenje Oktobarske revolucije, referat

Uroša Pasinija, nastavnika

Klisovski, Legenda, recitirala I. Erak, učenica VI. a

Djevojka sa sjevera iz Priča o Lenjinu, recitirala S. Gabrić, učenica VI. b

Mira Alečković, Sloboda, recitirala N. Popovac, učenica V. c.

Na sastanku Radne zajednice 8. studenoga predavanja je održala Blaženka Tutta o ocjenjivanju učenika i Julije Medović o naciji i nacio-

nalnim pokretima u svjetlu marksističke teorije.

Na stručnoj konferenciji, koja je održana 23. studenoga, Frano Baričić govorio je o tipovima i strukturi nastavnih sati, Uroš Pasini o kapitalističkom poretku i nacionalnom ugnjetavanju.

Škola je pripremila akademiju kojom je obilježila Dan Republike 29. studenoga. Program se sastojao od:

Himne *Hej, Slaveni* – pjevao Zbor pionira Julije Medović, referat o Danu Republike Radojka Peko, *Večer uz vatru*, slika iz vremena narodne borbe

S. Gabrić, deklamacija Državne himne FNRJ.

Na sastanku Radne zajednice 3. prosinca referate su podnijeli: N. Gluščević, Kako se nastavnik priprema za sat, Ljudmila Peko o V. kongresu KPJ i radu u prosvjeti.

Preko zimskih praznika koji su potrajali od 15. siječnja do 31. siječnja 1949. nastavnici su prisustvovali političko-idejnom tečaju u Dubrovniku.

Obilježena je 100. obljetnica rođenja slovenskoga pjesnika Franca Prešerena. Referat o životu i radu pjesnika održao je Julije Medović.

Treća sjednica Radne zajednice održana je 10. veljače 1949. Kao i prethodne dvije, i ova je bila tematska. Prva tema na sastanku odnosila se na ploču i kedu u nastavi, o čemu je predavanje održao Kažimir Peko. O osnovi lenjinizma – korijen i metoda, referat je održala Perica Baranović. Na sastanku se, također, govorilo o aktualnim problemima u školi.

²³¹ Ljetopis za školsku godinu 1948/49.

Maturanti VII. b razreda na izletu u Dubrovniku školske god. 1948/49.

Slijeva odozgo prvi red: Gordana Gluščević, Nikola Popovac, Ante Mikulić, Mate Nikolić, Mladen Družijanić, Marija Dugum, Nada Margeta, Tonka Bošković. Drugi red: Pero Matana, razrednik, Katica Jurjević, učiteljica, Ilonka Majić, Slavka Jadreško, Dana Mijić, Draga Krešić, Jagoda Vukša. Treći red: Marija Martinović, Grozdana Glogovac, Radojka Peko, Luca Medar, Dušanka Jelavić, Ilijana Veraja, Jela Oršulić, Ivanka Gabrić, Nikica Brajević. Četvrti red: nepoznat, Pero Jurjević, Mate Raos, Ivo Jadreško, Tonko Božinović, Rajko Rodin. Peti red: Stjepan Vukša, Anton Prce, Jurica Mijić, Stanko Mordžin, Vladko Mijić, Mijo Gnječ.

Bogatim programom u Školi obilježena je godišnjica Seljačke bune. Evo kako je izgledao program:

Himna *Lijepa naša* – pjevao Pionirski zbor
Referat o Matiji Gupcu, podnio Uroš Pasini
Matija Gubec od P. Miškine, recitirala K. Gabrić,
V. c

Nabrusimo kose, pjevao Pionirski zbor.

Do kraja školske godine održana su još tri sastanka Radne zajednice. Na sastanku 3. ožujka referate su podnijeli Uroš Pasini, *O metrici nastave hrvatskoga jezika* i Ivica Gluščević, *Teorija i osnove lenjinizma*. Na sastanku se još diskutiralo o daljnjem školovanju učenika završnih razreda. Na sjednici Razredne zajednice 18. ožujka Anka Dudaš upoznala je članove

zajednice s govornim i pismenim vježbama u nižim razredima, a V. Veramenta o dijalektičkom materijalizmu. I sljedeća Radna zajednica, održana 6. travnja, bavila se također odgojnim temama učenika. Tako je Ljudmila Peko govorila o odgoju učenika u obitelji. Na istoj sjednici Blaženka Košta podnijela je referat o seljačkom pitanju u socijalističkoj državi. Na zadnjoj sjednici u ovoj školskoj godini 23. travnja, Julije Medović održao je predavanje o metodici ponavljanja, a Frano Baričić o ratu i miru.

Iz svega iznesenoga može se zaključiti da su nastavnici, osim rada u nastavi, bili angažirani u odgojnim problemima učenika, kao i svojoj ideološkoj izgradnji.

Školska godina 1949/50.²³²

U ovoj školskoj godini došlo je do promjena u rukovođenju Školom. Za novoga je upravitelja izabran Frano Baričić. Nastava je počela 9. rujna,

s tim što je dan ranije održana akademija u Ljetnom gledalištu. Nastava je organizirana tako da su svi razredni odjeli radili prijedodne.

Pregled broja učenika, učenica i razrednika za školsku godinu 1949/50.

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	26	25	51	Marija Gulišija
I. b	29	22	51	Marija Gulišija
II. a	20	28	48	Perica Baranović
II. b	19	29	47	Perica Baranović
III. a	26	19	45	Natalija Gluščević
III. b	24	22	46	Kažimir Peko
IV. a	38	16	54	Ljudmila Peko
IV. b	31	23	54	Ljudmila Peko
V. a	-	49	49	Blaženka Košta
V. b	35	14	49	Anka Dudaš
V. c	48	-	48	Marija Veramenta
V. d	48	-	48	Julije Medović
VI. a	-	56	56	Marija Veramenta
VI. b	55	-	55	Dolores Mišur
VII.	27	25	52	Ivica Gluščević
15	425	328	753	12

U četiri niža razreda ukupno je upisano 396 đaka, i to 212 učenika i 184 učenice. U više je razrede ukupno upisano 357 đaka, muških 213

i ženskih 144. Prema tomu, Škola je imala 425 učenika i 328 učenica, što ukupno iznosi 753 učenika.

Posebna nastavnička zaduženja

Nakon održanoga savjetovanja upravitelja sedmogodišnjih škola, na kojemu je bilo govora o zaduženjima nastavnika, upravitelj Škole Frano Baričić sazvaio je sjednicu Nastavničkoga zbora 11. listopada 1945. Na sjednici su doneseni

zaključci kojima nastavnici preuzimaju dodatna zaduženja. Evo što je o tim zaključcima zapisano u zapisniku sjednica Nastavničkoga zbora: *Nastavnici će se najozbiljnije založiti, da bi postigli što bolji uspjeh. U prvom će redu paziti*

²³² Isto, razredni imenici za školsku godinu 1949/50. Knjiga zapisnika Nastavničkoga zbora za školsku godinu 1949/50.

Razredni imenik												
II. ^b razreda												
Petmogod. škole u Metkoviću												
Pregled učenika												
za šk. god. 1949./50.												
Bilo je						Po narodnosti						
učeni-	m ž		m ž		Hrvati		Srbi		Slovenci		Hrvatski	
ka	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž
Na početku												
šk. god. 1949/50.	21	27	48	21	25	2	/	/	/	/	/	
Na kraju												
I. polugod.	21	27	48	21	25	2						
Na kraju												
šk. god. 1949/50.												
Bilo je				Po uspjehu				Po platanju				
učenika				od vrlo dob. do vrlo slab. učenj.				od vrlo dob. do vrlo slab. učenj.				
Na kraju I. pol.				7	10	21	10	48	44	4	/	/
Na kraju				9	11	17	3	7	1	48	46	1
šk. god. 1949/50.												
Razrednik:						Upravitelj škole:						
Baranović P.						F. Barišić						

redni imenik za ova škola (slof. arh.)

Tisak NZP, Zgb. — 6128-49

Preslik stranice razrednoga imenika II. b razreda školske godine 1949/50.

na postizavanje lijepog čitanja i dobrog izražavanja. Svi će se nastavnici preplatiti na 'Borbu'. Svi će nastavnici i dalje vršiti najsavjesnije i dnevne pripreme i posebno paziti na vanjski izgled knjiga i zadaća. Svi će

nastavnici raditi u pionirskoj organizaciji. Kao i do sada nastavnici će nastojati da svaki učenik iz svakog predmeta dobije mjesečnu ocjenu. Dosadašnja suradnja s roditeljima nastavit će se i pojačati.²³³

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Dudaš, Julije Medović, Marija Veramenta, Marija Svilarić*
 Ruski jezik: *Marija Veramenta*
 Povijest: *Uroš Pasini, Anka Dudaš, Dolores Mišur*
 Zemljopis: *Blaženka Tutta, Blaženka Košta, Dolores Mišur, Marija Svilarić*
 Prirodopis: *Ivica Gluščević, Blaženka Košta*

Matematika: *Julije Medović, Frano Baričić, Frano Lukić*
 Fizika: *Frano Baričić*
 Kemija: *Ivica Gluščević*
 Pjevanje: *Ivica Gluščević*
 Crtanje: *Julije Medović, Dolores Mišur, Pero Matana*
 Tjelesno vježbanje: *Pero Matana, Ivica Fradelić*

Školska godina 1950/51.²³⁴

Zakon o osmogodišnjem obveznom školovanju

Zakon o sedmogodišnjem općem obrazovanju iz godine 1946. bio je na snazi do školske godine 1950/51. kada je donesen Zakon o osmogodišnjem obveznom školovanju temeljem kojega je Sedmogodišnja škola dobila naziv Osmogodišnja škola.

Postupno otvaranje osmogodišnjih škola započelo je školske godine 1950/51. Najprije su otvarane šestogodišnje narodne škole.²³⁵ Tako su od školske godine 1950/51. do 1954./55. gotovo sve četverogodišnje škole prerasle u narodne šestogodišnje škole.

Kako bi se što prije ostvarilo obvezno osmogodišnje školovanje, dok sazru svi uvjeti, Sabor NRH 30. lipnja 1954. donio je Odluku da

se osmogodišnje obvezno školovanje provodi u osnovnoj školi i nižim razredima gimnazije. Tako se pojavio novi tip osmogodišnje škole.²³⁶

Realizacija obveznoga školovanja u trajanju od osam godina odvijala se postupno kroz prijelazne oblike. Tako se događao prijelaz s četverogodišnje na šestogodišnju školu, zatim sa šestogodišnje na osmogodišnju školu. Da bi se to što brže realiziralo, otvarane su centralne škole u kojima su učenici s određenoga područja završavali osmogodišnje školovanje. Jedna od centralnih škola u donjem Poneretavlju bila je Osmogodišnja škola u Metkoviću koju su pohađali učenici iz obližnjih mjesta.

²³³ Knjiga zapisnika, zapisnik sjednice Nastavničkoga zbora od 11. listopada 1949.

²³⁴ Razredni imenici za školsku godinu 1950/51.

²³⁵ Školski propisi..., str. 7.

²³⁶ Enciklopedijski rječnik pedagogije, Zagreb, 1963., str. 630.

Pregled broja učenika, učenica i razrednika za školsku godinu 1950/51.²³⁷

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	15	24	39	Ljudmila Peko
I. b	26	12	38	Ljudmila Peko
II. a	24	22	46	Marija Gulišija
II. b	19	26	45	Marija Gulišija
III. a	21	26	47	Katica Jurjević
III. b	22	25	47	Perica Baranović
IV. a	33	17	50	Natalija Gluščević
IV. b	30	20	50	Milka Obradović
V. a	-	36	36	Anka Dudaš
V. b	23	-	23	Ivo Fradelić
V. c	22	23	45	Draga Damić
V. d	41	-	41	Nikica Petrov
VI. a	16	32	48	Blaženka Košta
VI. b	53	-	53	Julije Medović
VI. c	28	18	46	Marija Veramenta
VII. a	24	20	44	Marija Svilarić
VII. b	23	21	44	Dolores Mišur

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Dudaš, Marija Veramenta, Marija Svilarić*

Francuski jezik: *Jasna Vuković, Marija Veramenta*

Ruski jezik: *Marija Veramenta*

Povijest: *Dolores Mišur, Nikica Petrov*

Zemljopis: *Blaženka Košta, Marija Svilarić, Nikica Petrov*

Prirodopis: *Blaženka Košta, Ivica Gluščević*

Matematika: *Julije Medović, Frane Baričić*

Fizika: *Frane Baričić, Julije Medović*

Kemija: *Ivica Gluščević*

Muzički odgoj: *Draga Damić, Ivica Gluščević*

Ručni rad:

Crtanje: *Anka Dudaš, Nikica Petrov, Dolores Mišur*

²³⁷ DAD, SACMOP, razredni imenici za školsku godinu 1950/51.

Željezni most postaje usko prometno grlo

Izgled luke u doba uspona poslijeratne trgovine u Metkoviću

VI. poglavlje

Rad Osnovne škole od školske godine 1951/52. do 1954/55.**Školska godina 1951/52.²³⁸****Osmogodišnja škola u Metkoviću**

Učenci VI. b razreda školska godina 1951/52.

Slijeva odozgo, prvi red: Drago Sršen, Stipe Barbir, Krešo Šprlje, Martin Raič, Niko Jerković, Niko Raič, Branko Bebić, Albert Vrnoga, Ilija Manenica, Ivan Menalo, Ante Bokan. Drugi red: Nikola Bulum, Sveto Ramić, Ivan Hajvaz, Nikola Ivanković, Pažin, Drago Senta, Miro Jerković, Branko Ilić, Mato Romić, Mate Šprlje, Miljenko Majčica, Slavko Brečić, Ilija Radić. Sjede: Vinko Plečaš, Mile Tomić, Žarko Krešić, Ivan Mustapić, Mladen Musa, Pero Soldo, Julio Medović, prof., Nikola Šiljeg, Stipe Babić, Jozo Lakić, Ivo Radonjić, Ivo Kljusurić.

²³⁸ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1951/52.

Od ove školske godine škola nosi naziv Osmogodišnja škola u Metkoviću. Za direktora Škole postavljen je Ljubo Bogunović. U Sabirnom

arhivskom centru nisu pronađeni svi imenici nižih razreda. Tako, primjerice, nema imenika za prve razrede. Ni ostali razredi nisu kompletni.

Pregled broja učenika, učenica i razrednika za školsku godinu 1951/52.

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I.	-	-	-	Milka Obradović
II. b	23	14	37	Ljudmila Peko
III. a	19	22	41	Marija Gulišija
III. b	15	25	40	Natalija Gluščević
IV. a	27	30	57	Marija Scipioni
IV. b	30	24	54	Perica Baranović
IV. c	25	15	37	Jela Martić
V. a	-	54	54	Nikica Petrov
V. b	47	-	47	Ida Benčić
V. c	40	-	40	Marija Veramenta
VI. a	-	42	42	Anka Dudaš
VI. b	47	-	47	Tea Tomašević
VI. c	32	-	32	Draga Damić
VI. d	21	14	35	Maja Bogunović
VII. a	23	13	36	Julije Medović
VII. b	24	10	34	Ljubo Bogunović

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Dudaš, Julije Medović, Nikica Petrov, Marija Veramenta*

Strani jezici

Engleski jezik: *Maja Bogunović*

Francuski jezik: *Jasna Vuković*

Povijest: *Konstancija Kapeletti, Dolores Mišur, Ida Benčić, Mejra Defilipis*

Zemljopis: *Dolores Mišur, Nikica Petrov, Konstancija Kapeletti, Ida Benčić, Julije Medović*

Prirodopis: *Nikica Petrov, Ljubo Bogunović*

Matematika: *Pavo Kanjuo, Draga Damić, Julije Medović, Tea Tomašević*

Fizika: *Tea Tomašević*

Kemija:

Muzički odgoj: *Draga Damić,*

Ručni rad: *Anka Dudaš, Mladen Scipioni, Nevenka Gabrić, Anka Dudaš, Mejra Defilipis*

Crtanje: *Mladen Scipioni, Mejra Defilipis*

Tjelesno vježbanje: *Maja Bogunović*

Od ove školske godine među stranim jezicima nema ruskoga jezika sve do današnjega dana. Umjesto njega, u škole je uveden engleski jezik. To se dogodilo nakon prekida odnosa sa Savezom

Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR). Iz Škole je izbačen ruski jezik, ali je ipak ostala komunistička ideologija u nastavnom procesu. Umjesto ruskoga, uveden je engleski jezik.

Učenici II. razreda s razrednicom Ljudmilom Peko godine 1952.

Učenici IV. c na izletu školske godine 1951/52.

Zabrana vjeronauka u Školi kao školskoga predmeta

Od godine 1845., kada je škola počela raditi pa sve do godine 1950., vjeronauk je u školama bio jedan od školskih predmeta. Naime, predavao se u školama za vrijeme Austrije, odnosno Austro-Ugarske, za vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne Države Hrvatske. Jedino je bio zabranjen u komunističkoj Jugoslaviji. Do zabrane vjeronauka dolazilo se postupno. Najprije je postao izborni predmet, da bi na kraju bio izbačen iz škola.

Ovakav odnos prema vjeronauku temelji se na odluci Trećega zasjedanja Zemaljskoga antifašističkoga vijeća narodnoga oslobođenja Hrvatske (dalje ZAVNOH). Tako je tom odlukom vjeronauk postao izborni predmet u osnovnim školama te su ga mogli predavati oni vjeroučitelji koji se nisu ogriješili o «narodnu» vlast, i to samo jedan školski sat tjedno. Crkvene su vlasti pokušale na različite načine vjeronauk, ipak, održati u školama.

Ministarstvo unutrašnjih poslova izdalo je «u ime naroda» uputu Ministarstvu za prosvjetu NRH kojom se zabranjuje predavanje vjeronauka u školama.²³⁹ Bez obzira na takve naputke Ministarstva za prosvjetu, župnici su vjeronauk održavali u sakristijama, župnim dvoranama i seoskim crkvama i kapelicama, premda su komunističke vlasti nastojale i u tim prostorima zabraniti održavanje vjeronauka.

Jedan od prioriteta kojim se bavila V. partijska konferencija u Metkoviću održana 13. siječnja 1952., bila je borba protiv „nekih reakcionarnih svećenika” koji netočno prikazuju odnose između Crkve i države. Između ostaloga, svećenici propovijedaju vjernicima kako je država neprijatelj vjere pa na taj način zaoštravaju odnose između vjernika i narodne vlasti. Također, zamjera se svećenicima što ne sudjeluju u općim naporima zemlje koja se izgrađuje. *Ponegdje naročito u zaostalijim selima, a posebno kod zaostalih žena, imaju uspjeha.*²⁴⁰ Među neprijateljima države nalaze se svećenici: Tugomir Jovanović, svećenik u Kominu, Paško

Šimić, svećenik u Plini, Mate Rakić, svećenik u Novim Selima, Vlado Bilobrk, svećenik u Metkoviću, Ivan Sumić, Martin Gudelj, Petar Antić i drugi. Na popisu bi ih bilo i više da ih komunisti nisu ranije likvidirali, primjerice don Radovana Jerkovića.

Na Konferenciji se konstatira kako vjeronauk nije školski predmet. Međutim, ipak se održava u nekim školama i u crkvama. *Komunisti i ostali napredni ljudi u našem kotaru sa svoje strane nisu dovoljno uradili da se ova pitanja objašnjavaju narodu, a niti se što poduzelo da se ljudi upoznaju sa tekovinama nauke u objašnjavanju raznih prirodnih pojava. Činjenica je da u našim zaostalim selima ima dosta praznovjerja. Naši ljudi malo znaju o religiji kao o društvenoj pojavi, kako je ona nastala i razvijala se. Itd. Ima još ljudi koji vjeruju da se procesijom i molitvom može izmoliti neko 'Više biće', da počne padati kiša, a nemaju pojma o tome kako kiša nastaje... Mi kao ljudi, koji smo svoj život posvetili isključivo interesima naroda i napretka zemlje, dužni smo upoznati narod s tekovinama nauke, a suzbijati misticizam i praznovjerje. Mi komunisti nismo nikada a niti ćemo u budućuće bilo na koji način ometati slobodu vjere i vjerskih obreda, ali je naša dužnost da istinu unosimo u narod... Mi nećemo niti možemo dozvoliti da se plaštom vjerskih obreda i slobode vjere skriva kod pojedinih svećenika protunarodno djelovanje i razbijanje jedinstva naroda. Pošteni ljudi ne smiju dozvoliti da se iz svećeničke odore tokom vremena ispade još koji Bjelobrk, Suimić, Gudelj, Šimić i sl.*²⁴¹ Bez obzira na optužbe i prijetnje župnicima Neretvanskoga dekanata vjeronauk je održavan u sakristijama, župnim dvoranama, župnim uredima i kapelicama, premda su komunisti zabranili održavanje vjeronauka.

Evo što o održavanju vjeronauka u metkovskim školama piše fra Vjeko Vrčić, koji je bio župnik župe Metković i još nekih župa od godine 1945. do 1958. i posljednji vjeroučitelj u metkovskim školama u komunističkoj Jugoslaviji:

²³⁹ Tomislav Vuković, Zabrana školskog vjeronauka «u ime naroda», Glas Koncila od 26. ožujka 2006., str. 13.

²⁴⁰ Materijali V. partijske konferencije kotara Metkovića, str. 12, održane u Metkoviću 13. siječnja 1952.

²⁴¹ Isto, str. 14.

Dragi Ivo!

JUče ~~†~~ me je posjetio Vice Šalinović i pripomenuo mi, da BI TI ŽELIO NEŠTO ZNATI O VJERONAUKU; DOK SAM BIO U Metkoviću župnik i dekan. Nešto ću ti kratko napisati.

3. srpnja 1945. došao sam kao dobrovoljac u Metković. Bili su od travnja ~~bož~~ ^{1945.} svećenika. Lijepo me je primio Šimun Romić predsjednik Kotara. Također i načelnik, neki stanovnik Jerkovca. JAVNO SAM VJENČAO Šimuna Romića a načelnik me je primio, kad sam došao na Trg Kralja blagosloviti Općinu. Ja sam dobio dozvolu za predavanje vjeronauka u Osnovnoj školi za škol. godinu 1945-1946. Nikad više nisam dobio odobrenje. Svak~~e~~ godine upravljao sam molbu, ali ^{nikada} nisam dobio odgovora. Prebacio sam vjeronauk u crkvu. Djeca su mi redovito dolazila, mogu reći stopostotno, osim njaokorjelih komunista. To je išlo sve do mog odlaska 1958. iz Metkovića. Držao sam redovito vjeronauk u crkvi i srednjoj školi. Dobro je bio posjećen

Jednom se pokušalo stvoriti neprilike. Nazvani su svi župnici Kotara Metković na sastanak u Metković. U to su bili uključeni i župnici Općine Vrgorac. Sastanak se držao na Pjaci u prostoriji, gdje je kasnije bila Banka. Predsjedala je Iva Trlin rodom iz Ravče kod Vrgorca ~~NA~~ U Dusini je bio župnik don Andrija Radonić. Dok je Trlinuša bila dak, dolazila je često u župnika don Andrije. KUća joj je bila u susjedstvu sa župskom kućom. POšto su joj umrli roditelji, stanovala je kod tetke. Na sastank su došli Tešo Jeramaz član kotarske uprave i učiteljica Trlinuša je bila zadužena za Prosvjetu kotara. Najprije je žestoko napala don Andriju. Vidio sam kako čovjek mijenja boju na licu. DON Andrija se prepao. Zabranila je vjeronauk u crkvi. Okrenuo sam se prema Teši Jeramazu riječima "Teš, onda nema više Prve pričesti u Metkoviću!" On je počeo govoriti "Pa moglo bi biti!" Trlinuša se okosila "Nema, pa nema!" Bio sam dekan Neretvanskog dekanata. Digao sam se i u ime svih župnika ogovorio: "U crkvi nema nitko pravo zadirati. PO cvrkvenom pravu župnicima je jedan od glavnih dužnosti držati vjeronauk. Hoćete li dozvoliti vjeronauk u školi, to su vaši posli. U crkvi nam nitko ne može ~~zabraniti~~ zabraniti!" Time je sastanak završen.

Svi su župnici u Neretvi redovito u crkvama držali vjeronauk. Nitko, koliko se sjećam, nije imao dozvole da to može raditi u školi. U Vrgorcu je bilo drukčije. Župnik je držao vjeronauk u školi sve dok nije bio zabranjen u čitavoj Hrvatskoj. Ne mogu se potužiti na vlasti u Metkoviću. Nitko mi nije činio neprilike za vjeronauk u crkvi, nitko nije zabranjivao Vjeronauk su u velikom broju pohađali srednjoškolci. Odmah, čim sam otišao iz Metkovića, na insistiranje prof. Ivana Bućana, maturantima je odgođena

matura radi redovitog pohađanja vjeronauka. Bili su to kolege pok. Matiše Rajčića. Izgubili su čitavu godinu dana. Taj isti profesor na gimnazijiha svojim satovima napad^o je i izrugivao vjeronauk i vjeroučitelja. Povukao se, kad je doznao da imam tetku i rodake u njegovim Mravin- cima, i to baš među Bućanima. Nastojao je biti moj prijatelj. Kad sam napustio Metković, osvetio se najboljim vjeroučenicima.

Ponosam sam na metkovski vjeronauk. Koliko na vjeroučenike, toliko i na roditelje, koji su omogućavali svojoj djeci i dacima da slobodno da idu na vjeronauk. Ispočetka sam držao vjeronauk u crkvi a kasnije u crkvenoj kući, u crkvenom dvorištu. Kad sam dobio pomoćnika, vjeronauk smo podijeli- lili. ON je držao niže razrede Osnovne škole, a ja više razrede i srednje škole-gimnaziju u Školu učenika u pribredi.

Želi ti svako dobro, napredak u kulturnom djelovanju i šalje mnogo pozdrava stari prijatelj

fra Vjeko Vrčić
fra Vjeko Vrčić

~~Kasnije je Iva Trlin požalila na svoje postupke u Metkoviću. Kad sam bio župnik u, VRgorcu, često smo se sretali kao dobri prijatelji.~~

Trntski, 6. V. 06.

Preslik pisma fra Vjeko Vrčića

Zbor Sedmogodišnje škole sa zborovođom Božom Petrovom

Školska godina 1952/53.²⁴²

Djelomični pregled broja učenika i učenica

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	-	-	-	nema imenika
I. b	18	15	33	Perica Baranović
II. a	25	24	49	Milka Obradović
III. a	21	18	39	-
III. b	23	16	39	Ljudmila Peko
IV. a	12	22	38	Marija Gulišija
IV. b	16	16	32	M. Gluščević
IV. c	11	12	23	Marija Scipioni
V. a	24	24	48	Anka Dudaš
V. b	28	21	49	Jasna Vuković
V. c	27	-	27	Draga Damić
VI. a	-	31	31	Nikica Petrov
VI. b	25	-	25	Julije Medović
VI. c	33	-	33	Marija Veramenta
VII. a		28	28	Pavo Kanjuo
VII. b	35	-	35	Dolores Mišur
VII. c	34	-	34	Konstancija Kapeletti

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Dudaš, Julije Medović, Nikica Petrov, Marija Veramenta*

Strani jezici

Engleski jezik: *Maja Bogunović*

Francuski jezik: *Jasna Vuković*

Povijest: *Konstancija Kapeletti, Dolores Mišur, Ida Benčić, Mejra Defilipis*

Zemljopis: *Dolores Mišur, Nikica Petrov, Konstancija Kapeletti, Ida Benčić, Julije Medović*

Prirodopis: *Nikica Petrov, Ljubo Bogunović*

Matematika: *Pavo Kanjuo, Draga Damić, Julije Medović, Tea Tomašević*

Fizika: *Tea Tomašević*

Kemija:

Muzički odgoj: *Draga Damić*

Ručni rad: *Anka Dudaš, Mladen Scipioni, Nevenka Gabrić, Anka Dudaš, Mejra Defilipis*

Crtanje: *Mladen Scipioni, Mejra Defilipis*

Tjelesno vježbanje: *Maja Bogunović*

²⁴² DAD, SACMOP, razredni imenici, školska godina 1952/53.

Školska godina 1953/54.²⁴³

Ove školske godine došlo je do promjene u rukovođenju Školom. Nakon odlaska Ljube Bogunovića na polugodištu, za direktora je postavljena Milka Obradović.

Djelomični pregled broja učenika i učenica

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	18	27	45	Marija Gulišija
I. b	21	19	40	Natalija Gluščević
II. a	-	-	-	nema imenika
II. b	18	15	33	Perica Baranović
III. a ²⁴⁴	27	33	50	Marija Scipioni
III. b	9	4	13	Draga Damić
IV. a	19	11	30	Katica Jurjević
IV. b	15	14	29	Ljudmila Peko
IV. c	12	19	31	Marija Scipioni
V. a	18	16	34	Anka Dudaš
V. b	32	-	32	potpis nečitljiv
V. c	13	18	31	Mladen Scipioni
V. d	11	12	23	Nikica Petrov
VI. a	17	18	35	Maja Bogunović
VI. b	16	12	28	Julije Medović
VI. c	30	-	30	Jasna Vuković
VII. a	26	7	33	Dolores Mišur
VII. b	-	-	-	nema imenika
VII. c	21	13	34	-
VIII. a	15	21	36	Pavo Kanjuo
VIII. b	23	13	36	-

²⁴³ Isto, razredni imenici, školska godina 1953/54.

²⁴⁴ Do polugodišta je postojao samo jedan odjel trećega razreda. Od polugodišta postoje dva odjela, i to III. a i III. b

Djelatnici Osmogodišnje škole Metković školske godine 1953/54.

*Prvi red slijeva odozgo: Maja Bogunović, Draga Damić, Ivka Bebić, Jela Martić, Mladen Scipioni, Ljubo Bogunović, Pavo Kanjuo, Julije Medović, Marija Veramenta, Dolores Mišur, Milka Obradović, Marija Gulišija
Drugi red zdesna: Nikica Petrov, Anka Dudaš, Jasna Vuković, Ljudmila Peko, Natalija Gluščević, Perica Baranović, Konstancija Kapeletti*

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Dudaš, Julije Medović*

Strani jezici

Engleski jezik: *Maja Bogunović*

Francuski jezik: *Jasna Vuković*

Povijest: *Konstancija Kapeletti, Dolores Mišur*

Zemljopis: *Dolores Mišur*

Prirodopis: *Nikica Petrov*

Matematika: *Pavo Kanjuo, Draga Damić, Julije Medović*

Fizika:

Kemija:

Muzički odgoj: *Draga Damić, Maja Bogunović*

Ručni rad: *Anka Dudaš, Mladen Scipioni, Nevenka Gabrić*

Crtanje: *Mladen Scipioni*

Tjelesno vježbanje: *Maja Bogunović*

Štafeta

*Slijeva: Katica Bebić, Perica Baranović-Šarić, Zorka Jerić, Milka Obradović, Jela Martić, Marija Scipioni, Draga Damić, Marija Gulišija, Ante Čarapina, Lenka Jaković, Draga Maleta, Drago Tolić
 Čuče: Velinko Marinović, Dominko Marinović
 Gore: Tomislav Jaković, (nepoznat)*

Mladen Scipioni i Božo Petrov u školskoj radionici

VII. poglavlje

Rad Osnovne škole od školske godine 1954/55. do 1956/57.

Školska godina 1954/55.²⁴⁵

Narodna osnovna škola

Školske godine 1954/55. pokrenuta je ideja da se u Metkoviću otvori gimnazija, kako bi učenici nakon završetka osmogodišnje škole mogli nastaviti školovanje u srednjoj školi. Škola učenika u privredi, koja je otvorena godine 1948., nije davala takvo obrazovanje da bi učenici mogli nastaviti studij na višim i visokim školama i fakultetima.

Upornost Metkovaca urodila je plodom. Izvršno vijeće i Savjet za prosvjetu NRH, nakon pritisaka iz Metkovića, odobrili su otvaranje gimnazije. Gimnazija je formirana od viših razreda Osmogodišnje škole i V. razreda gimnazije u koji su se upisali učenici osmoga razreda Osmogodišnje škole. Odluku da se od viših razreda Osmogodišnje škole i petoga razreda Gimnazije osnuje Gimnazija u Metkoviću donio je Narodni odbor grada Metkovića.²⁴⁶

Time je u Metkoviću prestala raditi Osmogodišnja škola. Od učenika I., II., III. i IV.

razreda Osmogodišnje škole formirat će se Narodna škola.

Pripreme za reorganizaciju Osmogodišnje škole u Narodnu osnovnu školu i osnivanje Gimnazije završene su do 31. prosinca 1954. Posljednja zajednička sjednica Nastavničkoga vijeća reorganizirane Osmogodišnje škole i novoosnovane Gimnazije održana je 3. siječnja 1955. Dotadašnja direktorica Gimnazije Milka Obradović podnijela je ostavku. Za ravnatelja Gimnazije postavljen je Ante Siminijati, nastavnik. Od tada svaka škola djeluje samostalno. Narodna osnovna škola postupno će otvarati više razrede i ponovno prerasti u osmogodišnju školu.

Školske godine 1954/55. u Narodnoj školi radili su učitelji (-ice): Perica Baranović, Draga Damić, Anka Dudaš, Natalija Gluščević, Marija Gulišija, Zorka Jerić, Katica Jurjević, Jela Martić, Ljudmila Peko, Nikica Petrov, Marija Scipioni i Mladen Scipioni.²⁴⁷

²⁴⁵ DAD, SACMOP, razredni imenici za školsku godinu 1954/55.

²⁴⁶ Narodni odbor grada Metkovića, br. 4176 od 22. prosinca 1954.

²⁴⁷ Školski propisi s popisom općeobrazovnih škola i nastavnog osoblja u Narodnoj Republici Hrvatskoj, Školska knjiga, Zagreb, 1955., str. 595.

Djelomični pregled broja učenika i učenica²⁴⁸

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	20	16	36	Katica Jurjević
I. b	17	18	35	Zorka Jerić
I. c	19	17	36	Marija Scipioni
II. a	19	22	41	Marija Gulišija
II. b	19	18	37	Natalija Gluščević
III. a	20	13	33	Perica Baranović
III. b	-	-	-	nema imenika
III. c	-	-	-	nema imenika
IV. a	13	14	27	Draga Damić
IV. b	15	12	27	Ljudmila Peko
IV. c	-	-	-	nema imenika
IV. d	-	-	-	nema imenika

Učenici i učiteljice Narodne osnovne škole Metković – Pozdrav proljeću, školska godina 1954/55.

²⁴⁸ DAD, SACMOP, razredni imenici Narodne osnovne škole za školsku godinu 1954/55.

Školska godina 1955/56.²⁴⁹

I u ovoj školskoj godini djeluje Narodna osnovna škola. Donose se tablični podatci o kretanju broja učenika po pojedinim razredima i njihovi

razrednici. Međutim, kako je iz tablice vidljivo, nema svih imenika. Oni su najvjerojatnije izgubljeni prilikom preseljenja u novu školsku zgradu.

Djelomični pregled broja učenika i učenica

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	14	24	38	Ljudmila Peko
I. b	-	-	-	nema imenika
I. c	19	19	38	Draga Damić
II. a	-	-	-	nema imenika
II. b	-	-	-	nema imenika
II. c	20	13	33	Marija Scipioni
III. a	18	19	37	Marija Gulišija
III. b	19	17	36	Natalija Gluščević
IV. a	19	14	33	Jela Martić
IV. b	20	13	33	P. Šarić

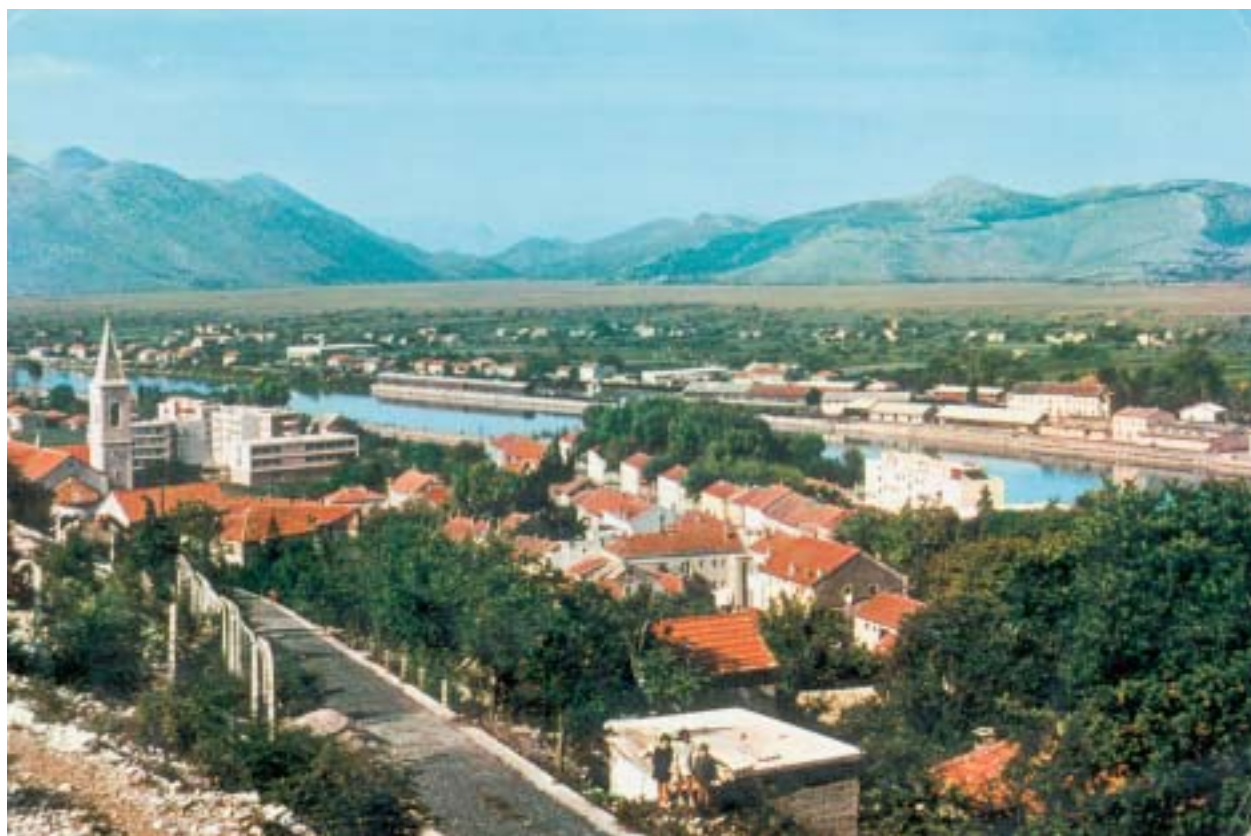
Mandolinski orkestar koji je osnovao Božo Petrov sredinom pedesetih godina XX. stoljeća.

Slijeva odozgo: Dinko Palaversa, Vasiljka Čuić, Ivo Bagur, Milka Vojčić, Meri Ketini, Anatol Tomašević, Ramiza Tikveša, Jozo Vuica, Vladilen Radoč, Ivo Pavlović, Anela Đukan. Čuče: Verica Vištica, Jelena Kevo, Božo Petrov, Tereza Golijan, Danka Bušić

²⁴⁹ DAD, SACMOP, razredni imenici, školska godina 1955/56.

Panorama Metkovića sedamdesetih godina XX. stoljeća

Metković - pogled s Predolca

VIII. poglavlje

Rad Osnovne škole od školske godine 1956/57. do 1962/63.

Školska godina 1956/57.²⁵⁰

Početak školske godine Narodna osnovna škola ponovno postaje Osmogodišnja škola.²⁵¹ Dotadašnja direktorica škole Milka Obradović razriješena je dužnosti na vlastiti zahtjev i preuzela je I. razred. Za direktora škole imenovan

je Vinko Pavlović. Budući da nema imenika za pojedine razrede, ne donose se statistički podatci o učenicima niti imena učitelja. Ove je školske godine otvorena nova školska zgrada u kojoj će raditi Gimnazija i Narodna osnovna škola.

Izgradnja školske zgrade

Problem izgradnje školske zgrade za osnovnu školu bio je aktualan gotovo jedno stoljeće. Taj je problem isticala uprava škole, roditelji i lokalna uprava. Novčana sredstva nije mogla osigurati škola i lokalna uprava bez državne pomoći.

Od osnivanja škole godine 1845. pa do godine 1956., dakle za razdoblje od 111 godina, osnovna škola u Metkoviću nije imala svoju školsku zgradu niti uvjete za normalan rad. Više se puta selila iz zgrade u zgradu, koje su bile privatno vlasništvo. Zbog toga je bilo potrebno sagraditi školsku zgradu u kojoj će se nastava odvijati u normalnim uvjetima.

Nakon Drugoga svjetskoga rata broj stanovništva iz godine u godinu se povećavao. Metković se prostorno širio. U vezi s tim promjenama broj djece u školi povećavao se iz godine u godinu.

Pripreme za izgradnju zgrade osnovne škole počele su u jesen godine 1952., nakon što je Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu Narodne Republike Hrvatske odobrio izgradnju školske zgrade i dodijelio iznos od 15 milijuna dinara. Također, Izvršno vijeće Narodne Republike Hrvatske odobrilo je iznos od 5 milijuna dinara za izgradnju škole.

Zemljište na kojemu se trebala graditi školska zgrada, bilo je privatno vlasništvo. Za otkup toga zemljišta gospodarske organizacije

²⁵⁰ Isto, razredni imenici, školska godina 1956/57.

²⁵¹ Narodni odbor općine Metković, br. 6321/56 od 1. rujna 1956.

Metkovića dale su 700 tisuća dinara. Građani Metkovića svojim dobrovoljnim radom sudjelovali su u izgradnji škole.

Nakon priprema, koje su potrajale gotovo godinu dana, u ljeto 1953. počeli su graditeljski radovi na izgradnji školske zgrade, koji su potrajali do travnja 1954., kada su obustavljeni zbog pomanjkanja novčanih sredstava za daljnju izgradnju. Radovi su nastavljeni u listopadu iste godine kada je Izvršno vijeće Narodne Republike Hrvatske odobrilo 60 milijuna dinara i Narodni odbor općine Metković 2 400 000 dinara. Radove je izvodilo Građevinsko poduzeće „Dubac” iz Dubrovnika, koje je na natječaju bilo jeftinije oko 40 posto od drugih natjecatelja. Izgradnja školske zgrade stajala je oko 90 milijuna dinara.

Pomoć za izgradnju školske zgrade dali su građani Metkovića svojim dobrovoljnim radom. Oni su pomogli kopati temelje, prevoziti kamen i pijesak i drugi građevni materijal. Izgradnja školske zgrade stajala je oko 90 milijuna tadašnjih dinara.

Školske godine 1956/57. nastava je počela u novoj školskoj zgradi koja je svečano otvorena 9. rujna 1956.²⁵² Radilo se o zgradi moderna tipa, za ono doba. U zgradi se nalazilo petnaest učionica, kabineti, školska radionica i drugi prostori za suvremenu nastavu. Školsku je zgradu, također, koristila gimnazija dok nije preselila u svoju zgradu 16. rujna 1967.

Oko školske zgrade 22. veljače 1957. počelo je uređenje botaničkoga vrta. Radovima i planom sadnje rukovodili su profesori Josip Gulin i Biserka Slamnig.²⁵³

Pregled broja učenika i učenica viših razreda²⁵⁴

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
V. a	13	15	28	Draženka Drakulić
V. b	16	18	34	Neđo Tripić
V. c	17	16	33	Vesna Parađina
VI. a	21	13	34	Smilja Petričević
VI. b	19	18	37	Tomo Serdarević
VI. c	14	12	26	Sofija Plančić
VII. a	25	9	34	Grozda Vištica
VII. b	17	15	32	Smiljka Bidikov
VII. c	17	12	29	Ivo Brljević
VIII. a	26	10	36	Konstancija Kapeletti
VIII. b	20	19	39	Nino Bezerić
VIII. c	14	11	25	Dolores Mišur
Ukupno:				

U tablici se donose podatci samo za više razrede Osmogodišnje škole. U Sabirnom centru nema imenika I., II., III. i IV. razreda.

²⁵² D. O. (Dane Obradović), Nova škola u Metkoviću, Vjesnik, od 21. rujna 1956.

²⁵³ Ljetopisi od školskih godina 1945/46 do 1966/67., Ljetopis Osmogodišnje škole.

²⁵⁴ DAD, SACMOP, razredni imenici Osmogodišnje škole za školsku godinu 1956/57.

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Nikica Petrov, Smilja Petričević, Anka Dudaš*

Strani jezici

Engleski jezik: *Draženka Drakulić, Toni Masovčić*

Francuski jezik: *Nino Bezerić*

Povijest: *Grozdana Vištica, Dolores Mišur, Konstancija Kapeletti*

Zemljopis: *Dolores Mišur, Konstancija Kapeletti*

Prirodopis: *Vesna Parađina, Biserka Slamnig, Josip Gulin, Nikica Petrov*

Matematika: *Ivo Brljević, Tomislav Serdarević, Vinko Pavlović, Julije Medović*

Fizika: *Biserka Slamnig, Ivo Brljević*

Kemija: *Vesna Parađina*

Muzički odgoj: *Božo Petrov*

Ručni rad: *Mandica Tolić*

Crtanje: *Mladen Scipioni*

Tjelesno vježbanje: *Neđo Tripić*

Moralni odgoj: *Sofija Plančić*

Izlet u Desne školske godine 1957/58.

Slijeva: Velinko Marinović, Ivan Jurić, Mladen Scipioni i Ivan Slamnig

Dvije osmogodišnje škole u Metkoviću

Školska godina 1957/58.

Narodna osnovna škola nastala školske godine 1954/55., nakon formiranja gimnazije, transformirat će se u dvije osnovne škole: Prvu osnovnu školu i Drugu eksperimentalnu osnovnu

školu školske godine 1957/58. Prva osmogodišnja škola nastavila je kontinuitet Osmogodišnje škole koja je prestala raditi pod tim imenom školske godine 1954/55. kada je osnovana gimnazija.

Prva osmogodišnja škola²⁵⁵

Podatci o radu ove škole veoma su oskudni jer povijesna građa nije sačuvana, osim razrednih imenika koji, također, nisu kompletni. Iz imenika se doznaju imena razrednika i nastavnika koji su izvodili nastavu u školi do formiranja Osnovne škole Metković školske godine 1962/63. Također, nema podataka o pomoćnom osoblju koje je

radilo u toj školi. O djelovanju Škole tijekom pojedinih školskih godina ne postoje nikakvi podatci. Nije poznato je li uprava Škole imala Spomenicu koja bi poslužila kao povijesni izvor iz koje bi se doznali podatci o životu i radu Škole tijekom školskih godina.

Razrednici nižih razreda

I. a Nevenka Džakula
II. a Jagoda Mateljak
II. b Natalija Gluščević

III. a Ljudmila Peko
III. b Alemka Pavlović
IV. a Jela Martić

Pregled broja učenika i učenica viših razreda

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
V. a	21	14	35	Konstancija Kapeletti
V. b	22	18	35	Dolores Mišur
VI. a	20	19	39	Zvezdana Domjanović
VI. b	20	21	41	Nedjeljko Tripić
VII. a	24	17	41	Mandica Tolić
VIII. a	25	11	36	Tomo Serdarević
VIII. b	15	12	37	Toma Serdarević

U ovoj tablici nalaze se statistički podatci o broju učenika u pojedinim odjelima i imena

njihovih razrednika. Ne donose se podatci o učenicima nižih razreda i njihovim razrednicima.

Predavači

Hrvatski jezik: *Sofija Plančić, Ivan Bučan, Anka Dudaš, Konstancija Kapeletti*

Strani jezici

Engleski jezik: *Draženka Drakulić*

Francuski jezik: *Draženka Drakulić, Nino Bezerić*
Njemački jezik: *Blaženka Gulin*

Povijest: *Grozdana Vištica, Dolores Mišur*

Zemljopis: *Grozdana Vištica, Konstancija Kapeletti*

Prirodopis: *Marija Mijić, Biserka Slamnig, Josip Gulin*

Matematika: *Ivan Glavaš, Tomislav Serdarević*
Fizika: *Ivan Glavaš, Tomo Serdarević, Vinko Pavlović*

Kemija: *Ivan Brljević, Vinko Pavlović*

Muzički odgoj: *Božo Petrov*

Ručni rad: *Mandica Tolić*

Tehnički odgoj: *Mladen Scipioni*

Crtanje: *Mladen Scipioni, Zvezdana Domjanović*

Tjelesno vježbanje: *Vidoslav Bagur, Neđo Tripić*

Moralni odgoj: *Sofija Plančić*

²⁵⁵ DAD, SACMOP, razredni imenici Prve osmogodišnje škole za školsku godinu 1957/58.

Školska godina 1958/59.²⁵⁶

Pregled broja učenika i učenica viših razreda

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
V. a	15	23	38	Konstancija Kapeletti
V. b	23	13	36	Zvezdana Domjanović
V. c	21	16	37	Frano Miličević
VI. a	20	19	39	Konstancija Kapeletti
VI. b	20	14	34	Dolores Mišur
VII. a	21	17	38	Marija Pavelka
VII. b	42	-	42	Niko Marević
VIII. a	21	14	35	Karel Pavelka

Predavači

Hrvatski jezik: *Marija Pavelka*

Strani jezici

Engleski jezik: *Karel Pavelka*

Njemački jezik: *Karel Pavelka*

Povijest: *Konstancija Kapeletti, Dolores Mišur*

Zemljopis: *Dolores Mišur*

Prirodopis: *Niko Marević, Jozo Bukmir, Jela Martić*

Matematika: *Ivan Glavaš, Tomislav Volarević, Stjepan Harlović, Niko Marević*

Fizika: *Mrđanović, Vinko Pavlović*

Kemija: *Niko Marević*

Muzički odgoj: *Božo Petrov*

Crtanje: *Zvezdana Domjanović*

Tjelesno vježbanje: *Vidoslav Bagur, Tomislav Volarević, Pero Jurjević*

Opći zakon o školstvu iz godine 1958.

Školske godine 1951/52. otvaraju se osmogodišnje škole. Nakon nekoliko godina ustanovljuje se tip „A” i tip „B” osmogodišnje škole. Ova potonja nije bila ravna tipu „A” škole. Zbog toga je Komisija za reforme školstva, koju je imenovala Savezna narodna skupština, 16. prosinca 1954. izradila Prijedlog sistema odgoja i obrazovanja u FNRJ. Na temelju Prijedloga Savezne narodne skupštine donesen je Zakon o školstvu, koji je potvrdilo Savezno vijeće Savezne narodne skupštine 25. lipnja 1958. Tim je Zakonom ukinuta osmogodišnja škola tipa „A”

i tipa „B” i osnovana zajednička osmogodišnja škola.

Na temelju Općega zakona o školstvu Sabor NR Hrvatske donio je u srpnju 1959. novi Zakon o osmogodišnjim školama, a na temelju toga Zakona donesen je novi nastavni plan i program pod nazivom Osnovna škola – odgojno-obrazovna struktura. Tim je Zakonom utvrđena koncepcija nove osnovne škole koja se trebala potpuno realizirati do godine 1980., kada se trebao donijeti Zakon o općoj i obveznoj osnovnoj školi.

²⁵⁶ DAD, SACMOP, razredni imenici Prve osmogodišnje škole, za školsku godinu 1958/59.

Školska godina 1959/60.²⁵⁷

Ove školske godine u nižim razredima radile su učiteljice Ljudmila Peko I. a, Jela Martić I. b, Mara Bukmir II. a, Zorka Jerić III. a, Smiljka Gluščević IV. a i Milka Obradović IV. b.

Razrednici viših razreda bili su: Konstancija Kapeletti V. a, Mladen Scipioni V. b, Nikola Marević VI. a, Grozdana Vištica VI. b, Blaženka Gulin VII. a, Jelena Orešković VII. b, Marija Pavelka VIII. a.

Učenici III. razreda školske godine 1959/60. s učiteljicom Rinom Šimunković

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Marija Pavelka*

Matematika: *Jelena Orešković, Vinko Pavlović*

Njemački jezik: *Blaženka Gulin*

Engleski jezik: *Karel Pavelka*

Povijest: *Grozdana Vištica*

Zemljopis: *Grozdana Vištica*

Tehnički odgoj: *Mladen Scipioni*

Upoznavanje društva (biologija): *Nikola Marević*

Kemija: *Nikola Marević*

Fizički odgoj:

Muzički odgoj: *Božo Petrov*

²⁵⁷ Zapisnik sjednica Nastavničkoga zbora I. osmogodišnje škole od školske godine 1856/57. do 1959/60., Zapisnik sjednica školske godine 1959/60.

U Školi su bili organizirani izvanškolski oblici rada po skupinama.

I. skupina: dramska, literarna, recitatorska, filmska i novinarska. Za skupinu su bili zaduženi: Marija Pavelka, Grozdana Vištica, Blaženka Gulin i Konstancija Kapeletti za više razrede, a za niže razrede: Zorka Jerić, Smiljka Gluščević, Ljudmila Peko, Milka Obradović, Mara Bukmir i Jela Martić.

II. skupina: prirodnjaci, zadrugari i šahisti zaduženi su: Zlatko Vego, Jelena Orešković i Vinko Pavlović.

III. skupina: orkestar, zbor, folklor i likovno-umjetnička skupina. Za rad ove skupine zaduženi su: Božo Petrov i Mladen Scipioni.

Za rad pionirske i omladinske organizacije zaduženi su: Milka Obradović, Grozdana Vištica i Mladen Scipioni.

U Sabirnome arhivskom centru sačuvano je samo osamnaest razrednih imenika. Zbog toga se ne mogu donijeti svi statistički podatci o učenicima.

Učenici I. b s učiteljicom Jelom Martić školske godine 1959/60.

Školska godina 1960/61.²⁵⁸

Iz ove školske godine nije sačuvan nijedan razredni imenik. U Školskom arhivu, DAD-u i SACMOP-u u Metkoviću, nema razrednih imenika niti druge arhivske građe, primjerice

Ljetopisa škole, iz kojega bi se moglo doznati bilo što o broju učenika u Školi, nastavnicima i djelovanju Škole tijekom školske godine.

²⁵⁸ Isto.

Drugi razred, školske godine 1960/61.

Slijeva odozdo, prvi red: Živan (Žika) Španjić, Miško Krstičević, Jurica Matić, Željko Mateljak, Irena Volarević, Anka Dragović. Drugi red: Miljenko Krstičević, Mladen Talajić, Zvonko Delija, Ivica Barbir, Vesa Jerković, Nevenka Jelčić. Treći red: Smiljka Gluščević, učiteljica, Cecilija Jadreško, Radmila Senta, Katija Grlica, Mira Magzan, Ivana Mišur.

Četvrti red: Draga Čuže, Mladenka Komazin, Mladenka Primorac, Jadranka Primorac, Julija Jerković.

Peti red: Pero Gabrić, Ante Obrvan, Nedo Dragović, Luka Puljević, Ivica Jelaš, nepoznat, Mario Krstičević, Ivica Cvitanović, Luka Bošković

Zbor Osnovne škole školske godine 1960/61., voditelj Zbora Jerko Govorko

Školska godina 1961/62.²⁵⁹

Ponovno se javlja isti problem što se tiče razrednih imenika. Tako iz ove školske godine nisu sačuvani svi razredni imenici nižih razreda.

Pregled broja učenika i učenica

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	16	15	31	Zorka Jerić
I. c	22	13	35	Rina Šimunković
II. c	21	19	40	Milka Obradović
III. a	24	14	38	Ljudmila Peko
III. b	24	13	37	Alemka Pavlović
IV. a	23	16	39	Mara Bukmir
V. a	20	21	41	Milka Vojčić, Jerolim Govorko
V. b	20	24	44	Marija Marinović
VI. a	21	21	42	Radojka Peko
VI. b	29	14	43	Ankica Brkljačić
VII. a	16	18	34	Grozdana Vištica
VIII. a	24	16	40	Nikola Marević
VIII. b	26	15	41	Konstancija Kapeletti
Ukupno:				

O radu Škole tijekom školske godine nisu pronađeni nikakvi arhivski izvori, primjerice zapisnici Nastavničkoga vijeća, Spomenica i drugi izvori.

Druga eksperimentalna osmogodišnja škola

Školska godina 1957/58.

Školske godine 1957/58. otvorena je u Metkoviću Druga eksperimentalna osnovna škola koja je nastala podjelom dotadašnje Osnovne škole na dvije škole.²⁶⁰ Razlozi za osnivanje II. osnovne škole u Metkoviću su višestruki. Dotadašnja osnovna škola (nazvana I. osnovna

škola) imala je velik broj učenika i mnogo odjeljenja u kojima je bilo nemoguće organizirati nastavu u jednoj smjeni. Osim toga, II. osnovna škola bila je eksperimentalna škola koja je radila po novome nastavnom planu i programu.

²⁵⁹ DAD, SACMOP, razredni imenici Prve osnovne škole.

²⁶⁰ Hrvatski školski muzej (dalje HŠM) u Zagrebu, arhivska građa – 5. kutija, II. osnovna škola u Metkoviću, anketni listić

Škola je osnovana 1. rujna 1957. na temelju zaključka Savjeta za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora općine Metković i suglasnosti Sekretarijata za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora kotara Makarska i njegovim Rješenjem 26. kolovoza 1957.²⁶¹ Školu su mogli pohađati samo učenici iz Metkovića, kao takva, nije mogla utjecati na mijenjanje okolice. Koristila je zgradu I. osmogodišnje škole skupa s gimnazijom.

Nastava u Školi izvodila se u poslijepodnevним satima. Prilikom osnutka imala je 506 učenika raspoređenih u petnaest odjeljenja. Za ravnatelja Škole imenovan je Milutin Popić, koji je radio samo mjesec dana, budući da je premješten na novo radno mjesto. Dužnost ravnatelja preuzeo je Ivan Brljević, koji je na toj funkciji ostao do kraja školske godine.

Popis odjeljenja i učenika iz anketnoga listića²⁶²

Odjeljenja	Razredi	Broj učenika
1.	I. a	31
2.	I. b	34
3.	II. a	30
4.	II. b	30
5.	III. a	33
6.	III. b	33
7.	IV.	40
8.	V. a	33
9.	V. b	32
10.	V. c	32
11.	VI. a	43
12.	VI. b	39
13.	VII. a	40
14.	VII. b	41
15.	VIII.	34
Ukupno:	15	506

²⁶¹ Narodni odbor kotara Makarska, br. 3807 od 8. srpnja 1957.

²⁶² HŠM, arhivska građa – 5. kutija, II. osnovna škola u Metkoviću, anketni list.

Djelomični pregled broja učenika i učenica²⁶³

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	12	19	31	Anka Čupić, Marija Brajević
I. b	17	19	36	Rina Šimunković
II. a	19	19	38	Milka Obradović
II. b	24	14	38	Smiljka Gluščević
III. a	18	18	36	Draga Damić
III. b	-	-	33	potpis nepoznat
IV. a	14	14	28	Jela Martić
IV. b	-	-	30	Mladen Scipioni
V. a	20	11	31	Marija Gulišija
V. b	16	22	38	Anka Čupić
V. c	7	14	21	Živko Čimpreški
VI. a	21	12	33	Marija Slamnig
VI. b	19	17	36	Vidoslav Bagur
VII. a	10	10	20	Sofija Plančić
VII. b	14	14	28	Vidoslav Bagur
VIII. a	22	10	32	Ivan Glavaš

U Školi su radili:

Učitelji:

Anka Čupić, Draga Damić, Marija Gulišija, Zorka Jerić, Milka Obradović, Marija Scipioni, Mladen Scipioni, Rina Šimunković, Draženka Tikulin.

Nastavnici:

Vidoslav Bagur, Ivan Glavaš, Božo Petrov, Zlatko Vego, Grozdana Vištica.

Profesori:

Živko Čimpreški, Draženka Drakulić, Blaženka Gulin, Sofija Plančić.

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Anka Čupić, Sofija Plančić, Marija Gulišija*

Strani jezici

Engleski jezik: *Draženka Drakulić*

Njemački jezik:

Povijest: *Konstancija Kapeletti, Dolores Mišur*

Zemljopis: *Dolores Mišur*

Prirodopis: *Nikola Marević, Jozo Bukmir, Jela Martić*

Matematika: *Ivan Glavaš, Tomislav Volarević, Stjepan Harlović, Niko Marević*

Fizika: *Mrđanović, Vinko Pavlović*

Kemija: *Nikola Marević*

Muzički odgoj: *Božo Petrov*

Crtanje: *Zvezdana Domjanović*

Tjelesno vježbanje: *Vidoslav Bagur, Tomislav Volarević, Pero Jurjević*

²⁶³ DAD, SACMOP, razredni imenici Druge osmogodišnje škole za školsku godinu 1957/58.

*Skupina djelatnica Osnovne škole krajem pedesetih godina XX. stoljeća.
Slijeva: Milka Obradović, Draga Damić, Ljudmila Peko, Konstancija Kapeletti, Dolores Mišur, Anka Čupić
i Rina Šimunković*

Slobodne aktivnosti

Škola je radila po novom nastavnom planu i programu što je zahtijevalo više brige i zalaganja nastavnika i učenika. Učenici su se slobodno opredjeljivali za pojedine skupine slobodnih aktivnosti. Radili su u školskoj radionici, zadruzi, ekonomiji škole, u fotoklubu, kulturno-prosvjetnim i zabavnim skupinama, pjevačkom zboru, baletnoj skupini, mandolinsko-gitarskom orkestru

i u drugim skupinama. Na školskoj ekonomiji proizvodili su povrće: paprike, rajčice, krumpir i drugo povrće. Stečena znanja iz poljodjelstva koriste će im u svakodnevnom životu.²⁶⁴

Skupine su, osim u Školi, nastupale prigodom proslave važnijih datuma. Balerine su tijekom godine imale nekoliko nastupa.

Prva predstava kazališta lutaka

Kazalište lutaka formirano je u okviru društva „Naša djeca”. Učenici su sa svojim nastavnicima napravili pokretnu pozornicu, lutke i kulise. Izveli su bajku *Baš-Čelik* u čijem su

izvođenju sudjelovali učenici II. eksperimentalne osnovne škole II., III. i IV. razreda. Predstava je održana za građane Metkovića, posebice za one najmlađe.²⁶⁵

Fotoklub u II. eksperimentalnoj osnovnoj školi

Fotoklub je osnovan u drugom polugodištu školske godine 1957/58. U Klub se učlanilo oko devedeset učenika i njihovih nastavnika.

Članovi Kluba pokazali su veliko zanimanje za fotografiju, za rad s fotoaparatom, fotografiranje i razvijanje filmova.²⁶⁶

²⁶⁴ Danilo Obradović, Učenje, rad i razonoda, Vjesnik, od 10. srpnja 1958.

²⁶⁵ D. O., Prva priredba Kazališta lutaka, Slobodna Dalmacija (dalje S. D.), od 11. srpnja 1958.

²⁶⁶ D. Obradović, 90 đaka i nastavnika članovi Fotokluba, S. D., od 17. travnja 1958.

Radovi na ekonomiji Druge osnovne škole školske godine 1957/58.

Školska godina 1958/59. - popis učenika

Slijeva odozgo, prvi red: Anka Mateljak, Katica Baće, Banko Kaleb, Josip Pavičić, Nediljko Jerković, Goran Antonini, Jurka Jelčić, Davorka Vrnoga, Marcela Gluščević

Drugi red: Marko Veraja, Miško Krstičević, Marija Dodig, Neda Bokan, Ivanka Primorac, Anđa Ekmečić, Luka Mornarić, Duška Šiljeg, Ante Jelčić (?), Ljubo Bebić

*Treći red: Milan Španjić, Radojka Primorac, Jela Jelčić, Zdravka Kosi, Mirjana Barbir, Ranka Romović, Stipe Kapustić, Nikola Jelčić, Marija Ilić, Marija Dodig
Učiteljica Anka Čupić*

Učenici i učenice izrađuju makete brodova u školskoj radionici školske godine 1957/58.

Školska godine 1958/59.²⁶⁷

U Školu je upisano 508 učenika. Učenici su raspoređeni u šest nižih i deset viših odjela. Radilo je šest učitelja i jedanaest nastavnika. U radu je bilo angažirano nekoliko honorarnih nastavnika za satove fizike, biologije, fizičkoga odgoja, poznavanja prirode i poznavanja društva.

Razredni imenici nisu sačuvani. To se posebno odnosi na niže razrede. Sačuvano je desetak razrednih imenika za više razrede. Zbog toga se ne mogu donijeti statistički podatci o broju učenika i imena razrednika pojedinih razrednih odjela.²⁶⁸

Popis učitelja, nastavnika i predmeta koje su predavali

Učitelji:

Anka Čupić, Draga Damić, Marija Gulišija, Zorka Jerić, Milka Obradović, Marija Scipioni, Mladen Scipioni, Rina Šimunković, Draženka Tikulin.

Nastavnici:

Vidoslav Bagur, Ivan Glavaš, Božo Petrov, Zlatko Vego, Grozdana Vištica.

Profesori:

Draženka Drakulić, Blaženka Gulin, Sofija Plančić.

Za direktora Škole ponovno je, na kratko vrijeme, postavljen Milutin Popić.

²⁶⁷ DAD, SACMOP, razredni imenici Druge osmogodišnje škole za školsku godinu 1958/60.

²⁶⁸ U Sabirnom centru ne nalaze se razredni imenici za ovu školsku godinu.

Mlade školske balerine, školske godine 1957/58.

Predavači pojedinih predmeta

Hrvatski jezik: *Draženka Tikulin, Sofija Plančić, Blaženka Gulin*

Strani jezici:

Engleski jezik: *Draženka Drakulić*

Njemački jezik: *Blaženka Gulin*

Povijest - poznavanje društva: *Marija Gulišija, Grozda Vištica, Milutin Popić*

Prirodopis - poznavanje prirode: *Zlatko Vego, Jozo Bukmir*

Matematika: *Ivan Glavaš, Marija Gulišija*

Fizika: *Ivan Glavaš*

Kemija: *Nikola Marević, Zlatko Vego*

Muzički odgoj: *Božo Petrov*

Tehnički odgoj: *Mladen Scipioni*

Likovni odgoj: *Draženka Drakulić, Mladen Scipioni*

Tjelesno vježbanje: *Vidoslav Bagur*

Domaćinstvo: *Draženka Tikulin*

Slobodne aktivnosti

Tijekom školske godine radilo je četrnaest skupina slobodnih aktivnosti, i to: likovna skupina, dramska skupina, tehnički odgoj, školska zadruga i druge skupine.

Skupina učenika s učiteljicama godine 1959.

Učiteljice slijeva: Mara Bukmir, Jagoda Mateljak, Ljudmila Peko, Nevenka Džakula, Alemka Pavlović i Smiljka Gluščević

Školska godina 1959/60.²⁶⁹

Prva sjednica Nastavničkoga vijeća održana je 6. rujna 1959. na kojoj je predstavljen Živko Jerković, novi upravitelj Škole. Učinjen je

raspored nastavnika po predmetima i podjela razredništava. Formirano je sedam nižih i sedam viših razrednih odjela od ukupno 530 učenika.

Popis učitelja, nastavnika i predmeta koje su predavali

Učiteljice:

Anka Čupić, Draga Damić, Nevenka Džakula, Marija Gulišija, Jagoda Mateljak, Alemka Pavlović, Marija Scipioni, Rina Šimunković.

Nastavnici:

Vidoslav Bagur, Ivan Glavaš, Dolores Mišur, Božo Petrov, Drago Rašić, Zlatko Vego.

Profesori: *Ivo Gabrić, Karel Pavelka.*

Na sjednici Nastavničkoga vijeća 22. rujna formirane su skupine slobodnih aktivnosti. Formirano je osam skupina, i to: muzička (Božo Petrov), dramska (Rina Šimunković) baletna (Vidoslav Bagur), tehnička i likovna (Drago Rašić), povijesno-zemljopisna (Dolores

Mišur), prirodoslovna (Zlatko Vego), skupina za engleski jezik (Karel Pavelka), šahovska (Ante Čarapina). Osim ovih skupina, postojao je zbor i orkestar koji je radio u sastavu Škole. Na sjednici se, također, raspravljalo o Zakonu o osnovnoj školi.

²⁶⁹ DAD, SACMOP, razredni imenici za školsku godinu 1959/60., Zapisnik sjednica Školskoga odbora II. osnovne škole

Škola je obilježila važnije datume iz povijesti, primjerice Dan Republike i druge. Poseban program pripremljen je u čast Nove godine 1960. u kinodvorani Pobjeda.

Program proslave

Recitacija *Nova godina*

Snjegović sudi – igrokaz

Djed Mraz

Dvije recitacije

Pahuljice, baletna točka

Dana 8. ožujka 1961. proslavljen je Dan žena u gimnazijskoj dvorani svečanom akademijom. Program se sastojao od navedenoga:

Mama je otišla, igrokaz

Odlutalo dijete, igrokaz

Recitacije: *Najljepše riječi*, *Mamine ruke*, *Volim majku*.

Šahovska skupina od dvadeset pet učenika koju je predvodio Ante Čarapina, tajnik Škole, gostovala je u Mostaru u III. osmogodišnjoj školi. Tom je prigodom održan šahovski turnir tih dviju škola, na kojemu je II. osmogodišnja škola iz Metkovića pobijedila Mostarce rezultatom 18 : 8. Također, odigrana je i nogometna utakmica između škola koja je završila rezultatom 7 : 7.

Uređenje školskoga parka

Završni radovi u školskom parku počeli su 15. ožujka 1960. Sadnice su nabavljene u Splitu. Manji broj sadnica darovala je Školi Duhanska stanica i učenici. Dva dana kasnije posijana je engleska trava. Radovima je rukovodio Zlatko Vego.

Zasipanje puteljaka kroz park usitnjenim kamenom tucanikom obavljeno je 21. travnja 1960. Tucanik je Školi darovala Nadcestarija u Metkoviću. Prijevoz je obavljen kamionom Saobraćajnoga poduzeća Metković. Time su završeni glavni radovi oko uređenja parka.

Učenici VIII. razreda na ekskurziji u Splitu s razrednikom Stipom Vukšom školske godine 1960/61.

Uređenje školskoga parka godine 1960.

Školska godina 1960/61.²⁷⁰

U Školu je upisano osam nižih i devet viših razrednih odjeljenja u kojima se nalazilo ukupno 570 učenika. U sastavu Škole radila su tri odjela Večernje škole s oko 100 učenika.

Nastavu u nižim razredima izvodili su: Draga Maleta, Jagoda Mateljak, Draga Damić, Marija Scipioni, Rina Šimunković, Nevenka Džakula, Alemka Pavlović i Anka Čupić.

U višim razredima radili su:

Karel Pavelka, engleski i njemački jezik
 Dolores Mišur, povijest i zemljopis
 Ivica Gluščević, biologija i kemija
 Stipe Vukša, biologija i kemija
 Drago Rašić, likovna i tehnička kultura
 Živan Bjelovučić, ugovorni nastavnik, tehnički odgoj
 Petar Maleta, hrvatski jezik
 Božo Petrov, ugovorni nastavnik, muzički odgoj

Marija Gulišija, hrvatski jezik
 Krešimir Gabrić, matematika i fizika

Drugih podataka o radu te škole, na temelju istraživanja školskoga arhiva i DAD-a, SACMPO-a, nema. Zbog toga se nije moglo doći do statističkih podataka o učenicima i najvažnijim zbivanjima u Školi tijekom školske godine.

²⁷⁰ Zapisnik sjednica Školskoga odbora II. osnovne škole za školsku godinu 1960/61.

Radovi u luci oko godine 1960.

Zadnji dan u staroj školi

Školska godina 1961/62.

Djelomični pregled broja učenika i učenica po razredima²⁷¹

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
II. a	12	18	30	Draga Maleta
II. e	13	15	28	Smiljka Gluščević
III. a	21	13	24	Draga Damić
IV. a	17	21	38	Anka Čupić
IV. b	18	20	38	Marija Scipioni
V. a	24	15	39	Ivica Gluščević
V. b	19	21	40	Marija Gulišija
VI. a	14	14	28	potpis nečitljiv
VI. b	15	11	26	Stipe Vukša
VI. c	15	11	26	Ljubica Volarević
VII. a	16	18	34	Dolores Mišur
VII. b	15	16	26	Drago Rašić
VII. c	20	12	32	potpis nečitljiv
VIII. a	14	16	30	Petar Maleta
VIII. b	11	18	29	Živan Bjelovučić, Šimka Mandarić

IX. poglavlje

Rad Osnovne škole od školske godine 1962/63. do 1989/90.

Spajanje I. i II. osnovne škole

Školska godina 1962/63.²⁷²

Promjena naziva škole

Narodni Odbor općine Metković donio je Rješenje²⁷³ o spajanju I. i II. osnovne škole u Osnovnu školu Metković. Tim Rješenjem I. i II. osnovna škola prestaju radom 31. kolovoza 1962. Sav inventar obiju škola pripada Osnovnoj školi Metković. Općinsko se rješenje počinje primjenjivati od 1. rujna 1962. Prema tom rješenju, Školu je osnovao Narodni odbor Općine Metković.

Nakon toga, uprava Škole podnijela je zahtjev Općini Metković, Odjelu za opću upravu i društvene službe da se Škola zavede u Registar ustanova sa samostalnim financiranjem. Rješe-

njem Općine Metković, Odjela za opću upravu i društvene službe, Škola je zavedena u Registar ustanova za samostalno financiranje pod rednim brojem 3.²⁷⁴ Općinskim Rješenjem škola se naziva Osnovna škola Metković koja u svom sastavu ima područna odjeljenja u Vidu, Prudu, Gluščima, Bijelom Viru, Badžuli, na Mliništu i Vidonjama.

Okružni sud u Splitu, a na zahtjev Osnovne škole, donio je Rješenje o upisu ustanove u Registar ustanova Okružnoga privrednoga suda u Splitu i upisao Školu pod nazivom Osnovna škola – Metković.²⁷⁵ Škola je upisana u regi-

²⁷¹ Isto, razredni imenici za školsku godinu 1961/62.

²⁷² Spomenica, školska godina 1962/63. i razredni imenici Centralne škole.

²⁷³ Narodni odbor Općine Metković, br. 01-1992/1- 1962. od 29. lipnja 1962.

²⁷⁴ Općinska skupština Metković, Odjel za opću upravu i službe, broj 02-7413/3- 1963 od 6. ožujka 1964.

²⁷⁵ Okružni privredni sud u Splitu, poslovni broj US-11/65-2 od 23. studenoga 1965.

starskom listu br. 32., svezak I. Registara ustanova za kotar Split. Za ravnatelja Osnovne škole izabran je Drago Tolić.

U sastavu Osnovne škole Metković djelovat će područne škole u Prudu, Vidu, Glušcima, Bijelomu Viru, Vidonjama, na Mliništu i Badžuli. U područnim školama u Prudu, Glušcima, Bijelomu Viru, Vidonjama i Badžuli učenici su pohađali nastavu od I. do IV. razreda, u Vidu od I. do V. razreda, a na Mliništu od I. do VIII. razreda.

Školu je pohađalo ukupno 1678 učenika u matičnoj i područnim školama. Matičnu je školu pohađalo 1169 učenika, a područne škole 509 učenika. U školu je upisano devedeset osam učenika više nego u prethodnoj školskoj godini. Povećanje broja učenika u Školi tumači se povećanjem broja stanovnika u Metkoviću koji su napuštali ruralna naselja s krškoga ruba i naseljavali se u Metkoviću. Dok se broj djece u matičnoj školi povećavao, dotle se u područnim školama iz godine u godinu smanjivao.

Učenici u matičnoj i područnim školama raspoređeni su u pedeset jedan odjel. U matičnoj školi bilo je trideset pet odjela, od toga sedamnaest odjela za učenike nižega uzrasta i osamnaest odjela učenika višega uzrasta. U

područnim školama bilo je devet odjela za učenike nižega i pet odjela za učenike višega uzrasta.

Matična škola organizirala je nastavu tako da je jedanaest odjela radilo u novosagrađenoj gimnazijskoj zgradi u jutarnjoj smjeni te u dvadeset učionica u poslijepodnevnoj smjeni. Osim toga, Škola je koristila tri učionice u jutarnjoj smjeni u Školi učenika u privredi. Takva organizacija nastave ostala je sve do useljenja gimnazije u svoju novosagrađenu zgradu koja je svečano otvorena u subotu 16. rujna 1967.

Nastava u područnim školama izvodila se u devet učionica, i to u jednoj učionici u Prudu, Glušcima, Bijelomu Viru, i Vidonjama, te u dvjema učionicama na Mliništu i Vidu.

U matičnoj školi nastavu je izvodilo četrdeset prosvjetnih djelatnika, i to četiri profesora, dvanaest nastavnika, dvadeset jedan učitelj, jedan stručni učitelj i dva honorarna nastavnika.

Nastavu u područnim školama izvodilo je deset učitelja i pet honorarnih učitelja koji su završili gimnaziju.

Čistoću i ostale poslove u školama održavalo je četrdeset djelatnika i jedan honorarni podvornik.

I. d školske godine 1962/63., razrednik Anka Čupić

Pregled broja učenika i učenica po razredima u matičnoj školi

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	20	12	30	Marija Scipioni
I. b	17	15	32	Mara Bukmir
I. c	16	14	30	Vesna Tolić
I. d	15	16	31	Anka Čupić
II. d	19	20	39	Nevenka Džakula
III. a	21	18	39	Milka Obradović
III. d	17	15	32	Smiljka Gluščević
IV. a	27	14	41	Ljudmila Peko
IV. b	14	27	41	Alemka Pavlović
IV. c	20	18	38	Zora Veraja, Jela Martić
IV. d	23	16	39	Draga Damić
IV. e	13	11	24	Margarita Božiković
V. a	25	7	32	Ljubica Volarević
V. b	18	12	30	Velinko Marinović
V. c	21	24	45	Ante Čarapina
V. d	19	23	42	Marija Marinović
VI. a	17	19	36	Stipe Vukša
VI. b	16	14	30	Živan Bjelovučić
VI. c	7	22	29	Marija Gulišija
VI. d	18	13	31	Drago Rašić, Radojka Bagur
VI. e	9	21	30	potpis nečitljiv
VII. a	16	28	44	Petar Maleta
VII. b	20	17	37	potpis nečitljiv
VII. c	22	16	38	Ankica Vujčić
VII. d	18	13	31	Ivica Gluščević
VIII. a	17	20	37	Vinko Pavlović
VIII. b	15	25	40	Drago Rašić
VIII. c	14	10	24	Konstancija Kapeletti
VIII. d	12	11	23	Nikola Marević
VIII. e	13	17	30	Dolores Mišur

Nedostaje šest razrednih imenika. Zbog toga se iz tablice ne može doznati ukupan broj učenika i imena razrednika

Pjevački zbor i tamburaški orkestar Škole školske godine 1962/63. na Smotri zborova Dalmacije u Makarskoj kada je osvojio prvo mjesto pod dirigentskom palicom Bože Petrova

Dodatni odgojno-obrazovni rad

Osim redovite nastave, u Školi je bio organiziran dodatni odgojno-obrazovni rad. Tomu se radu u nižim razredima posvećivala velika pozornost. Postizani su značajni uspjesi. S tim učenicima nije bilo nikakvih problema. Što se tiče odgojno-obrazovnoga rada, u svim razredima bilo je poteškoća.

Osim dodatnoga odgojno-obrazovnoga rada, organiziran je oblik različitih slobodnih aktivnosti

u koje je bio uključen velik broj učenika. Njihov je rad došao do izražaja prigodom javnih nastupa u Metkoviću i na području općine Metković. Posebno se isticala recitatorska skupina, pjevački zbor i mandolinsko-tamburaški orkestar. Od športskih skupina, značajnije su bile nogometna, atletičarska i druge športske skupine koje su se natjecale, uglavnom s područja općine.

Popis djelatnika u školama

Matična škola

Prosvjetni djelatnici

1. Radojka Bagur, profesorica	7. Ivo Čupić, učitelj – zamjenik upravitelja
2. Živan Bjelovučić, honorarni nastavnik	8. Mara Čupić, učiteljica
3. Margarita Božiković, učiteljica	9. Draga Damić, učiteljica
4. Mara Bukmir, učiteljica	10. Nevenka Džakula, učiteljica
5. Ante Čarapina, učitelj	11. Grozdana Gluščević, nastavnica
6. Anka Čupić, učiteljica	12. Ivica Gluščević, nastavnik

13. Smiljka Gluščević, učiteljica	29. Karel Pavelka, profesor
14. Marija Gulišija, učiteljica	30. Alemka Pavlović, učiteljica
15. Zorka Jerić, učiteljica	31. Vinko Pavlović, nastavnik
16. Konstancija Kapeletti, nastavnica	32. Ljudmila Peko, učiteljica
17. Milka Krstičević, nastavnica	33. Božo Petrov, honorarni nastavnik
18. Trpimir Macan, profesor	34. Drago Rašić, nastavnik
19. Draga Maleta, učiteljica	35. Marija Scipioni, učiteljica
20. Petar Maleta, nastavnik	36. Rina Šimunković, učiteljica
21. Šimka Mandarić, profesorica	37. Drago Tolić, nastavnik – upravitelj
22. Nikola Marević, nastavnik	38. Neda Tolić, učiteljica
23. Marija Marinović, stručna učiteljica	39. Vesna Tolić, učiteljica
24. Velinko Marinović, učitelj	40. Ljubica Volarević, honorarna nastavnica
25. Jela Martić, učiteljica	41. Ankica Vujčić, nastavnica
26. Jagoda Matelj, učiteljica	42. Stipe Vukša, nastavnik
27. Dolores Mišur, nastavnica	43. Marica Franković, učiteljica – tajnica
28. Milka Obradović, učiteljica	

Pomoćno osoblje

1. Marija Gabrić, honorarna podvornica	5. Manda Puljević, čistačica
2. Miljenka Krstičević, čistačica	6. Maša Talajić, čistačica
3. Anka Matelj, čistačica	7. Mara Vladimir, čistačica
4. Ilka Primorac, čistačica	

Popis djelatnika u područnim školama

Učitelji:

1. Zorka Bebić, učiteljica	9. Valerija Sušac, učiteljica
2. Alemka Bilan, honorarna nastavnica	10. Ivanka Šprlje, učiteljica
3. Stojka Bilić, učiteljica	11. Mato Tolić, učitelj
4. Hatidža Jakirević	12. Neda Volarević, učiteljica
5. Jurka Jurić, honorarna nastavnica	13. Špiro Volarević, učitelj
6. Mila Kosović, učiteljica	14. Nada Volarević, učiteljica
7. Vido Popović, honorarni nastavnik	15. Ana Vučićević, honorarna nastavnica
8. Luka Prusac, honorarni nastavnik	

Ostalo osoblje

1. Mara Suton čistačica	5. Ivka Soče, čistačica
2. Manda Volarević, čistačica	6. Ivana Kljusurić, čistačica
3. Mila Bojbaša, čistačica	7. Vinka Matić, čistačica
4. Stana Ivanović, čistačica	

U Ljetopisu za školsku godinu 1962/63., uz već navedeno, kronološkim se redom donose nadnevci važnijih događanja tijekom školske godine. Tako se donose nadnevci održanih sjednica Nastavničkoga vijeća i ostalih upravnih

tijela, održanih predavanja koja su, uglavnom, bila ideološke naravi, obilježavanja državnih i republičkih praznika, priredaba koje su izveli učenici, sportskih natjecanja i drugih izvanškolskih aktivnosti.

Učenici IV. razreda školske godine 1962/63., učiteljica Jela Martić

IV. b razred godine 1962/63., učiteljica Alemka Pavlović

Slijeva odozgo, prvi red: Jadranka Korica, Mirjana Mustapić, Ivo Gabrić, Zoran Parmać. Drugi red: Vlaho Lovrić, Stipe Vekić, Živko Gabrić, Željko Obradović, Jelka Puljević, Milan Serdar. Treći red: Lidija Bulić, Marija Veraja, Frano Dodig, Tomo Kiridžija, Petar (Zec) Krstičević. Četvrti red: Ilija Puljević, Ljubica Stjepanović, Ranko Primorac, Pero Krstičević, Nedjeljko Jelčić, Dragan Pačić. Peti red: Marija Kurt, Srećo Bebić, Nedo Musulin, Luka Leko, Đurđica Jeramaz, Maja Visković. Šesti red: Duško Vrnoga, Niko Glavinić, Nena Rašević, Danica Gujinović, Radovan Marević.

Učenici V. c školske godine 1962/63. s razrednikom Antom Čarapinom

Školska godina 1963/64.²⁷⁶

Redovita nastava počela je 1. rujna 1963., a završila je 15. svibnja 1964. Produžna nastava za dio učenika, koji nisu postigli pozitivan uspjeh iz nekih predmeta, organizirana je od 15. do 25. lipnja. U Školi je formiran pedeset jedan odjel, i to davdeset

sedam odjela za niže razrede i dvadeset četiri odjela za više razrede. U područnim školama u Bijelomu Viru, Vidonjama i Vidu formirana su po dva kombinirana odjela, u Glušcima jedan kombinirani odjel i u Badžuli četiri odjela.

²⁷⁶ Školska spomenica za školsku godinu 1963/64.

Djelomični pregled broja učenika i učenica po razredima u matičnoj školi

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	21	16	37	Alemka Pavlović
I. b	13	24	37	Draga Damić
I. d	14	20	34	Margarita Božiković
II. a	16	17	33	Marija Scipioni
II. b	17	17	34	Mara Bukmir
II. c	16	14	30	Vesna Tolić
II. d	16	15	31	Anka Čupić
III. a	21	17	38	Zorka Jerić
III. b	18	23	41	Nevenka Džakula
III. c	20	16	36	Rina Šimunković
IV. a	15	18	33	Milka Obradović
IV. b	15	18	33	Draga Maleta
IV. c	18	17	35	Jagoda Mateljak
IV. d	20	18	38	Smiljka Gluščević
V. a	23	17	40	Konstancija Kapeletti
V. b	23	15	38	Radojka Bagur
V. c	21	18	39	Marija Pavelka
V. d	16	16	32	Marija Gulišija
V. e	21	10	31	Stipe Vukša
V. f	18	12	30	Mato Tolić
V. g	21	15	36	Milka Krstičević, Niko Matičević
VI. a	23	10	33	Ljubica Volarević
VI. b	24	14	38	Velinko Marinović
VI. c	30	12	42	Vinko Pavlović
V. d	21	22	43	Ante Črapina
VI. e	18	24	42	Marija Marinović, Trpimir Macan
VII. a	15	23	38	Ivica Gluščević
VII. b	18	23	41	Grozdana Gluščević
VII. c	11	25	36	Drago Rašić
VII. d	18	17	35	Dolores Mišur
VIII. a	25	16	41	Petar Maleta
VIII. b	19	15	34	Anka Vujčić
VIII. c	14	15	29	Milka Krstičević
VIII. d	15	14	29	Nikola Marević

Tijekom školske godine obavljali su se detaljni popravci matične škole. Provodile su se higijenske mjere, radilo se na estetskome uređenju školskoga prostora i okoliša. Kroz različite skupine slobodnih aktivnosti bio je obuhvaćen velik broj učenika. U Školi su bile formirane skupine: likovna, literarna, dramska, recitatorska

i druge. Pojedine su skupine sudjelovale svojim programom prigodom državnih praznika. Novinarska skupina izdala je tijekom školske godine četiri primjerka školskoga lista *Svibovi*. Pjevački zbor okupljao je preko stotinu učenika. Sudjelovao je na Općinskom natjecanju mladosti. Organizirano je i natjecanje iz matematike.

Izgled Škole i školskoga parka godine 1964.

Na temelju zapisnika Nastavničkoga vijeća i drugih samoupravnih tijela u Školi, može se zaljučiti da tijekom godine nije bilo značajnijih kadrovskih promjena. Radili su, uglavnom, djelatnici iz prošle školske godine.²⁷⁷

Kao i u prethodnoj, tako je i ove školske godine Škola imala formiran pedeset jedan odjel, dvadeset sedam nižih i dvadeset četiri viša odjela. U matičnoj školi bilo je šesnaest nižih i dvadeset viših odjela. Ostali su se odjeli nalazili u područnim školama. U područnim školama u

Vidu, Prudu, Bijelomu Viru i Badžuli bila su po dva odjela i u Glušcima jedan odjel. Ti su odjeli bili kombinirani. U Mliništu su se nalazila četiri čista odjela. Niži su odjeli u prosjeku imali trideset, a viši odjeli trideset četiri učenika.

Tijekom školske godine obavljani su kompletni radovi na područnim školama pa su se uvjeti rada znatno poboljšali. Učeničke knjižnice obogaćene su novim knjigama. U prosjeku je svaki učenik Škole pročitao dvanaest knjiga.

²⁷⁷ Spomenica škole za školsku godinu 1963/64., DAD, SACMOP, razredni imenici za školsku godinu 1963/64.

Školska godina 1964/65.²⁷⁸

Škola je imala 1788 obveznika. U nižim se razredima nalazilo 917, a u višim 871 učenik. Učenici su raspoređeni u pedeset četiri odjela, dvadeset osam nižih i dvadeset šest viših odjela. Po školama je to izgledalo ovako: matična škola

1313 učenika, Vid devedeset četiri, Prud šezdeset dva, Glušci dvadeset četiri, Bijeli Vir pedeset šest, Vidonje šezdeset pet, Badžula šezdeset četiri i Mlinište 120 učenika.

Broj učenika u pojedinim školama²⁷⁹

Naziv škole	Broj učenika
Matična škola Metković	1313
Područna škola Badžula	54
Područna škola Bijeli Vir	56
Područna škola Glušci	24
Područna škola Mlinište	120
Područna škola Prud	62
Područna škola Vid	94
Područna škola Vidonje	65
Svega učenika	1788

Drago Tolić, upravitelj Škole od 1962. do 1977. godine

²⁷⁸ Spomenica škole za školsku godinu 1964/65.

²⁷⁹ Spomenica za školsku 1964/65.

Pregled broja učenika i učenica u matičnoj školi²⁸⁰

Razred	Broj učenika			Razrednik (-ica)
	m.	ž.	ukupno	
I. a	16	19	35	Draga Maleta
I. c	23	10	33	Milka Obradović
I. d	17	14	31	Smiljka Gluščević
II. a	23	16	39	Alemka Pavlović
II. b	15	22	37	Draga Damić
II. d	19	20	39	Margarita Božiković
III. a	16	16	32	Marija Scipioni
III. b	15	19	34	Mara Bukmir
III. c	15	16	31	Vesna Tolić
IV. a	22	17	39	Zorka Jerić
IV. c	23	14	37	Rina Šimunković
IV. d	20	20	40	Nevenka Džakula
V. a	25	13	38	Šime Brnas
V. b	25	14	39	Petar Maleta
V. c	25	13	38	Jozo Bukmir
V. d	13	22	35	Konstancija Kapeletti
V. e	13	20	33	Milka Vojčić
V. f	16	16	32	Marija Marinović
VI. a	16	26	42	Karel Pavelka
VI. b	25	16	41	Radojka Bagur
VI. c	21	15	36	Jerolim Govorko
VI. d	17	21	38	Marija Gulišija
VI. e	25	14	39	Stipe Vukša
VI. f	21	15	36	Slavka Medak
VII. a	22	18	40	Milka Krstičević
VII. b	23	12	35	Velinko Marinović
VII. c	21	13	34	Vinko Pavlović
VII. d	10	28	38	Ante Čarapina
VII. e	15	22	37	Mato Tolić
VIII. a	14	24	40	Ivica Gluščević
VIII. b	18	15	33	Grozdana Gluščević
VIII. c	10	19	29	Drago Rašić
VIII. d	15	15	30	Dolores Mišur

²⁸⁰ DAD, SACMOP, razredni imenici za školsku godinu 1964/65.

Tijekom školske godine odlukom Školskoga odbora matične škole više je prosvjetnih djelatnika zasnovalo svoj radni odnos u školi. To su:

Jozo Bukmir, nastavnik hrvatskoga jezika, matična škola
 Merica Ketini, nastavnica hrvatskoga jezika, Područna škola Mlinište
 Slavka Medak, nastavnica matematike i fizike, matična škola
 Filip Kojić, nastavnik fizičkoga odgoja, matična škola
 Drago Popović, nastavnik, Područna škola Bijeli Vir, na neodređeno radno vrijeme
 Josip Prnjić, nastavnik biologije i kemije, Područna škola Mlinište
 Estera Toth, učiteljica, Područna škola Mlinište
 Miroslav Ujdurović, izvanredni student, Područna škola Vidonje
 Manda Vladimir, izvanredna studentica, Područna škola Badžula
 Mirjana Vlahović, stručna učiteljica, Područna škola Bijeli Vir

Školska godina 1965/66.²⁸¹

Školu je pohađalo 1759 učenika raspoređenih u pedeset četiri odjela od kojih je dvadeset osam nižih i dvadeset šest viših odjela. Broj učenika u školama izgledao je ovako:

Naziv škole	Broj učenika
Matična škola Metković	1320
Područna škola Badžula	48
Područna škola Bijeli Vir	61
Područna škola Glušci	19
Područna škola Mlinište	130
Područna škola Prud	55
Područna škola Vid	87
Područna škola Vidonje	60
Svega učenika	1759

²⁸¹ Osnovna škola Stjepana Radića Metković, Spomenica za školsku godinu 1965/67.